

SEVERNÁ EURÓPA

a) Štáty - Island, Nórsko, Dánsko, Švédsko, Fínsko

b) Obklopujú ju moria - Nórske, Severné, Barentsovo, Baltské

- Na severe a na Islande - pohoria - Skandinávské vrchy

- na Islande sopečného pôvodu (sopka Hekla)

- Prielivy - Skagerrak, Kattegat

- Zálivy - Botnický, Fínsky

- Fínska jazerná pahorkatina

- Fínsko - veľa jazier, rozmocnené močiarne pôdy

Socioekonomické hľadisko

- vyspelé ekonomiky - veľmi vysoká životná úroveň

- malá hustota zaľudnenia

- väčšina ľudí býva v mestách

- prevládajú protestanti, potom bez vyznania, zopár moslimov kvôli emigrácii

- európska rasa

- vysoká kvalita školstva a zdravotníctva

- rozvinutý sektor služieb

- Ťažba - železná ruda, zlato, meď

- Island - geotermálna energia

- Elektrotechnický priemysel, výroba automobilov

- rybolov a chov dobytka, chov oviec na Islande

- Ťažba dreva

- Dánsko, Švédsko, Fínsko - sú členmi EÚ

c) Fjord - špeciálny typ morského zálivu, pozostatok po činnosti ľadovca

- veľký a dlhý - tvoria členité pobrežie v Nórsku

- Saab - švédska firma na výrobu automobilov

- Ropa - Ťažba ropy zo Severného mora - Dánsko, Nórsko

- Husqvarna - švédska firma na výrobu záhradnej a pracovnej techniky

- Lyžovanie - švédsko, Nórsko

- Lode - lodenice aj výroba lodí - Dánsko, Švédsko

- Polárna žiara - vyskytuje sa z polárnym kruhom - Nórsko, Švédsko, Fínsko

- Laponsko - je to kraj na severe Fínska, Nórska, Švédska, obývaný Laponcami

Gejzír - Průdy vody vystřekující ze země, na Islande, ků sopečného původu souvislá s vulkanickou aktivitou

H.C.H. Andersen - dánský spisovatel, reportážník

Volvo - švédská značka auta

Ikea - švédský obchod s nábytkem

H&M - švédská oděvní společnost

Nokia - finská značka telefonů

Oceľ - švédsko

Losos - dánsko, norsk, island - velký rybolov

Lego - vzniklo v Dánsku

Sauna - finská sauna - vznikla tam a dodnes má velkou tradici

Sopky - hlavně na island, velká sopečná aktivita

Cesta Trollův - je to strašně krkolomná a klukatá cesta v horách v Norsku

Anglická slanina?

EURÓPA

Prirodne podmienky

Európa je tvorená západnou časťou eurázijského kontinentu, nachádza sa na severnej pologuli, väčšina územia zároveň leží vo východnej hemisfére, avšak prechádza ňou nultý poludník. Zo severu ju ohraničuje Severný ľadový oceán, z juhu Stredozemné more, z východu hranicu s Áziou tvorí pohorie Ural, Kaspické more, Kaukaz, Čierne more, Marmarské a Egejské more. Západne od jej kontinentálnej časti sa nachádza Atlantický oceán.

Priemerná nadmorská výška Európy dosahuje približne 340 m.n.m., pričom južné časti možno označiť celkovo za hornatejšie, zatiaľ čo sever a najmä východ je viac nížinatý. Najväčšími sú Stredoeurópska a Východoeurópska nížina, následne Panónska panva a Pádska nížina. Významnými pohoriami sú Alpy, Karpaty, Dináre, Apeniny, Pyreneje, Kantaberské pohorie, Škandinávské vrchy, Kaukaz, Ural a Stará planina (Bulharsko). Okrem Pyrenej, Álp a Kaukazu sa nadmorské výšky väčšiny vrchov v pohoriach pohybujú okolo 2000-2500 m.n.m. Riečna sieť je bohatá, mnohé európske rieky pramenia v pohoriach a majú rôzne režimy vodného toku s pomerne miernym a pomalým tokom vo väčšine ich dĺžky. Najväčšími riekami sú Volga, Dunaj, Ural, Dneper, Don, Tisa, Rýn, Labe, Visla, Daugava, Loire; približne polovica z týchto riek tečie cez Východoeurópsku nížinu.

Európa má výraznú členitosť pobrežia, do jej horizontálnej členitosti patria:

- **Polostrovy:** Škandinávsky, Pyrenejský, Apeninský, Balkánsky, Jutský, Krym, Kola, Bretónsky, Kanin, Peloponézsky
- **Ostrovy:** Britské ostrovy, Írsko, Island, súostrovia Baleáry (Menorca, Ibiza, Mallorca), Sardínia, Sicília, Korzika, Grécke ostrovy: Kréta, Rodos
- **Zálivy:** Botnický, Fínsky, Biskajský, Lionský, Rižský
- **Prielivy:** Gibraltársky, Lamanšský, Bospor, Dardanely, Skagerrak, Kattegat, Kerčský
- **Moria:** Barentsovo, Nórske, Severné, Baltské, Stredozemné, Jadranské, Egejské, Čierne, Azovské, Tyrrenské, Iónske, Keltské, Ligúrske, Marmarské, Alboránske, Krétske

Najvýraznejším prvkom ovplyvňujúcim miestne podnebie je určite prítomnosť Atlantického oceánu, no najmä Golfského prúdu — teplého oceánskeho prúdenia, čo zabezpečuje nielen dostatok vlhky a zmiernenie sezónnych rozdielov teplôt, ale i samotný vzrast hodnôt priemerných teplôt. Naopak, protikladom prejavujúcim sa vo východnejších častiach Európy je kontinentálny režim. Najviac je dopad tohto kontinentálneho režimu podnebia badateľný v zime, pri vpáde anticyklón (suchý, studený vzduch) zo Sibírskej oblasti. V letnom období je Európa čoraz častejšie pôsobiskom suchého a ohriateho vzduchu zo Sahary, ktorý je takpovediac podhubím pre vlny horúčav. Dalším činiteľom, ktoré majú na oblasť vplyv sú práve stacionárne vzduchové útvary: islandská tlaková níz (najsilnejšia v zime, v lete sa rozdeľuje na dve centrá — Kanada, Island), azorská tlaková výš (najsilnejšia v lete), sibírska tlaková výš (najsilnejšia v zime) a iránska tlaková níz (najsilnejšia v lete).

Riečna sieť je v Európe využívaná hlavne na prepravu nákladov (tovarov, materiálov a surovín). Rieka Volga má v Rusku najväčší význam pre vodnú dopravu, slúži na vnútroštátnu prepravu surovín, ležia na nej mestá Kazaň, Jaroslavl, Nižný Novgorod, Saratov, Samara a Volgograd, no cez prítoky sa dajú dosiahnuť i centrá ako Moskva či Sankt Peterburg. Temža sa nachádza v Spojenom kráľovstve, v južnom Anglicku a ústí do Severného mora. Na tejto rieke bol založený Londýn, mesto globálneho ekonomického významu. Jej funkcia dnes spočíva prevažne v preprave nákladov do mesta Londýn (prístav Port of London), najčastejšie jedla, fosílnych palív, ať i stavebných materiálov. Ročne sa do prístavu dopraví 40 miliónov ton nákladu; na prepravu využívajú lode riečny príliv, spôsobený blízkosťou ku Severnému moru. Intenzívne sa využíva i na prepravu osôb, prepraví sa ňou ročne asi 9 miliónov osôb (v rámci mesta Londýn). Dunaj a Rýn sú spojené kanálom Rýn-Mohan-Dunaj, čím vzniká Mohansko-dunajský prieplav, ktorý spája Severné a Čierne more, čo výrazne šetrí čas pre prepravcov. Prečerpávanie vody, nutné pre fungovanie kanála, sa využíva aj na výrobu elektrickej energie (využitie potenciálnej energie vody) — koniec kanálu ústiaci do Mohanu je v nižšej nadmorskej výške ako ten ústiaci do Dunaja, vzniká rozdiel 105 m, kvôli ktorému napokon množstvo vyrobenej elektrickej energie prevyšuje jej spotrebu pri čerpaní. Okrem toho je možné vďaka prečerpávaniu vody aj navýšiť prietok tokov na strane Mohanu v obdobiach sucha. Priehrady a vodné nádrže sú vybudované či už pre uschovanie pitnej vody, výrobu elektrickej energie, na reguláciu toku (prevencia proti záplavám, zavlažovanie, využiteľné pre cestovný ruch).

Oblasti s narušeným životným prostredím sa v Európe viažu na priemyselnú výrobu (Sliezske — Poľsko, Severné Macedónsko, Bosna a Hercegovina, východ Ukrajiny), dopravu a metropolitné centrá (Belgicko, Holandsko, juhovýchod Anglicka, Londýn, Paríž).

Obyvateľstvo

Európa má 743 miliónov obyvateľov, priemerný vek je 41,8 roka — Európa je starnúcim kontinentom (nízka miera ročného prírastku). Miera urbanizácie má výšku 74,5% (4/2019). V európskych krajinách sa využívajú najmä indoeurópske jazyky (slovanské — čeština, poľština, srbo-chorvátina, ruština; balto-slovanské — litovčina, lotyščina; germánske — nemčina, holandčina, dánčina, islandčina; románske — španielčina, taliančina, francúzština, rumunčina; keltské — Bretónsko, Írsko, Škótsko, Wales) a uralské jazyky (maďarčina, fínčina, estónčina), samostatne stojacimi sú gréčtina a albánčina. Najväčšími národmi sú Rusi, Nemci, Francúzi, Briti, Taliani, Ukrajinci, Španieli a Poliaci. Približne 25 miliónov obyvateľov má mimoeurópsky pôvod. Najvyznávanejšie náboženstvá sú kresťanstvo (rímskokatolíci — Španielsko, Taliansko, Poľsko; protestanti — Nemecko, Spojené kráľovstvo, Škandinávske krajiny, Fínsko; pravoslávni — Srbsko, Rusko, Grécko, Moldavsko); islam (šiitský) — Bosna a Hercegovina, Kosovo (Srbsko), Albánsko, do istej miery Francúzsko, Spojené kráľovstvo, Švédsko; judaizmus.

Nerovnomerné osídlenie Európy je spôsobené v prvom rade predovšetkým prírodnými podmienkami, obyvateľstvo sa prirodzene sústreďuje v blízkosti vodných tokov či plôch, v nížinách a súčasne s ekonomickými predispozíciami, teda tam, kde sú multifunkčné mestské centrá. Najhustejšie osídlené oblasti: Porúrie, Sliezske, Pádska nížina, Holandsko, Anglicko (Londýn, Manchester-Liverpool, Glasgow), Barcelona, Rím.

Európa bola v posledných desaťročiach dejiskom nepokojov i ozbrojených konfliktov, najdlhšie trvajúcim bola občianska vojna v Juhoslávii, v ktorej najničivejším stretom bola vojna v Bosne a Hercegovine (stotisíc obetí), a následné nepokoje v oblasti Kosova. Ku konfliktu došlo na základe nezhôd o rozdelení Juhoslávie po rozpade režimu, v dôsledku vojny došlo ku vysídleniu približne 2,2 milióna obyvateľov, do dejín sa zapísal i masaker v Srebrenici — zabitých vyše 8370 (hlavne muži), dochádzalo i ku masovým znásilneniam žien. Vojna v Chorvátsku a miestne strety spôsobili roztržky medzi obyvateľstvom v Bosne a Hercegovine, žili tu tri skupiny — Srbi, Chorváti a Bosniaci.

Severné Írsko malo taktiež svoje problémy, nastalo obdobie nepokojov (the Troubles), ktoré začali na konci 60. rokov minulého storočia a pretrvávali oficiálne do Veľkopiatkovej dohody v roku 1998. Do dnešného dňa dochádza ku sporadickým stretom, pri poslednom (18. apríl 2019) došlo aj ku strate ľudského života, miestnej žurnalistky. Konflikt bol predovšetkým politického charakteru, hoci mal aj etnické a náboženské rozmery, aj keď nebol náboženským konfliktom. Hlavným predmetom konfliktu bolo ústavné postavenie Severného Írska. Unionisti/lojalisti, ktorí sú prevažne protestanti, sa považujú za Britov a chcú zachovať Severné Írsko ako súčasť Spojeného kráľovstva. Írski republikáni, ktorí sú väčšinou rímskokatolíci a vnímajú sa ako Íri, chcú opustiť Spojené kráľovstvo a pripojiť sa k Írsku. Ďalším problémom bol vzťah medzi týmito dvoma komunitami. Konflikt začal uprostred kampane na ukončenie diskriminácie katolíckej (republikánskej) menšiny zo strany protestantskej (unionistickej) vlády a polície. Ďalšie rozhorčenie bolo pri zavedení internácií (väznenie bez súdu) pre republikánov a použitie nelegálnych vypočúvacích metód pôvodne označovaných ako mučenie. Od začiatku konfliktu boli postavené múry oddeľujúce susedstvá odlišnej orientácie, nachádzajú sa v mestách Belfast, Derry, Lurgan a Portadown. V súvislosti s Brexitom vzrastali obavy o zánik súčasného modelu hraníc s Írskom (bez fyzickej hranice, vyznačené iba tabuľou), ktoré by nahradila klasická hranica s výrazným obmedzením voľného pohybu osôb, služieb a tovarov medzi týmito dvoma celkami.

Nedávnymi, sledovanými udalosťami boli konflikt na východnej Ukrajine a snahy o katalánsku nezávislosť od Španielska. Konflikt na Ukrajine má pôvod etnicko-politický, teda vzišiel z oblastí, v ktorých žije ruská etnická väčšina — Krym, Donbass. Vyústil do ozbrojeného konfliktu, pričom väčšina bojov sa odohrávala medzi aprílom 2014 až letom 2016, odvtedy sú boje sporadickejšie.

V Katalánsku prebehlo v októbri 2017 referendum, v ktorom sa hlasovalo o nezávislosti Katalánska, 92% voličov bolo za nezávislosť, no referendum bolo nezáväzným a keďže bolo pozastavené Ústavným súdom Španielska, tak aj neplatným. Mnohí predstavitelia diplomatických misií vyjadrili nesúhlas s postupmi, ktoré využili španielske bezpečnostné zložky pri udržiavaní bezpečnosti na katalánskych zhromaždeniach a protestoch. Taktiež s osudom dvanástich katalánskych politikov, ktorí sa aktívne angažovali v snahách o získanie nezávislosti; aktuálne sú predbežne zadržaní za rebéliu a spreneveru verejných prostriedkov v súvislosti s referendom, pričom každému hrozí vyše 10-ročný trest odňatia slobody.

Alpské štáty (Švajčiarsko, Lichtenštajnsko, Rakúsko)

Všetky tri štáty čiastočne zdieľajú spoločnú kultúru, keďže majú spoločných predkov, zároveň zdieľajú jazyk, hoci sa potom vyvíjal regionálne (švajčiarsky dialekt v Švajčiarsku a Lichtenštajnsku, bavorský dialekt v Rakúsku). Lichtenštajnsko ako mikroštát s malým počtom obyvateľov výrazné regionálne rozdiely nemá, zatiaľ čo v Švajčiarsku sa používajú až štyri úradné jazyky — nemčina, francúzština, taliančina a rétorománčina. Rakúsko má svoj variant nemčiny a okrem toho, podobne ako vo Švajčiarsku je prítomné prísťahovalecké obyvateľstvo, teda využíva sa tu srbčina, turečtina a albánčina, resp. arabčina. Počtom obyvateľov sú si Švajčiarsko i Rakúsko podobné (8,5 a 8,8 milióna).

Rakúsko

Najdôležitejšími sektormi hospodárstva Rakúska sú veľkoobchod a maloobchod, doprava, ubytovacie a stravovacie služby (22,9 %), priemysel (21,6 %) a verejná správa, obrana, vzdelávanie, zdravotníctvo a sociálna pomoc (17,5 %). Obchod v rámci EÚ predstavuje 71 % vývozu Rakúska (Nemecko 30 %, Taliansko 6 % a Slovensko 4 %), zatiaľ čo v rámci obchodu s krajinami mimo EÚ sa 6 % vyváža do Spojených štátov a 5 % do Švajčiarska. Pokiaľ ide o dovoz, 78 % pochádza z členských štátov EÚ (Nemecko 43 %, Taliansko 6 % a Česko 4 %), zatiaľ čo z krajín mimo EÚ 6 % dovozu pochádza zo Švajčiarska a 3 % z Číny. (2016)

Rakúsko má veľké zásoby nerastných surovín. Hutnícky priemysel je najrozvinutejší v Štajersku, kde sa spracováva hnedé uhlie, železná a mangánová ruda, magnezit (2. najväčší výrobca na svete), zinkové a olovené rudy. Podobný ráz má aj ťažba v Tirolsku, v okolí Salzburgu sú významné náleziska kamennej soli a medi. Vyskytujú sa aj vzácne kovy, ako striebro, zlato. Hoci sa uhlie ťaží na viacerých miestach, je ho nedostatok a musí sa dovážať. Železiarstvo a oceliarstvo je rozvinuté vo viedenskej oblasti a v údoliach horného Štajerska (Leoben a Donawitz). Strojársky a automobilový priemysel je hlavne v Hornom Rakúsku a Štajersku. Dôležitým produktom chemického priemyslu je celulóza (Linec, Treibach, Korutánsko a Dolné Rakúsko). Textilný priemysel sa zoskupuje do troch centier – v západnej časti Voralberska, v Tirolsku a Viedni. Elektrotechnický je sústredený vo Viedni, Štajersku, Salzburgu, Korutánsku, sklársky v Tirolsku.

Cestná sieť naprieč Rakúskom vedie vo východno-západných líniách pozdĺž Dunaja a v severo-južnej línii pozdĺž Álp. Železničná doprava je majetkom štátnych železníc ÖBB (Österreichische Bundesbahnen), iba časťou disponujú súkromné spoločnosti. V leteckej doprave je najvýznamnejším letiskom viedenský Schwechat. V krajine sídlia napr. letecké spoločnosti Austrian Airlines, easyJet, Laudamotion. Lodná doprava je možná iba po Dunaji, časti jeho vedľajších prítokov a jazerách (Bodamské jazero, Wörthersee, Attersee).

Švajčiarsko

Základ švajčiarskej ekonomiky je v malých a stredných firmách, ktoré tvoria približne 90% tamojšieho domáceho produktu. Švajčiarsko je štátom s rozvinutým priemyslom, ktorý sa orientuje na odvetvia málo náročné na suroviny, naopak náročné na kvalifikovanú pracovnú silu s vysokým zahraničným dopytom: ťažké strojárstvo, výroba elektrických strojov, elektronika, výroba lokomotív a vozňov, jemná mechanika, motory, turbíny, hodinky (40% svetového vývozu), farmaceutické výrobky, no i potravinársky priemysel a výroba lekárskeho prístrojov.

Najznámejšou oblasťou služieb je v Švajčiarsku bankovníctvo, dakedy známe bankovým tajomstvom, ktoré však už nie je udržiavané v niekdajšej miere, výrazne zoslablo pre nátlak zo strany konkurencie (Londýn, Nemecko). Najväčšími bankovými spoločnosťami sú UBS, Credit Suisse. Funguje tu samozrejme i poisťovníctvo. V poľnohospodárstve má najväčší význam chov dobytka na podhorských lúkach. Naň nadväzuje potravinársky priemysel, ktorý na svetové trhy dodáva syry, čokoládu a sušené mlieko.

Cestovný ruch je ďalšou silnou doménou švajčiarskeho hospodárstva, rovnako letný ako i zimný, možnosť turistiky, zimných športov. Populárnymi destináciami sú Zermatt (Matterhorn), Ženeva, Zürich, Lucern, Bern, Bernské Alpy (Interlaken, Jungfrau, Grindelwald), Locarno, Lugano. Vo Švajčiarsku má sídlo mnoho vedeckých a výskumných spoločností; Európska organizácia pre jadrový

výskum (CERN), alebo výškové výskumné centrum Jungfraujoch a Gornergrat (HFSJG), ktoré slúži na výskum ľadovcov, kozmického žiarenia, meteorologických meraní, i ako hviezdáreň.

Doprava je integrálna súčasť švajčiarskeho hospodárstva. Švajčiarsko pokrýva hustá sieť diaľnic, prípadne ciest iného značenia v menej dostupných regiónoch, horské priesmyky a tunely. Železničná sieť má ešte vyššie územné pokrytie než cestná; okrem toho dosahuje elektrifikácia tratí mieru 100%. Túto sieť tvoria prímestské rýchlodráhy (S-Bahn), dopravná sieť železníc — národný dopravca Švajčiarske federálne železnice (SBB-CFF-FFS), taktiež horské dráhy a lanovky. Funguje tu taktiež letecká doprava, Švajčiarsko je sídlom leteckej spoločnosti SWISS (rovnako národný dopravca); na medzinárodnej úrovni odbavia najviac pasažierov letiská v Zürichu a Ženeve.

Lichtenštajnsko

Lichtenštajnsko sa nachádza v colnej i menovej únii so Švajčiarskom, s ktorým udržiava úzke väzby. Celkový ročný objem HDP dosahuje vyše 3 miliárd USD. Z polovice je tvorený priemyslom, vývojom, výrobou a vývozom — presné stroje, nástroje, vybavenie (Hilti), automobilové komponenty (ThyssenKrupp Presta), stomatologické vybavenie a potreby (Ivoclar Vivadent), spracovanie potravín (Hilcona Schaan), elektronika (Unaxis Balzers). Vývoz — 20 % USA, 1/6 Švajčiarsko a 2/3 krajiny EÚ, kde hlavným partnerom je Nemecko. Druhá polovica HDP je tvorená sektorom služieb a finančným sektorom. Poľnohospodárstvo tvorí menej ako 1 % HDP.

Nachádza sa tu okolo 250 km ciest a 7,5 km železníc. Železnica je spravovaná Rakúskymi spolkovými železnicami (ÖBB) ako časť železnice medzi mestami Feldkirch v Rakúsku a Buchs SG vo Švajčiarsku. Jediným splavným tokom je Rýn, v dĺžke 27 km.

Štátne zriadenie a účasť v integráciách

Rakúsko je spolkovým štátom (federatívna republika) a parlamentnou demokraciou. Delí sa na deväť spolkových štátov (Tirolsko, Štajersko, Vorarlberg, Dolné Rakúsko, Burgenland, Salzburgsko). Švajčiarsko je konfederáciou a ďalej sa delí na 26 kantónov. Má dvojkomorový parlament, Federálne zhromaždenie, ktorý je hlavným nositeľom moci. Výkonná moc pripadá sedemčlennej Spolkovej rade. Cez ľudové hlasovania (referendá) môžu občania pripomienkovať každý zákon schválený Federálnym parlamentom a pomocou iniciatív predkladať dodatky k federálnej ústave, čo robí zo Švajčiarska priamu demokraciu. Lichtenštajnsko je kniežatstvom, štátnym zriadením je konštitučná monarchia.

Zo spomínanej trojice je Rakúsko jediným štátom, ktorý je súčasťou Európskej únie. Švajčiarsko spolu s Lichtenštajnskom do únie odmietli vstúpiť, namiesto toho vstúpili do Európskeho združenia voľného obchodu (EFTA), ktoré v kontraste s EÚ nemalo smerovať k celkovej integrácii, ale ku zlepšeniu ekonomickej spolupráce. Súčasne sa v tomto zväzku nachádzajú ešte Nórsko a Island. Členské štáty EFTA taktiež spoločne uzavreli s mnohými štátmi sveta zmluvy o voľnom obchode. V roku 1992 bola tými troma zo štyroch menovaných štátov uzavretá dohoda o Európskom hospodárskom priestore, ktorého cieľom bolo zavedenie štyroch slobôd: sloboda pohybu osôb, služieb, tovaru a kapitálu. Toto združenie zahŕňa Lichtenštajnsko, no nie Švajčiarsko. Ani jeden z trojice štátov však nie je členom žiadneho vojensko-politického zoskupenia. Vzhľadom na ich neutrálnosť, v krajinách platí pre mužov branná povinnosť, okrem Lichtenštajnska, ktoré nemá vlastné ozbrojené sily, no medzi trojicou jestvuje neformálna dohoda o vzájomnej výpomoci (Lichtenštajnsku). Švajčiarsko a Rakúsko sú sídlami mnohých svetových organizácií, obzvlášť Ženeva (Červený kríž, Svetová zdravotnícka organizácia — WHO, Svetová meteorologická organizácia — WMO, Medzinárodná organizácia pre migráciu — IOM, Medzinárodná organizácia práce — ILO) a Viedeň (sídlo Organizácie Spojených národov, hlavné sídlo Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu — IAEA).

Medzi známe firmy a spoločnosti daných krajín patria:

Švajčiarsko: Nescafé, Nespresso, Toblerone a Nestlé (potravínarsky priemysel); Rolex, Longines, Tissot, Swatch, Omega (výroba hodín); Schindler (výroba výtahov a eskalátorov); Geberit (sanitárne výrobky do kúpeľní); Pilatus (výroba civilných lietadiel); Novartis (farmaceutické výrobky).

Rakúsko: Red Bull GmbH (výroba energetických nápojov, jeden z najväčších sponzorov športových podujatí a tímov); Swarovski (šperkárstvo, vybrusovanie krištáľových kameňov); Raiffeisen Bank a Erste Group Bank (bankové spoločnosti); Billa (obchodné reťazce); Manner (výroba cukrovín); Glock (výroba strelných zbraní); OMV (koncern zameraný na spracovanie ropy a výrobu palív).

- Etnické a náboženské konflikty

8; Náhorná Karabachská republika - NK R - CUT (+4), nemáú kby čí

- neuznaný štát v juhozápadnom Azerbajdžáne

- 150 000 ob. - 95% Arménov

- hlavné mesto - Stepanakert

- nezávislosť vyhlásila 2.9.1991

- väčšina územia pod kontrolou špeciálnej pod jednotky arménskej armády (armáda NK R), 15% pod kontrolou azerbajdžanskej armády

- príčiny vzniku

- začiatok 20. rokov 20. storočia - vznikali separatistické

- Arménov a Azerbajdžanov čelili Nachičevan, Bangevan a Náhorný Karabach

- Arménov došlo Bangevan, Azerbajdžanov Nachičevan a Náhorný Karabach

- v rámci vzniknutej Sovietskej socialistickej federatívnej sovietskej republiky Spojená ruská - sovietská federatívna zmluva - sovietská federatívna zmluva

- 7.6.1923 - v rámci Azerbajdžanu ustanovená Náhorná Karabachská autonómna oblasť

- 1926 - Arméni - 93,5%

- od 60. rokov - proces diskriminácie a nerovnôd a segregácie

- 1989 - Arméni - 77%

- koniec 80. rokov - odvrátené konflikty medzi etnikami

- 28.29.2.1988 - mesto Sumgait pri Baku - pogrom - občanov Arménov

- neoficiálne - o masovú raju - Azerbajdžan poskytl sprístupnil dokumenty

- Azerbajdžan viedol v obáv pri pomoci na pogromy

- žiadne násilie, vyhnanie, zabitia od Arménov

- Azerbajdžan - nezávislosť - 30.8.1991 - NK podporovali Arménov

- 26.10.1991 - Azerbajdžan uznal autonómiu

- 10.12.1991 - referendum - bojkot Azerov - väčšina Arménov podporila

- 1992 - 1994 - odvrátená vojna o NK medzi Arménom a Azerbajdžanom

- Arméni - dobyli NK, dobytý Lachinský koridor a časti Arménska

- 10.5.1994 - koniec - 17 500 Arménov a 25 500 Azerov mŕtvych

- 300 000 Arménov a 700 000 - 1 000 000 Azerov vyhnaných zo svojich domovov

- úsvet - roky 2. najviacjich mŕtv - 1989 - 1990 - 1991 - koniec - koniec - koniec

-- -- Druhá prímerie

- NKR je ~~nie~~ nie je uznávaný nikým, ani Arménskom
- úzko prepojený s Arménskom - arménska mena (arménsky dram)
- miešenia
 - medzinárodné rokovania v posledných rokoch nič nerušili
 - Azerbajdžan chce, aby Arméni opustili okupované územie
 - Arménsko chce uznanie nezávislosti NK

- Geopolitika

a) - politické systémy štátov

- štáty s politickou pluralitou

a) parlamentná demokracia

- porovná sa so najobľúbenejším systémom
- súčasťou je pluralistická strán
- parlament, vláda, prezident

b) monarchistická vláda - 45 štátov > konštitučná / monarchia

- zdrojom moci je osoba panovníka (VB, Japonsko, Švédsko, Nórsko...)
- parlament - zákonodárna a výkonná moc
- vláda - určuje politickú líniu krajiny

- štáty s nedemokratickým zriadením

a) absolútna monarchia - zdroj moci je monarcha, kt. má v rukách všetku moc (Saudská Arábia)

b) štáty so systémom najvyššej jednotky pri moci je jedna strana (KLDR, Čína, Kuba)

c) štáty s vojenským právom - vo vojenskom prevzato

výkonná moc vojenská rada - Jemba (Libán)

d) štáty s prechodnou vládou - prebiehajú zmeny k demokratickému systému (Hongk, Irak)

- typy vlád

a) republiky na čele štátu je volený prezident:

- prezidentský systém vlády - prezident má veľkú právomoc (USA, Spojené štáty)
- parlamentný systém vlády - prezident má reprezentatívny úlohu - SR
- parlamentno - prezidentský systém - so silným podielom prezidenta - Rakúsko, Švajčiarsko

Tháka, Dillí, Róm, Vaj, Rágo, Sao Paulo, Seavíči

--- b) monarchie - na čele štátu je dedičný panovník:

- konštitučná monarchia - výkon moci je v rukách vlády a parlamentu - VB, Japonsko
- absolútna monarchia - panovník si zachováva absolútnu moc - Saudská Arábia

- typy štátov

a) podľa vnútorného usporiadania:

- unitárne štáty - riadene z centra demokratických štátov - rozsiahlu samosprávu miest a obcí (jedna úroveň) - SR, Česko, Taliansko, Francúzsko
- federatívne (spoločné) usporiadanie - založené na územnom princípe (spoločná obrana, zahraničná, menová a colná politika) - Kanada, USA, Rakúsko
- konfederácie - vzťahy a výsly medzi štátmi členského zoskupenia sú voľnejšie - Spojené štáty (kantoný)

b) - domínium - nesamostatné štáty, sú členmi Britského Spoločenstva národov - Austrália, Kanada, Bahamy, Nový Zéland

c) - republiky - ČR, Eritrea, Francúzsko, San Marín, SR

- Anilyštvo - Brunej, Saudská Arábia, Eritrea, VB

- Anierštvo - Liechtenštajnsko, Monako

- veľkokrajštvo - Luxembursko

- organizácie a sídla - urbanizácia - prasa (prasa) - miera urbanizácie - ob

a) - v rozvojových krajinách - mieru na nízkej úrovni, potom vysoká urbanizácia

- v rozvinutých - mieru urbanizácie je už vysoká, urbanizácia klesá

- urbanizácia bude stagnovať

MO- CESTOVNÝ RUCH (CR)

- a) Vymenujte druhy a formy cestovného ruchu.
- b) Na mape ukážte oblasti vhodné na ich realizáciu.

Cestovný ruch- je aktivita ľudí na reprodukciu fyzických a duševných síl. Uskutočňuje sa väčšinou vo voľnom čase a mimo domova.

Druhy CR:

Horský CR: - predmetom záujmu je pestrý horský reliéf, ktorý dáva možnosti na rozvoj letnej a zimnej turistiky, horolezectva, zimných športov, rekreácie, klimatickej liečby.

Európa- Alpy (najznámejšie strediská Chamonix FR, Zermat Švaj., Garmisch-Partenkirchen-Nem., Innsbruck- Rak

Ďalšie: Karpaty, Pyreneje, Škandinávské vrchy. Ázia- Kaukaz, Himaláje. Amerika- Kordillery, Apalače, Andy. Austrálske Alpy....

Prímorský CR: - sústreďuje sa predovšetkým v blízkosti teplých morí. Medzi najnavštevovanejšie patrí oblasť Stredomoria, Prímorské oblasti Atlantiku: Portugalsko, Kanárske ostrovy, Florida, Kuba, Bahamy, Bermudy, Brazília, Argentína...

Oblasti Tichého oc. Kalifornia, Mexico(Acapulco), Havajské ostrovy, Austrálske pobrežie, Oceánia..

Kultúrohistorický CR: - dôležité miesto tu majú mestá s histor. a kult. pamiatkami napr. Rím, Florencia, Benátky, Paríž, Petrohrad, Londýn, Viedeň, Salzburg, Madrid, Praha, Budapešť, Atény, Krakov.

Formy cestovného ruchu:

Rekreácia: je časť voľného času, počas ktorého sa človek venuje obnove telesných a duševných síl.

Agroturistika: je rekreácia na vidieku spojené s možnosťou zapojiť sa do poľnohospodárskych aktivít.

Napr. sušenie sena, zber ovocia....

Turisticko-športový CR: zahŕňa celú škálu zimných a letných športov a činností

Kúpeľnoliečebný CR: poskytuje preventívnu liečebnú starostlivosť(prímorské kúpele, termálne a minerálne kúpele, klimatické kúpele)

Výletný CR: hlavnou úlohou je poznávanie. Návšteva hradov, zámkov, skanzenov, jaskýň, národných parkov, kultúrno-spoločenských podujatí.

MO- GEOEKOLÓGIA

a) Krajinná sféra je celkový súbor fyzicko-geografickej a humánno-geografickej sféry, teda základný objekt skúmania geografie (geografia ako celok). Zem sa skladá z usporiadaných vrstiev, ktoré sa nazývajú **geosféry**. Tieto geosféry sú: litosféra (vrchná časť, teda zemská kôra), georeliéf, atmosféra (spodná časť, čiže troposféra), hydrosféra, pedosféra a biosféra. Toto sú časti **fyzickogeografickej sféry**. Táto sféra formuje životné prostredie a prírodu. Druhou časťou je **humánnogeografická sféra**, ktorú tvorí ľudská spoločnosť, obyvateľstvo a jeho aktivity (sídla, priemysel, služby, zaľudnenie...). Fyzickogeografická sféra je objektom skúmania fyzickej geografie a naopak humánnogeografická sféra je objektom skúmania humánnej geografie. Jeden a ten istý objekt (v našom prípade krajinnú sféru) vieme študovať viacerými vedami a teda si spraviť celkový obraz o danej veci. **Predmetom geografie sú zákonitosti stavby, vývoja a fungovania krajinskej sféry**. Celkovo geografia sa teda zaoberá všetkými geosférami a ich vzťahmi.

b) Horná hranica sféry sa určuje ako hranica ozonosféry, v dolnej časti stratosféry (20-30 km) a dolná hranica s hĺbkou 4-5 km, prípadne niekedy aj s **Mohorovičičovou plochou nespojitosti (diskontinuity)**. Táto vrstva je rozhranie medzi Zemskou kôrou a plášťom a vyznačuje sa tým, že sa náhle mení hustota z 2.9 na 3.3 kg.dm⁻³. Jej hĺbka sa tiež mení, pod oceánmi je to aj 5 km, pod kontinentom aj 70 km (70 práve v Pobaltí, alebo v Himalájach).

c) Milióny rokov sa krajina formovala bez pričinenia človeka. Keď bol človek zberačom a lovcom neovplyvňoval krajinu viac než iné živočíchy. Keď začal obrábať pôdu a využívať pasienky, využívať viac prírodné zdroje, stavať sídla, zmenil prírodnú krajinu na kultúrnu.

Záporné: napr. ťažba nerastných surovín. Povrchová ťažba sa koná v ťažobných baniach alebo lomoch, vždy znamená nepriaznivý zásah do krajiny, ekosystémov, z miesta sa odstráni, les, pôda, pribudnú dopravné komunikácie, sídla. Môžu sa uvoľňovať škodlivé látky a prach do ovzdušia. Pri ťažbe vzniká odpad- hlušina, kt. v krajine vytvára antropogénny kopec -haldu.

Napr. pri stavbe priehrady na rieke, kladným zásahom môže byť regulácia toku, aby sa zabránilo prípadným záplavám. Záporným - zánik pôvodných ekosystémov, zánik pôvodných sídiel.

Ďalšie: Industrializácia, urbanizácia, nedbanie na životné prostredie v minulosti, v súčasnosti aj vytváranie skleníkových plynov, ničenie ozónovej vrstvy, rozšírený výrub lesov a pralesov.

Kladné: Súčasná ekológia, obnoviteľné zdroje energie, vznik národných parkov, rezervácií, Parížska dohoda, ciele udržateľného rozvoja OSN

- Ľudská geografia - obyvateľstvo sveta

a) - graf znázorňuje vývoj počtu obyvateľstva. Od začiatku priemyselnej revolúcie sa zvýšil na 0,54 mld. Ďalšie zdvojnásobenie počtu sa dosiahlo na 200 rokov. Vývoj sa začal ľudsko myšľovať pre lepší rozumovú schopnosť a pokrok.

- faktory rastu: výživa, ob., rozvinutie nerastných surovín, nové technológie, medicína, ekonomický rozvoj

- faktory spomalenia rastu: epidémie, vojny, hladomory, prenasledovanie

b) vývoj ľudskej populácie prebieha podľa určitých zákonitostí. Počiatočný nárast rozmnožovania, potom, keď sa prirodzený nárast zvýšil, v ďalšom vývoji sa rast spomalil a populácia stabilizuje. Tento cyklus sa nazýva demografický cyklus:

- v prvej fáze sa spája vysoká pôrodnosť a vysoká úmrtnosť

- v druhej fáze dochádza k stagnácii a dochádza k prudkému poklesu úmrtnosti (hygiena, výživa, medicína...), ~~dochádza~~ je vysoký prirodzený nárast

- v tretej fáze sa znížila pôrodnosť a pri nízkej úmrtnosti dovedie k miernemu prirodzenému nárastu

- v štvortej fáze, keď pri nízkej pôrodnosti máve prirodzený nárast, ľudská populácia sa blíži k rovnovážnemu stavu (nízka pôrodnosť a úmrtnosť)

- spoločnosť vysokou životnou úrovňou, malými rodinami

c) 2. najväčšia žije na Zemi asi 7 mld. Najvyššieho nárastu počtu ~ 20. storočí, na začiatku 161 a na konci 6,5.

Ďalšie výskyt rast sa nazýva populačná explózia. 2025

Podľa prognózy OSN (svojich národných) by mal počet ľudí presiahnuť 8 mld. Porovnanie k roku 2200, potom by sa mali stabilizovať.

-- Celá skup. kľ. sa populačná explózia prejavuje vo sú-
časn, najmä južno, vo východoázijských populáciách.
dohadna & regulácii, predpokladá sa pokles namaka
horaka v Európe a Severnej Amerike.
V Afrike, Južnej Amerike a Číne skup. a predpokladá sa
dohad na.

- Obyvateľstvo - vekové pyramídy

a) Na vyobrazenie vekovej štruktúry obyvateľstva sa používa
veková pyramída. Pri vekovej štruktúre sa v klasicku
ekonomicku činnosti vyčlenujú základné kategórie:

1. 0 - 14 - predprodukčná

2. 15 - 64 - produkčná kategória

3. 65+ - poprodukčná

Ďalšia časť pyramídy rozlišuje kategórie mužov, pravá časť,
vedľavá časť vyjadruje vekové kategórie, horizontálna priehrad obyvateľstva.

- Typy pyramíd podľa tvaru:

a) progresívny typ populácie - široká základňa, vysoký podiel mladého
obyvateľstva, najviac sem ob. Afriky, juhovýchodnej Ázie,
menej rozvinuté štáty Ázie, Južnej Ameriky a Číny

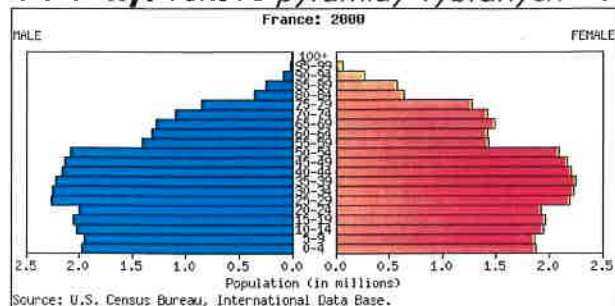
b) stacionárny typ - tvar vrchy, vyrovnaný podiel predprodukčného
a produkčného obyvateľstva

c) regresívny typ - tvar vrchy, najpočetnejšou skupinou
je produkčný populácia, podiel poprodukčného skupiny
predprodukčného skupiny, starostlivosť obyvateľstva pyramídy
maximálne spoločenské problémy (financie, zdravotie a zdravotnícke služby)
- Európa, Austrália, Severná Amerika

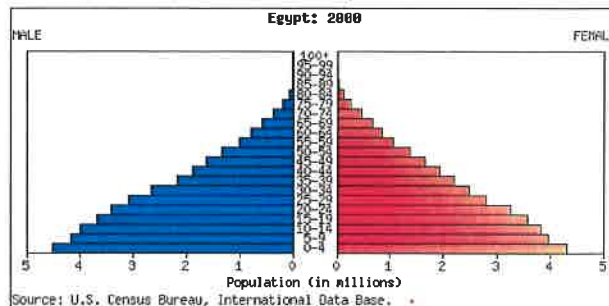
d) vyrovnaný typ - mierne, chýba dohady a dohady

MATURITNÉ ZADANIE Z GEOGRAFIE

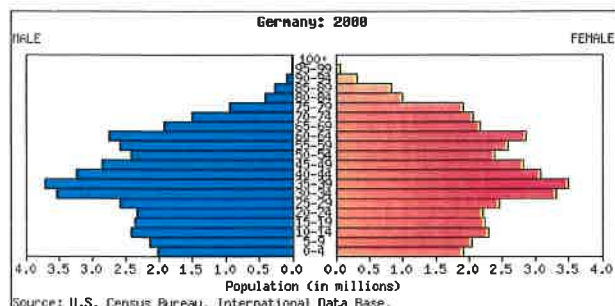
Obrázky: vekové pyramídy vybraných štátov

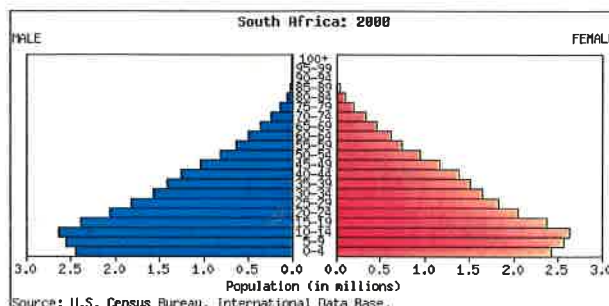
Obr. 1: Veková pyramída Francúzska

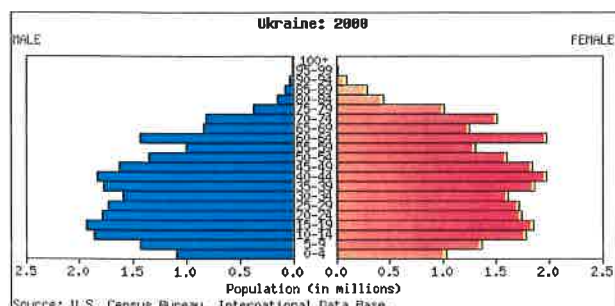
Obr. 2: Veková pyramída Egypta

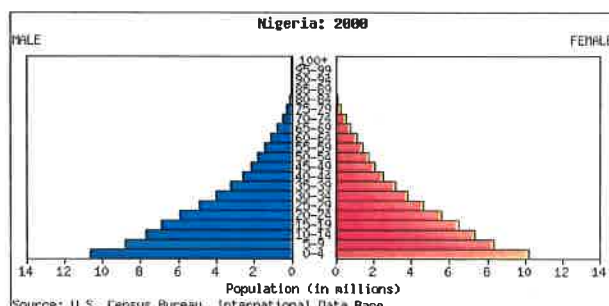
Obr. 3: Veková pyramída Nemecka

Obr. 4: Veková pyramída Juhoafrickej r.

Obr. 5: Veková pyramída Ukrajiny

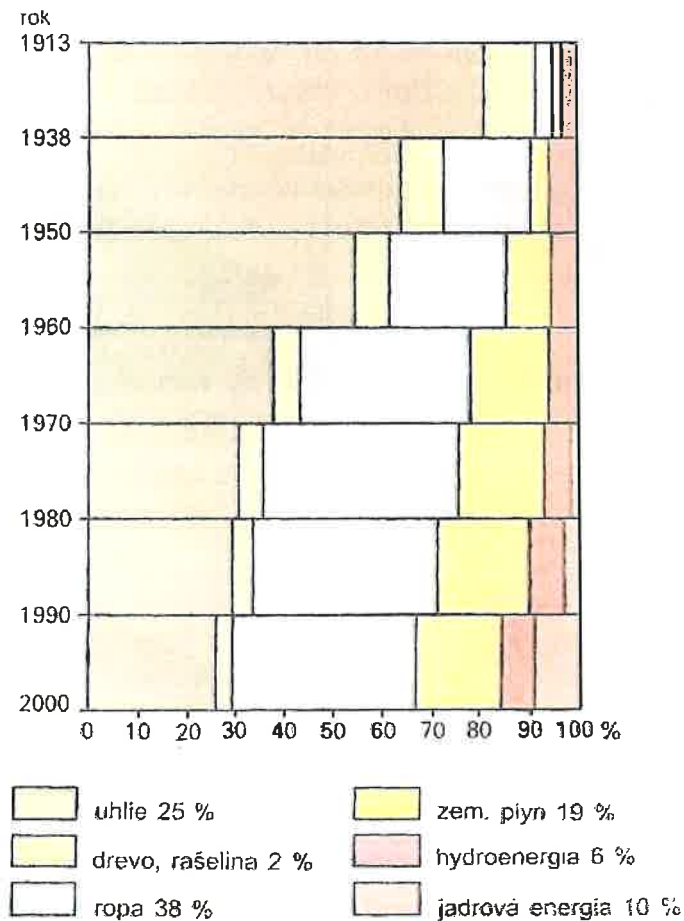

Obr. 6: Veková pyramída Nigérie

Úloha č. 3: Energetický priemysel.

- Podľa obrázku analyzujte zmeny vo využívaní zdrojov energie v priebehu 20. storočia.
- Riešte problematiku využívania netradičných (alternatívnych) zdrojov energie a poukážte na ich prednosti a nedostatky.
- Porovnajte výrobu energie v jednotlivých regiónoch Európy – Francúzsko (Západná Európa), Nórsko (Škandinávské krajiny), Island, Sliezske.

Schéma – využívanie energetických zdrojov v 20. storočí

MO –PRIEMYSEL

- Lokalizujte na mape významné ložiská nerastných surovín(NS) (energetické suroviny, železná ruda, vzácne kovy, diamanty)
- Zhodnoťte ako ťažba nerastných surovín ohrozuje životné prostredie v jednotlivých častiach sveta
- Posúďte, ako ovplyvňujú lokalizačné činitele rozmiestnenie priemyslu.

a) Ťažba NS je základom priemyselnej výroby.

Energetické suroviny sú: 1) PRIMÁRNE: uhlie, ropa, zemný plyn, jadrové palivá. 2) Sekundárne- ktoré vznikajú úpravou primárnych: napr. Koks, ropné deriváty, svietiplyn....

1) Najväčšie ložiská primárnych energetických surovín vo svete. (S ATLASOM!!! Musíš ukazovať)

Geografický atlas 32. strana

Čierne uhlie: USA- Vých. časť, Apalače, Donsko-Dneperský región Ukrajiny, britský Midlans, ázijská časť Ruska, SV Čína, Porúrie Nemecko, Poľsko, V. Austrália, JAR, (Ostravská panva Česko- dovážame na Slovensko)

Hnedé uhlie- USA, Rusko, Nemecko, Austrália,

ROPA: Ázia: štáty Perzského zálivu (Irán, Irak, Spojené Arabské emiráty, S.Arábia...). Rusko, Azerbajdžan, Kazachstan, Čína

S. Amerika: Kanada, USA oblasť Mexického zálivu- USA, Mexiko J.Amerika. - Venezuela, Bolívia, Ekvádor

Európa: Oblasť Severného mora- VB, Nórsko) ,

Sev. Afrika: Alžírsko, Líbya, zo strednej.obl. Afriky.: Nigéria.

Zemný plyn: Rusko, USA, Kanada, Holandsko, Nórsko, VB, Alžírsko, S. Arábia, Indonézia

Železná ruda: patrí medzi metalurgické suroviny

Najviac: Austrália, Švédsko, Rusko, Ukrajina, Brazília, India, Venezuela, JAR

(iné metalurgické: napr. Meď, bauxit, olovo, zinok.....)

Vzácne kovy:

Zlato: USA, Kanada, Kolumbia, Rusko, JAR, Stredoafrická rep. Mali,

Striebro: Kanada, , Mexiko, Peru, Bolívia, Austrália, USA

Diamanty: Sierra Leone, Guinea, JAR, Angola, Stredoafrická rep., Austrália, Rusko

b) Ťažba NS a životné prostredie(ŽP)

Pri ťažbe ropy a zemného plynu už samotný spôsob ťažby (vrty) ohrozujú ŽP, potom počas dopravy a priemyselného spracovania, dochádza haváriám ropné látky znečisťujú pôdu, vodu. Pri ťažbe zemného plynu hrozí neustále nebezpečenstvo výbuchu. Vtedy môžu horiace látky zamoriť ovzdušie na veľkom území.

Povrchová ťažba zmení celkový vzhľad krajiny(ťažobné jamy, lomy, vznikajú haldy s hlušinou(ťažobný odpad)). Odstránené lesy, polia, sídla, nové komunikácie, ohrozenie spodnej vody....

Ekologické problémy oblastí ťažby NS sa zväčšujú tým, že na ťažbu sa viažu rozličné priemyselné činnosti. Z nich najmä energetický, hutnícky, chemický priemysel silne znečisťujú ŽP.

c) Činitele ovplyvňujúce lokalizáciu priemyselnej výroby

Suroviny: suroviny majú rozhodujúci vplyv na lokalizáciu závodu v prípade, ak je obťažné alebo ekonomicky nevýhodné suroviny prepravovať. : huty na výrobu železa, cukrovary.....

Energia: - v súčasnosti klesá závislosť lokalizácie priemyselných závodov od ener. zdrojov. V blízkosti sa budujú iba náročné na veľké objemy energie napr. Hutnícke závody,

Voda: - od vody sú závislé priemyselné závody náročné na kvalitu alebo objem vody. Napr. pivovary, výroba kozmetiky, hlinikárne, výroba celulózy a papiera

Pracovná sila: - nielen dostatočné množstvo pracovnej sily, ale aj jej kvalifikácia, zručnosť a cena pracovnej

Sily môže ovplyvniť lokalizáciu priemyselného závodu.napr. elektronika, automobilový

Doprava: - dobré miestne aj medziregionálne dopravné spojenia a jeho kvalita je dôležité na prepravu surovín a výrobkov.

Trh, miesto odbytu: - schopnosť oblasti odoberať výrobky je v niektorých prípadoch rozhodujúca. Napr: mäsokombináty, polygrafické závody, závody na výrobu stavebných hmôt, výroba lodí

Aglomerácia – lokalizácia priemyselného závodu do aglomerácie umožňuje využívať už existujúce zariadenia

(vodovod, plynovod, elektrická sieť, sklady a pod.)

Poloha: prihliada sa na prírodné podmienky územie s cieľom využiť ich pri stavbe závodu.

Finančný kapitál: -peniaze potrebné na investície, ich nedostatok spôsobuje ťažkosti pri budovaní nových závodov, prípadne pri rozvoji už existujúcich.

Vládna politika: vláda môže rôznymi nariadeniami podporovať, prípadne brzdiť rozvoj priemyselných závodov v danom regióne.

Ekologické činitele: uplatňujú a zohľadňujú sa pri výbere konkrétneho miesta lokalizácie priemyselného závodu napr. prevládajúce vetry v kotline a znečistenie ovzdušia.

Energetický priemysel

- Je základom hospodárstva. Zdroje na výrobu energie rozdávame na neobnoviteľné (uhlie, ropa, zemný plyn, uhlí, horľavé kriedlice) a obnoviteľné (slniečno, geotermálna, vodná, veterná, prílivná, energia biomasy). Vývoj a súčasnosť štruktúra využívania energetických zdrojov je rôzna a závisí od výskytu energetických zdrojov v krajine a jej celkovej obchodnej situácii. V niektorých krajinách je možné pokračovať jednoducho využívaním energetických zdrojov (Indonézia, Venezuela - 85% ropa, zemný plyn; Čína - 80% uhlie).

b, Využívanie obnoviteľných zdrojov: prílivové, slnečné, veterné, vodné, biomasu...

- Väčšina sú ekologicky neškodné a obnoviteľné.

- Väčšina sú využívané hospodárskymi vyspelšími štátmi (Francúzsko - prílivová; USA - veterná, slnečná, biomasu; Japonsko - ropa, slnečná; Kanada - vodná, veterná, slnečná; Nový Zéland - geotermálna; Dánsko - veterná)

- c, - Francúzsko - najviac jadrové elektrárne (80%), vlastný uhlí, drevos, hydroenergetika (10%), fosilné palivá (18%), prílivová (v okolí Santho), importuje energiu

- Nórsko - hydroenergia (90%), fosilné palivá, alternatívna energia, sebestačnosť

- Island - má neobmedzený geotermálny potenciál, využíva soľ, nielen v priemysle, špecializuje na geotermálne zdroje

- Švédsko - masovo do obľavy šetrenie - charakteristická súťaž uhlia, produkcie tepelnej elektrárne, drevos, plynu z kôry, pevnosť z uhlia na plyn, malú časť tvorí hydroelektrárne

- Zahraniczny obchod

- export - vývoz tovaru do zahraničia, medzi najväčších exportérov patria: Čína, USA, Nemecko, Japonsko, Francúzsko
- import - dovoz tovaru zo zahraničia, najviac dováža Čína, USA, Nemecko, Japonsko, Veľká Británia

- Zahraniczny obchod

- na medzinárodnom obchode sa podieľajú všetky krajiny, ale nie rovnako intenzívne. Menšie krajiny s malou suverénnou základňou sú závislejšie na ňom. Veľké krajiny majú malé priemyselnej štruktúry a štruktúry jednotnanej zamerané na export jedného typu produktov alebo poľnohospodárskych produktov
- platobná bilancia - súhrn všetkých príjmov a výdavkov v styku so zahraničím

- aktívna - príjmy > výdavky

- pasívna - príjmy < výdavky

- vyrovnaná - príjmy = výdavky

- štruktúra medzinárodného obchodu podstatneje prevažne rodových produktov nad suverénami, prevažuje obchod so službami a dovoznými podnikmi

- Zahraniczny obchod SR

- najviac dovážame polotovary pre priemyselnú výrobu, energetické suroviny (ropa, zemný plyn), drevá, dovozná zariadenia, elektrotechnické výrobky, poľnohospodárske výrobky

- exportujeme automobily (Volkswagen, KIA, Peugeot, Land Rover), elektrotechnické výrobky, stroje, dopravné zariadenia, Fe, Al, FeC, chemikálie, plasty, gumy, pohonnú motoriku

- najviac vyvážame do Nemecka, Číny, Poľska, Maďarska, Francúzska, Talianska

- ropa, zemný plyn, železná ruda - Ukrajina, Rusko

- koks, železo - Poľsko

- potravinárske produkty - Poľsko, Maďarsko

MO- GEOGRAFIA

DOPRAVA

- a) Určte činitele, ktoré ovplyvňujú lokalizáciu dopravy
- b) Vymenujte a porovnajte jednotlivé druhy dopravy.

a) Lokalizáciu dopravných systémov ovplyvňujú činitele: *poloha oblasti, tvar reliéfu (čím členitejší, tým zložitejšie systémy- tunely, mosty....), sídelno-geografické podmienky, hospodársko-geografické podmienky.*

Rozmiestnenie je veľmi nerovnomerné, v mnohých regiónoch chýbajú isté druhy dopravy iné sú poddimenzované (železnice v Afrike), niektoré štáty sa vplyvom lokalizačných činiteľov špecializovali na určitú dopravu, ktorá v ich hospodárstve zohráva prvoradú úlohu (Singapur, Panama).

b) Dopravu podľa prostredia, v ktorom sa uskutočňuje, delíme na pevninskú, námornú a vzdušnú.

Podľa druhu použitej dopravnej cesty existuje:

1) Železničná doprava: - významná je pri preprave nákladov na veľké vzdialenosti. Pri preprave osôb je menej významná (dôležitá hlavne pri dennej dochádzke do práce).

Najmodernejšie vo svete: Japonsko – rýchlovlaky Šinkansen, Francúzsko- TGV.

2) Cestná doprava: Jej výhoda spočíva v pružnosti a schopnosti dopraviť osoby alebo tovar priamo do cieľa. (Hustota cestnej siete je väčšia ako pri železničnej doprave).

Čím vyspelejšia krajina, tým kvalitnejšie cesty (diaľnice).

3) Vnútrozemská vodná doprava: využíva sa na prepravu tovaru veľkých objemov, je lacnejšia ako dve predchádzajúce, ale trvá dlhšie. Reálna len, ak sú rieky splavné. Najväčšia na splavných riekach: napr. Chang –Jiang, Huang-he (Čína), Volga (Rusko), Níl (Afrika), Rýn, Dunaj (EU), Amazonka, Paraná (J. Amerika),

Mississippi, r. sv. Vavrinca (S. Amerika)

4) Potrubná doprava: špecializovaný druh dopravy na prepravu najmä ropy a zemného plynu a iných kvapalín, plynov. Spája miesta ťažby s miestami spracovania alebo prístavmi. Prepravné náklady sú nižšie ako pri železničnej a vodnej.

U nás ropovod Družba a plynovod Bratstvo z Ruska. Ropovody vedú nielen po pevnine ale aj cez moria napr. Kaspické, Čierne

5) **Letecká doprava**- využíva sa hlavne na rýchlu prepravu osôb na veľké vzdialenosti.

Najfrekventovanejšie letiská: Atlanta, Chicago, Londýn, Tokio, L.A. Frankfurt nad Mohanom, Paríž

6) **Námorná doprava**: zabezpečuje medzinárodnú nákladnú dopravu (nerastných surovín- polovica pripadá na prepravu ropy, obilie, drevo....)

Najväčšie prístavy: Singapur, Šanghaj, Hongkong, Rotterdam, Dubaj.

Špeciálne druhy dopravy: používajú sa v oblastiach s osobitným hospodárskym využitím alebo v extrémnych prír. Podmienkach. Lanovky, pásová doprava, úzkokoľajové železnice, nosiči.

- - - rastie výmena tovaru s Čínou, Indiou, Brazíliou, Indonéziou, Marokom - fosfáty, bavlna, surové kávi, mincový kameň, textil, Arina
- elektronika - Japonsko
- málo rozvinutý s USA, Kanadou a Mexikom

- Sídla

1) Prvé sídla vznikli v mladšej dobe kamennej, vtedy ľudia opustili jaskyne a začali stavať prvé nultýdly. Prvé sídlo súvisel s nultým spôsobom života, keď prešli od lovu a zberu k obživeniu v poľu a chovu hospodárskych zvierat.

V staroveku vznikli sídla najmä v oblastiach, kde boli priaznivé podmienky pre poľnohospodárstvo. Tu najstaršie mesta sa považujú Jericho v Palestíne, Babylon a Eridu v Iraku, ich vek je 6000 rokov. Ďalšie mesta: Atény, Rím, Alexandria.

V stredoveku nastal veľký rozmach miest, súvisel hlavne s rozvojom remesiel, obchodu a bankovníctva. Najväčší rozmach miest nastal až v období novoveku priemyslu, nastala urbanizácia (presun do miest). V súčasnosti žije viac ako 50% v mestách.

2) - sídlo - najjednoduchšia jednotka usídlenia, obyčajne, prirodzený, ohraničený objekt, člení sa na mestské a vidiecke, rozlišujú sa najmä maximálnou koncentráciou, urbanizáciou a usporiadaním.

- obec - samostatná samosprávna územná jednotka, skladá sa z 1 alebo viacerých sídel, môže byť:
 - vidiecka - s malým počtom obyvateľov, väčšinou do 2000
 - mesto - počet obyvateľov sa pohybuje väčšinou od 2000 do 10000, odlišuje sa od vidieckej obce koncentráciou výškových a nerýchlych akčív, výskonom zariadení, komplexom zariadení

MO- POLITICKÁ MAPA SVETA

a) Charakterizujte zásadné zmeny na politickej mape sveta po 2. Svetovej vojne.

~~b) Popíšte štáty podľa politického, hospodárskeho a štátoprávného usporiadania a uveďte konkrétny príklad~~

b) Vysvetlite dôvody vzniku a princípy organizácií OSN, NATO, EÚ

a) Po 2. Sv. vojne začali veľké zmeny v politicko-ekonomickej štruktúre. Najdôležitejšou z nich bol rozpad koloniálneho systému a vznik dvoch mocenských blokov.

Rozpad koloniálnych ríš sa prejavil skoro po skončení vojny získaním nezávislosti niektorých kolónií, napríklad rozľahlej Indie. Bol však dlhodobým javom. Prelomovým bodom bol rok 1960, nazývaný „rokom Afriky“, kedy veľký počet krajín sa stali nezávislými. V niektorých prípadoch prebiehalo získavanie nezávislosti pokojným spôsobom, v iných prípadoch ozbrojeným bojom (napr. Alžírsko, Angola). Tie bývalé kolónie, ktoré sa mohli oprieť o významné nerastné bohatstvo napr. ropu (niektoré krajiny Arabského polostrova), dosiahli dobrú ekonomickú úroveň. Väčšina bývalých kolónií, najmä afrických, sa však zaradila medzi menej rozvinuté. (Závislosť niektorých krajín od bývalých mocností trvá až dodnes).

*Prehľad niektorých mocností a ich kolónií:

Veľká Británia: - USA, Kanada (okrem Quebecu), JAR, India, Austrália, Nový Zéland, Britské indooceánske územie.

Francúzsko: - Quebec, Alžírsko, Tunisko, Francúzsko, Francúzska Polynézia, ~~Surinam~~, Francúzska Guayana.

Španielsko: - Stredná Amerika, Filipíny, Južná Amerika (okrem Brazílie, Surinamu a Fr. Guyany)

Portugalsko: - Brazília, Angola, Mozambik, Rovníková Guinea.

Druhou črtou vývoja po roku 1945 bol vznik dvoch mocenských blokov. ZSSR- po vojne okupoval fínskej pohraničie, pobaltské štáty, východnú časť Poľska, Zakarpatskú Ukrajinu, časť Rumunska, Južný Sachalin, Kurilské ostrovy. Ovplyvnil štáty strednej a východnej E. komunistickým režimom. Vznikol. Tzv. socialistický svetový tábor, ktorý sa neskôr spojil vo vojenskom Varšavskom pakte (1955), Proti sa spojili demokratické štáty Eu. a S. Ameriky v severoatlantickom pakte (NATO- 1949). – studená vojna, obojstranné jadrové zbrojenie, K vojenskému stretnutiu oboch blokov našťastie nedošlo.

1989-rozpad sovietskeho mocenského bloku, odstránenie železnej opony, zjednotenie Nemecka, osamostatnenie Pobaltských štátov, samostatná SR, ČR, Ukrajina, Bielorusko, Rusko.

1992- rozpad federatívnej republiky Juhoslávia.

b) **OSN**- vznikla 24. 10. 1945 podpísaním charty OSN – zmluvy ktorá zaväzuje členské štáty: A) nesmú použiť vojenskú silu a inak obmedzovať slobodu, súdržnosť a nezávislosť iných štátov.

b) majú poskytnúť pomoc v akciách, ktoré vedie OSN ~~OSN~~ združuje 191 štátov. Sídlo OSN je New York a administratívne orgány v Ženeve.

Hlavné orgány sú Valné zhromaždenie, Rada bezpečnosti, Medzinárodný súdny dvor so sídlom v Haagu, Hospodárska a sociálna rada.

Má niekoľko pridružených orgánov: UNESCO (pre vedu, výskum a kultúru- Paríž), FAO- (pre p/h a výživu v Ríme), UNIDO (pre priemyselný rozvoj vo Viedni)

NATO – (Severoatlantická aliancia). Založili ju v roku 1949 štáty západnej Európy a Severnej Ameriky. Vojensko-politický zväzok v súčasnosti má 26 členov. Jeho úlohou je chrániť slobodu, spoločné dedičstvo a civilizáciu svojich národov založených na princípoch demokracie, individuálnej slobody a vlády zákona. Sídlo má v Bruseli. Členské štáty: **USA, Kanada, VB, Francúzsko, Nemecko, Španielsko, Portugalsko, Taliansko, Grécko, Turecko, Bulharsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, SR, Slovinsko, Nórsko, Island, ČR, Dánsko, Maďarsko, Poľsko, Belgicko, Luxembursko.**

EÚ- Európska únia je hospodársko- politické zoskupenie štátov, kde základnou myšlienkou je voľný pohyb kapitálu, tovaru a obyvateľstva. Vznikla v roku 1957 ako Európske hospodárske spoločenstvo. A v roku 1993 sa označuje EÚ. Najprv mala len 15 členov, neskôr od 2004 sa pričleňovali postkomunistické krajiny a súčasťou sa stalo aj SLOVENSKO. Ďalšie rozširovanie EÚ je zatiaľ otáznе. Záujem majú Turecko, Chorvátsko, Macedónsko. Sídlo v Bruseli. V súčasnosti 28 členov.

Členské štáty: **Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko, Taliansko, Dánsko, Írsko, VB, Grécko, Portugalsko, Španielsko, Fínsko, Rakúsko, Švédsko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, ČR, SR, Maďarsko, Slovinsko, Malta, Cyprus, Rumunsko, Bulharsko, CHORVÁTSKO (2013)**

V 1995 vznikol Schengenský systém, krajiny ktoré do neho vstúpili zrušili hraničné bariéry medzi sebou.

2002- vytvorili spoločnú menu euro, Z členských štátov EÚ neprijala euro takmer polovica. Napr. Česko, VB, Maďarsko, Poľsko, Švédsko. (nečlenské ktoré používajú euro po dohode: Vatikán, Monako, San Marino. (svojvoľne bez dohody. Čierna Hora, Kosovo, Andora)

MO- Štáty Arabského polostrova

A/ Charakterizujte prírodné podmienky na Arabskom polostrove a dôsledky, ktoré z toho vyplývajú pre život obyvateľstva.

Arabský polostrov leží v JZ Ázii. Na Z ho obmýva Stredozemné more, JZ Červené more, na J Adenský záliv, Arabské more, V-Ománsky a Perzský záliv. Povrch Arabského polostrova tvorí prevažne zo západu smerom na východ zvažujúca sa tabuľa pokrytá púšťami. Najväčšou je Rub al – Challí. Ďalšie: Dahná, Nafúd, Sýrska púšť. Oblasť pobrežia Stredozemného mora lemuje Pohorie Libanon a priekopová prepadlina doliny rieky Jordán, ktorá sa vlieva do bezodtokového jazera – Mŕtveho mora, jeho hladina je cca 400 m pod hladinou svetového oceánu. (Pre vysoký obsah solí, má mimoriadne liečivé účinky napr. kožných chorôb) V SV časti polostrova leží Mezopotámska nížina v povodí rieky Eufrat a Tigris.

Arabský polostrov leží v tropickom suchom pásme, ktoré sa vyznačuje veľkými rozdielmi medzi dennými a nočnými teplotami.

Prírodným podmienkam sa muselo prispôbiť poľnohospodárstvo, ktoré pociťuje nedostatok vody a nedostatok ornej pôdy. Orná pôda je v povodiach riek napr. Eufrat, Tigris a v oázach s možnosťou zavlažovania. Pestuje sa subtropické ovocie, figy, olivy, vinič, obilniny, v oblasti Stredomoria koreniny, napr. Jemen je kolískou pestovania kávy.

V niektorých suchých oblastiach žijú kočovníci, ktorý svoj život prispôbili potrebám stád zvierat. V púšťach rozšírené úžitkové zviera – ťava. Na pasienkoch – ~~cho~~ hlavne chov oviec, kôz, dobytká. Ošípané sa nechovajú (islam).

Život obyvateľstva ovplyvnilo aj nerastné bohatstvo, najmä ropa.

Táto skutočnosť ovplyvnila, že štáty sa rozdelili na veľmi bohaté (S.A., Kuvajt, Bahrajn, S. A. E.) a chudobné (Omán, Jemen)

Prírodné podmienky ovplyvňujú dopravné možnosti. Nevýhodou sú rozsiahle púšte. Viaceré krajiny sa snažia zlepšiť život. podmienky, čo stojí neúmerne veľa peňazí. Snažia sa budovať asfaltové cesty cez púšť zlepšiť zásobovanie a izolovanosť mnohých oáz.

Pobrežné oblasti majú výhodu, najrozvinutejšou sa stala námorná doprava, ktorá zabezpečuje prepravu ropy a ropných produktov do celého sveta. Najväčšie ropné prístavy vznikli v Perzskom zálive., kde končí väčšina ropovodov.

B/ Popíšte obyvateľstvo a hospodárstvo tejto oblasti.

Krajiny Arabského polostrova sú osídlené prevažne **Arabmi**, ktorý vyznávajú islam.

V bohatých krajinách Perzského zálivu tvoria značnú časť obyvateľov imigranti z rôznych krajín, ale najmä z J Ázie, ktorí sa tam prisťahovali za prácou.

Špecifické postavenie má **Izrael**, kde prevládajú Židia vyznávajúci judaizmus, popri nich na ¹žaelom okupovaných územiach žijú početný arabsky hovoriaci **národ Palestínčania** (Pásmo Gazy, Západný Breh).

Obyvateľstvo Sýrie a Libanonu je pôvodne arabské, ale nábožensky rozdelené (šiiti a sunniti), kresťania. V Libanone sa zmes náboženstiev stala príčinou občianskej vojny.

Irak je tiež rozdelený na arabský juh s prevládajúcim šiitským islamom, stred s prevahou sunitského islamu a sever s Kurdmi. (**Kurdi** nemajú vlastný štát žijú v Turecku, Iraku, Iráne, Sýrii. Okrem Iraku nedosiahli rovnoprávne postavenie s inými národmi v jednotlivých krajinách).

Najväčšie metropole:

Dubaj, Abu Zabí (S.A.E) – *Spojené arabské emiráty*

Rijád – S.A., Mekka a Medína sväté pútnické mestá

Tel Aviv- Izrael. (Jeruzalem sväté mesto troch náboženstiev – judaizmu, kresťanstva, islamu)

Damask- Sýria

Z hospodárskeho hľadiska sú najsilnejšie. **Saudská Arábia (S.A.) a Izrael.** (v Izraeli kontrastuje vysoká životná úroveň Izraelčanov s nízkou životnou úrovňou väčšiny Palestínčanov.) Izrael má rozvinuté všetky druhy priemyslu najmä strojársky, zbrojársky, elektrotechnický, chemický. Zahraničný kapitál z USA a dostatok kvalifikovaných síl. Význačné je brúsenie diamantov.

Ropné štáty Perzského zálivu: Katar, Kuvajt, S. A. E., Bahrajn bohatstvo sa zakladá na ropе Hospodárstva Sýrie, Libanonu a Jordánska vzhľadom na chýbajúce investície a nedostatok ropy stagnujú.

Irak – má významné ložiská ropy, súčasné hospodárstvo utrpelo pádom režimu Sadáma Husajna a občianskou vojnou.

Najchudobnejšou krajinou Arabského polostrova je Jemen.

Z hľadiska cestovného ruchu je Arab. polostrov atraktívny pre nábožensky založených (Mekka, Jeruzalem)

Luxusné dovolenky v oblasti Perzského zálivu (výborné pláže, bezcolné obchody, tradičné bazáre.) – napr. Dubaj.

Veľkolepé ružové mesto Petra, ktoré vytesali do vápenca v 4.st. p. n. l. v Jordánsku – kláštor Ed – Deir .

C/ Zhodnoťte príčiny vzniku častých konfliktov v tejto oblasti. (MÔŽETE POUŽITAJ PRI OTÁZKE MEDZINÁRODNE KONFLIKTY)

Izraelisko –Palestínsky konflikt- Palestínčania sa snažili o vytvorenie vlastného štátu. Palestínčania žijú v Izraeli v Pásme Gazy a v Západnom Brehu Jordánu. Z časti palestínskych území sa stali uzavreté getá oddelené bezpečnostnými múrmi, kde pre nízku životnú úroveň sa rozmohol terorizmus. **Militantné hnutie Hamas** má čoraz viac sympatizantov, začal sa v tejto oblasti objavovať nový fenomén- samovražední atentátnici útočiaci na civilistov v uliciach izraelských miest. Izeaelská armáda pristúpila k tvrdým zásahom, ktorých obeťami boli často palestínski nevinní civilisti a pri ktorých bola ničená už aj tak nedostatočná infraštruktúra okupovaných území. Súčasťou ochranných opatrení Izraela proti teroristom sa stala výstavba ochranného múra okolo Palestínskych území.

Libanon- v 90. rokoch občianska vojna a bol aj okupovaný Sýriou. Juh Libanonu ovládala militantná **organizácia Hizballáh**, ktorá podnikala sporadické raketové a teroristické útoky na Izrael. Izrael spätne tiež letecky zaútočil, pričom bombardoval údajné základne Hizballáhu. Takmer milión Libanoncov opustilo svoje domovy. Infraštruktúra Libanonu a celá jeho ekonomika sa ocitla v troskách, spamätáva sa pomaly...

Irak – Za bývalej vlády Saddáma Husajna si Irak robil nároky na Kuvajt. 1990 ho prepadol a okupoval. USA a spojenci po vypršaní ultimáta Bezpečnostnej rady OSN, ktoré požadovali stiahnutie irackých vojsk z Kuvajtu, zaútočili(operácia Púštna búrka a vyhnali Iračanov z Kuvajtu. Krajina utrpela obrovské škody, vrátane ropných zariadení.

✓ Iraku sa musel Husajn vysporiadať s rastúcou opozíciou, povstanie šíitov a povstanie Kurdov. Kurdom sa podarilo ovládnuť veľkú časť svojho územia a vyhlásiť Kurdskú autonómiu.

Na krajinu bolo vyhlásené embargo, Irak smel predáť len obmedzené množstvo ropy a z tržby kúpiť potraviny a lieky pre obyv.. Sociálna situácia sa dramaticky zhoršila. Vzostúpil terorizmus. Došlo k zvrhnutiu režimu Saddáma Husajna(2003)

Bohužiaľ od 2003 sa násilie v Iraku stále zvyšuje, krajina je na pokraji občianskej vojny, denne zomiera zhruba niekoľko desiatok ľudí následkom teroristických útokov. Súčasnosti je hlavným problémom v Iraku zabezpečenie stability krajiny a postupná obnova ~~ropy~~ hospodárstva. Neprichádzajú takmer žiadne zahraničné investície. Objem ťažby nepostačuje. Hlavnou politickou silou sa stali šíiti, ktorí majú **prísne centralizovanú náboženskú štruktúru. Majú úzke väzby na Irán a sú obavy zo šírenia radikálneho islamu.**

Akékoľvek napätie v regióne sa celosvetovo odrazí najmä na produkcii a cenách ropy!!!

--^c V rozvojových krajinách juhovýchodnej Ázie a Afriky má väčšina obyvateľov na žividlo a živiu sa poľnohospodárstvom.

- Hospodárstvo sveta

a) ázijske lídre - krajiny juhovýchodnej a východnej Ázie

- charakteristické črty

- sústreďujú sa na elektrotechnický a textilný priemysel, obchod, služby

- využili svoje ľudské pracovné sily a pomoc zahraničnej kapitálu (USA, Japonsko)

- prijímajú investície formou najmodernejšíchariadení a technológií

- produkujú tovary súťažnými cenami

- rozvíjajú cestovný ruch

- Južná Kórea - výroba automobilov (Hyundai, Kia), elektroniky (Samsung, LG), optiky, kože, textil, svojím namierením

- Taiwan - zamierajú na textil, spotrebnú elektroniku (kalkulačky, počítače, šijacie stroje, hodinky, televízory)

- Hong Kong - využíva svoju strategickú polohu bez colného prístavu, najväčším obchodným a finančným strediskom, výroba textil, elektronika, obchoduje s vojnou lodami, palivom v Číne

- Singapur - strategická poloha, 2. najväčší mestský región, je medzinárodným a obchodným centrom, výroba elektroniky, liečiv, spracovávanie potravín, bankovníctvo

- Malajzia - spotrebná elektronika, produkcia kaučuku, palmového oleja a cukru

- Thajsko - spotrebná elektronika, najvýznamnejší vývozca rybieho kaviáru, exportér rýb a rýbných výrobkov, najvýznamnejšie služby v cestovnom ruchu na juhovýchodnej Ázii

- Rozmiestnenie obyvateľstva

a) Charakteristickým črtou rozmiestnenia obyvateľstva je výrazná nerovnomernosť. Severná pologuľa je hustejšie nasídlená (má viac než 80%). Celá Ázia je nasídlená východnou pologoulou (Čína, India).

b) Súčasne rozmiestnenie spôsobili rôzne činitele:

- prírodné podmienky

- vzdialenosť od mora - v pobrežnom pásme (80-100 km) žije $\frac{1}{3}$ obyvateľstva

- nadmorský výška - $\frac{1}{2}$ ľudstva žije vo výške do 250 m.

- podnebie - najhustejšie v oblastiach mierneho a subtropického pásma - na monzónových polroviňach žije viac obyvateľov ako na polroviňach napríklad pódunavského

- veľké rieky (Gangaj, Ríľ, Yangon, Padm, Rijn)

- hospodárske podmienky - hlavné koncentrácie priemyslu, obchodu, služieb

- poľnohospodárstvo - v menej rozvinutých krajinách

- urbanizácia rozmiestnenia je hustota nasídlenia, t.j. výskyt počtu obyvateľov na 1 km²

c) regióny s najvyššou hustotou nasídlenia - Čína, India, Japonsko, mestské stredy - Singapur, J. M. Karlova

suburbické - najväčšie regióny - Európa, Severná Amerika, Stredozemný región

metropolitné regióny - Mexiko, USA, Spojené štáty, Japonsko, Moskva

Slovensko

Atlas SA strana 4 náčrtka 8,9

- poloha Slovenska - rozloha 49 035 km², dĺžka hraníc 1 602 km

a) - geografické súradnice (+ - 5-10 km) - geografický tvar

- stred - 48°40' s.g. a 19°32' v.g.d - obec Šulciová - vrch Jely

- najsevernejší - 49°36'49.43" s.g. a 19°28'25.21" v.g.d - obec Čunovo - Babin kôp

- najjužnejší - 47°44'1.29" s.g. a 18°17'20.93" v.g.d - obec Padina

- najzápadnejší - 48°22'50.24" s.g. a 16°50'0.74" v.g.d - obec Károlyháza

- najvýchodnejší - 49°5'16.81" s.g. a 22°33'56.7" v.g.d - obec Nová Ves

- geometricky

- stred Európy (Xampigny) - 48°44'36.65" s.g. a 18°54'53.58" v.g.d - Kremnické Baro - vrch Jely

- významné rovnobežky - 48°, 49°

- významné poludnice - 17°-22°

- najvyšší bod - 2 654 m. n. m. - Gerlachovský štít

- najnižší bod - 94 m. n. m. - nížina pri rieke Bodava - obec Jelen nad Bodavou

- maximálne vzdialenosti

* - dĺžka - 428,8 km

- šírka - 196,7 km

- najmenšia šírka - 77,6 km

b) - poloha súvislým na oceány a moria - najvyšší, ^{maximálny} ~~stred~~ kontinentálny

- Jadranské more - 1365 km

- Baltské more - 520 km

- Čierne more - 635 km

- Severné more - 731 km

- spojenie s morom - kanál Rýn - Mohan - Dunaj - spája Čierne a Severné more

- najdlhšia v Európe

- poloha súvislým na nadmorskú výšku

- pohoriská súvislým po celom juhu a severu na sever

- najvyšší bod - 2 654 m. n. m. - Gerlachovský štít

- najnižší bod - 94 m. n. m. - nížina pri rieke Bodava - obec Jelen nad Bodavou

- Podnebí Slovenska - strana 17
- mierne podnebie pásma, prechodná oblasť
- podnebie ovplyvňuje nadmorská výška, spola tiež $\approx 0.6^\circ$ (na 100 m)
- počasie = premenlivé - Slovensko leží na rozhraní polárnej a tropickej vzduchovej hmoty (polárny front) - striedanie mŕtvmých cyklón a anticyklón
- stacionárne cyklóny a anticyklóny
 - Islandská tlaková níž, Azorská tlaková níž
 - Sibijska tlaková níž (zimná)
 - Tichá tlaková níž (letá)

1. CESTNÁ DOPRAVA

- 90% všetkých prepravených osôb
- 80% nákladov
- Diaľnice D1-D4
- Rýchlostné cesty R1-R9
- na Slovensku je kvalita ciest stále nízka
- Diaľnica je stále nedostavaná (a ešte dlho to tak bude)
- najväčší znečisťovateľ životného prostredia

2. ŽELEZNIČNÁ DOPRAVA

- hlavne preprava nákladov
- ekologickájšia, lacnejšia ale pomalšia ako cestná doprava
- Čierna nad Tisou - najväčšie železničné prekladisko na Slovensku
- Hlavné trasy sú vyťažene
- Regionálne, odľahlé trate sú nerentabilné - postupné rušenie

3. VODNÁ DOPRAVA

- najlacnejšia, najekologickejšia
- rozvinutá hlavne na Dunaji (miestami aj na Váhu)
- hlavne preprava tovarov, ľudí len v rámci turizmu
- prístavy - Bratislava, Komárno

4. LETECKÁ DOPRAVA

- Letiská - M.R. Štefánika BA, Košice, Poprad, Žilina, Piešťany, Sliač (regionálne letiská)
- hlavne preprava osôb na veľké vzdialenosti
- rýchla
- v poslednej dobe sa využíva stále častejšie

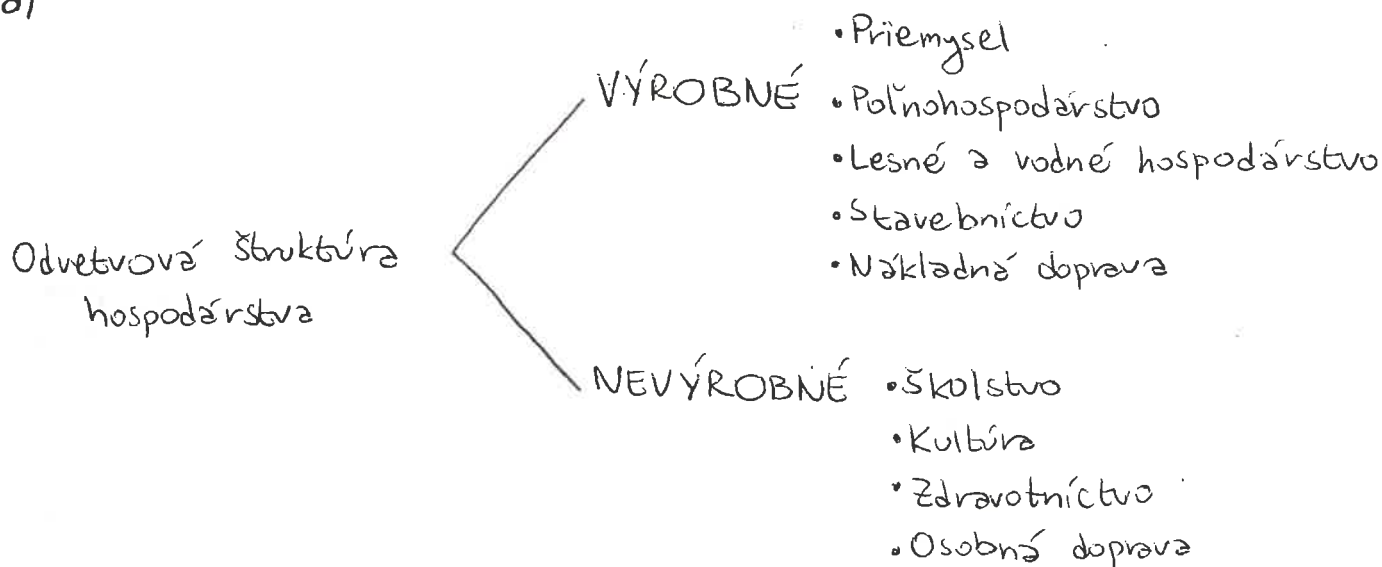
5. POTRUBNÁ DOPRAVA

- efektívna, lacná, ekologická
- Ropovod - Družba (z Ruska)
 - Adria (napája sa na Družbu)
- Plynovod - Bratstvo (z Ruska)

6. ŠPECIÁLNE DRUHY DOPRAVY

- oblasti so špeciálnym využitím, extrémne prírodné podmienky
 - lanovky, zubačka, horský nosiči, ťažené zvieratá (kone na drevo)
- b) • na Slovensku sú pomerne nepriaznivé podmienky - veľa pohorí, niek
- Tunely: Sitina, Branisko, Horelica, Surochovec
 - Horské prechody: Donovaly, Čerbovica, Ždiar, ~~Jasná~~ *Jasná*...
- c) • Jantárová cesta - išla cez Devínsku bránu, pozdĺž karpát
- 7 str. pnl. - 5 str. *(mesto pri Ríme)*
 - od Aquilei až k ústiu Visly *(Gdansk)*
 - prepravoval sa po nej Jantár, dobytok, kože, penie, obroci
- Magna Via - v Rakúsko-Uhorsku *- kresťanská nábožná cesta*
- išla cez Rakúsko, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Ukrajinu
 - preprava pošty
 - vtedy to bola jedna z najväčších poštových dopravných spojnic
 - *na zjednotenie ciev Bratislava, Jasná, Červená, Martin, Ružomberok, Brezno*
- d) • obnova železníc - viac spojov, aby nemeškali
- dobudovanie komplet diaľnice - BA-KE
 - zlepšenie integrovanej dopravy do veľkých miest

a)

Sektorová štruktúra hospodárstva

1. PRIMÁRNY SEKTOR

- Prvovýroba - poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, ťažobný ~~a energetický~~ priemysel

2. SEKUNDÁRNY SEKTOR

- Spracovateľský priemysel - chemický, textilný, drevospracujúci, potravinársky, hutnícky, strojársky, energetický priemysel

3. TERCIÁRNY SEKTOR

- Služby, doprava, obchod

4. KVARTÉRNY SEKTOR

- Školstvo, zdravotníctvo, veda, výskum

b) 1. PRIEMYSEL

- Ⓐ ŤAŽOBNÝ - Ropa, zemný plyn - Gbely, Lásb
- Hnedé uhlie - Prievidza, Handlová, Nováky
- Železná ruda - Nižná Slana
- Stavebné suroviny - Rohožník, Ladce, Lietavská Lúčka
- Magnézit, Mastenec - Lubeník, Jelšava

- Ⓑ STROJÁRSKY - Automobilový - Volkswagen Bratislava *Jaguar Land Rover Nissan*
- Kia Motors Žilina
- Peugeot-Citroen Trnava
- Komárno - Lode
- Tatra vagónka Poprad - vozeň, lokomotivy
- Strojárske závody - Trenčín, Dubnica nad Váhom,
Považská Bystrica

- Ⓒ ELEKTROTECHNICKÝ - Sony Slovakia Nitra *Whirlpool - Malý Javor*
- Panasonic Krompachy
- Samsung Galanta

- Ⓓ HUTNÍCKY - US Steel Košice *(Kruppa a Uháň)*
- Železiarne Bobrová *(Marsťov)*

- Ⓔ CHEMICKÝ - Slovnaft Bratislava
- Dústo Šaľa (hnojivá)
- Chemolok Smolenice
- Poprad, Púchov (Gumárenský)

- Ⓕ POTRAVINÁRSKY
- Rajo Bratislava
- Nestlé Prievidza
- Taurus Rímauská Sobota
- Cukrovary v Seredi

- Ⓖ ENERGETICKÝ - Jadrová - Jaslovské Bohunice, Mochovce
- Tepelná - Zemianske kostolany, Vojany
- Vodná - Vážska kaskáda, Gabčíkovo, Domaša, Ružín

- Ⓒ INÉ - Obuvnícky - Bat'a, Partizánske
- Papierenský - Ružomberok, Skalica, Martin, Žilina
- Drevospracujúci - Zvolen, Banša Bystrica, Vranov n. Topľou *Vážka - Zvolen*

2. POĽNOHOSPODÁRSTVO

Andrej Kiga

- 50% rozlohy Slovenska zaberá poľnohospodárska pôda (60% z nej tvorí orná pôda).

A Rastlinná výroba

modrý atlas 95

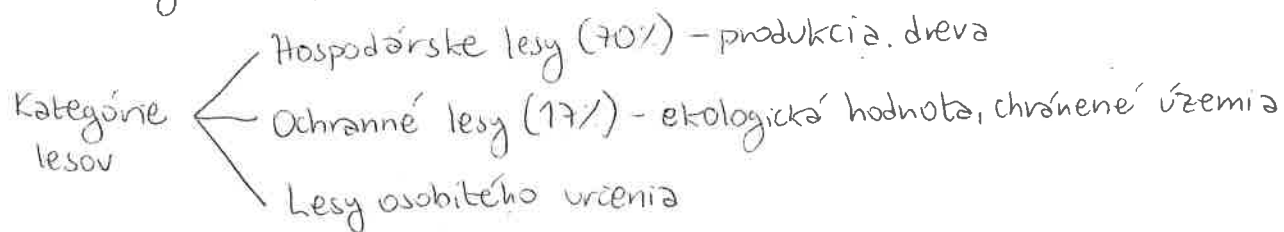
- Najviac sa pestujú obilniny - raž, pšenica, ovos, krmoviny (kukurica)
- Zvyšuje produkcia olejnin - hlavne repky olejnej
- Technické plodiny - cukrová repa, chmeľ
- Ovocinárske oblasti na juhu slovenska - Jablká, Hrušky, Marhule, Slivky, Čerešne
- Najúrodnejšie oblasti - Podunajská nížina (Žitný Ostrov), Východoslovenská nížina, Záhorská nížina
- Zemiaky - Podtatranská, Žilinská, Turčianska kotlina (chladnejšie oblasti)
- Vinič - vinohradnícke oblasti: Malokarpatská, Južnoslovenská, Stredoslovenská, Nitrianska, Východoslovenská, Tokajská

B Živočišná výroba

- Prevažuje nad rastlinnou výrobou
- V poslednej dobe pokles - kvôli dovozu lacného mäsa
- Hydina - Cífer, oblasti pri Prešove, ~~Hľbová~~ - pri Žiline
- Hovädzí dobytok - juhozápadné Slovensko
- Ošípané - v blízkosti pestovania krmovín
- Ovce - horské oblasti
- Kone - Topoľčianky
- ~~sloníky~~ - kopy - záhorie

③ LESNÉ HOSPODÁRSTVO

- Lesy zabierajú okolo 40% rozlohy SR

- Momentálne sa veľa zalesňuje - každý rok sa plocha lesov rozširuje
- Prevládajú listnaté lesy
- Najrozšírenejšie dreviny - Buk, Smrek, Dub, Borovica, Jedľa

④ CESTOVNÝ RUCH

- Formy cestovného ruchu - Rekreačia (chalupárčenie, záhradkárstvo)
 - Turistika a šport
 - Kúpeľno liečebný cestovný ruch
 - Výletno - poznávací (hrady, múzeá, kostoly)
 - Agroturistika
- Hrady, Národné parky, žemky, skanzeny - sú v atlase str. 99.
- Kúpele a Termálne kúpaliská - atlas str. 87

c) Oblasť s narušeným životným prostredím v SR

- do úvahy sa berie znečistenie vzduchu, vody, pôdy a rastlinstva
- Bratislavská oblasť
- Dolnopovažská oblasť
- Hornonitrianska oblasť
- Dolnonitrianska oblasť
- Hornopovažská oblasť
- Košicko-Prešovská oblasť
- Žemplínska oblasť

strana 11

jazero- vzniknuté prírodne
vodná nádrž- antropogénny vplyv

Jazerá: a) Plesá- ľadovcové jazerá

VT: Skalnaté, Popradské, Štrbské, Veľké Hincovo- najhlbšie, najväčšie, Malé Hincovo,
Modré- najvyššie položené, Zelené, Žabie, Čapie, Dlhé, Okružle, Krivánske, Zbojnícke,
Velické

morské oko - Vinianske jazero - Veľká Izra

NT: Vrbické

zelené

A) Sopečné – zosuvom pôdy sopečnou činnosťou, prehradením doliny
Morské oko, Vinianske jazero, Veľká Izra

plesá sú ľadovcové
nádrže

B) Flyšové – vo flyšových pohoriach
Jezerské jazero (Spišská Magura)

C) Krasové- upchatie krasovej jamy, hromadenie podzemnej vody
Jašteričie jazero- Slovenský kras (max. 1m hĺbka)

Jašteričie - je krasová
jamá, ktorá vznikla
v krasovej jamy

Umelé vodné nádrže: rybníky – chov a lov rýb, nemajú takú tradíciu ako v Čechách
Senné rybníky- východ, pod Širavou, Jakubovské rybníky- Záhorie-pod Malackami

1. Tajchy- Štiavnické jazerá, Počúvadlo, Evičino jazero- všetko v BŠ
2. Klauzy- Slovenský raj- Biely potok, na splav dreva po Hornáde , dnes chov rýb
3. Vodné nádrže: Váh- Vážska Kaskáda- Č. Váh, Liptovská Mara, Nosice, Slňava,
Kráľová, Oravská priehrada

Vážska kaskáda - Slňava,
Liptovská Mara, Kráľová, Oravská
priehrada

Dunaj- Gabčíkovo
Laborec- Zemplínska Širava
Hornád- Ružín
Hnilec- Pálmanská Maša
Ondava- Domaša

Hron- Veľké Kormaľovce -LV, chladienie Mochoviec

Funkcia vodných nádrží- výroba el. energie, regulácia vodných tokov, zdroj pitnej vody
a úžitkovej vody, rekreácia, rybolov

Cirocha, Slatina, Málinec- zásobovanie pitnou vodou

rybníky sú sopečné

Na Slovensku je v súčasnosti evidovaných zhruba 1 782 zdrojov minerálnych vôd. Pri
niektorých minerálnych prameňoch vznikli kúpele. Na začiatku 20. storočia pôsobilo na
Slovensku asi 80 kúpeľov.

Minerálnu vodu možno uznať za **prírodnú liečivú vodu**, ak sú počas najmenej piatich rokov
preukázané jej liečivé účinky v balneologickej praxi a spĺňa požiadavky ustanovené
všeobecne záväzným právnym predpisom. Za **prírodnú minerálnu vodu** možno uznať len
vodu zo zdroja, ktorá bola najmenej tri roky sledovaná, preukázala stálosť kvalitatívnych
ukazovateľov.

(Bardejov, Bojnica, Brusno, Číž, Dudince, Korytnica, Kováčová, Kunerad, Liptovský Ján,
Lučivná, Lúčky, Nimnica, Piešťany, Rajecké Teplice, Sklené Teplice, Sliač, Smrdáky, Štós,
Trenčianske Teplice, Vysoké Tatry (Horný Smokovec, Nový Smokovec, Dolný Smokovec,
Štrbské Pleso, Tatranská Kotlina, Tatranská Polianka, Tatranské Matliare) a Vyšné Ružbachy)

Cestovný ruch Slovenska

Ak posudzujeme cestovný ruch (ďalej CR) podľa účelu, pre ktorý účastníci CR cestujú a pohybujú sa mimo miesta trvalého bydliska alebo podľa motivácie účastníkov, hovoríme o druhoch CR. Druhy — rekreačný, športový a dobrodružný, kultúrny, kúpeľný a zdravotný, obchodný.

Kultúrno poznávací CR

Predstavuje rozličné spôsoby uspokojovania duchovných potrieb ľudí. Súvisí s poznávaním významných stavebných, architektonických pamiatok svetského a sakrálneho umenia (hrady, zámky, kaštiele, katedrály, kostoly, divadlá a múzea), s umeleckými dielami (galérie, obrazárne, interiéry stavieb), s kultúrnymi pamiatkami a zariadeniami (mestské pamiatkové rezervácie, historické jadrá miest), účasťou na spoločenských podujatiach (festivaly, slávnosti, výstavy). Súčasťou je i náboženský resp. pútnický CR.

Medzi miesta s architektonickými pamiatkami zaradíme Bratislavu (Bratislavský hrad, hrad Devín, Michalská brána), ktorá obsahuje aj galérie a múzeá (Slovenská národná galéria, Danubiana; Slovenské národné múzeum, Múzeum dopravy) a je aj miestom konania slávností a festivalov (Bratislavské džezové dni, Hory a mesto, Biela noc). Hrady a zámky — Beckov, Bojnický zámok, Spišský hrad, Červený Kameň, Starý zámok v Banskej Štiavnici, Smolenický zámok, Oravský hrad. Galérie — Galéria Jána Koniarka v Trnave, Malokarpatská galéria v Chtelnici alebo Turčianska galéria v Martine. Mestá s historickými jadrami — Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Bardejov, Košice, Prešov. V rámci pútnického CR sú to Mariánska hora v Levoči, Marianka (pri Bratislave), Šaštín-Stráže (Bazilika Sedembolestnej Panny Márie) a Skalka pri Trenčíne.

Rekreačný CR

Sú to rôzne rekreačné aktivity, športové činnosti, pobyty v prírode, spoznávanie pamiatok. Účelom tohto druhu CR je predovšetkým oddych, avšak obsahuje prvky aj iných druhov CR. Zatiaľ čo pri predošlom druhu je cieľom cesty poznanie, pri rekreačnom CR oddych, pričom sa voľne kombinujú *druhy športov*. Miesta záujmu na Slovensku: oblasť Oravy a Liptova, Malé Karpaty, región Slovenského raja či Slovenského rudohoria a oblasť Vysokých a Nízkych Tatier.

Športový a dobrodružný CR

Predstavuje pohyb vo vhodnom životnom prostredí spojený s vykonávaním športových činností, pričom niektoré športy možno označiť za sezónne. V letnej sezóne sú nimi turistika (pešia, horská, cykloturistika, kempovanie, jazda karavanom), loptové hry, tenis, golf, plávanie, kúpanie. V zimnom období sánkovanie, lyžovanie, bežkovanie. Súčasťou športového CR je aj dobrodružný CR, kam zaradíme extrémne športy ako paragliding, adrenalínové vodné športy či skalolezectvo.

Na zimné športy sú určené hlavne lyžiarske centrá a strediská (Nízke Tatry — Tále, Jasná, Donovaly; Vysoké Tatry — Tatranská Lomnica, Štrbské Pleso; Vrátna, Pezinská Baba, Roháče-Spálená, Martinky). Skalolezectvo (hradné skaly, napr. Hrad Beckov) a horolezectvo (Vysoké Tatry). Okrem toho možno využiť splavnosť riek — rafting v Liptovskom Jáne a Čunove. Sieť cyklotrás dosahuje celkovú dĺžku okolo 5400 kilometrov trás, asi 150 kilometrov z toho sú asfaltové cyklotrasy. Pretekársky okruh Slovakiaring pri Orechovej Potôni poskytuje možnosť vyskúšať jazdu športovým autom.

Kúpeľno-liečebný (zdravotný) CR

Predstavuje zdravotno-preventívne a liečebné činnosti. Spája sa s výskytom prírodných liečivých zdrojov (voda, plyn, klíma).

Na tento účel slúžia na Slovensku turistické centrá ako: Piešťany, Bardejov, Trenčianske a Turčianske Teplice, Rajecké sklenené Teplice, Korytnica, Dudince, Kováčová.

Obchodný CR

V rámci obchodného CR sa uskutočňujú obchodné rokovania, kongresy, veľtrhy a výstavy. Tento druh CR sa označuje aj ako kongresný CR. Miesta záujmu na Slovensku: Bratislava (Incheba Expo Bratislava), Nitra (Agrokomplex Nitra), Trenčín (Expo Center Trenčín).

Mestský CR

Predstavuje návštevy a pobyty v meste, jeho hlavným cieľom je zážitok. Umožňuje spoznávať kultúrne a historické pamätihodnosti; stavebné, výtvarné, umelecké diela, ale aj život v meste. Mestá so zachovaným historickým jadrom sú vyhlásené za mestské pamiatkové rezervácie.

Atraktívne mestá – Bratislava, Banská Bystrica a Štiavnica, Nitra, Košice, Trenčín, Trnava, Kremnica.

Vidiecky CR a agroturistika

Zahŕňa činnosti spojené s cestovaním a pobytom ľudí vo vidieckom prostredí, teda návrat človeka k prírode. Súčasťou takejto cesty zvyčajne sú jazda na koni, poľovníctvo, ale aj tradície a remeslá — ľudové slávnosti, tanec, hudba, čipkárstvo, hrnčiarstvo, príprava gastronomických špecialít, kosenie a sušenie sena, dojenie kráv, výroba syrov, tvaroh, výroba tradičných ľudových predmetov. Na Slovensku je asi 350 obcí a lokalít pre uskutočňovanie VCR. Sú to obce najmä s ľudovou architektúrou — Vlkolínec, Dudince, Špania dolina, Veľké Leváre, Mýto pod Ďumbierom, Brhlavce (okres Levice).

drevení spádoly 47

HIST. VÝVOJ A VYHRANIČENIE SLOVENSKA

a) STÁTNE ÚTVARY

5. st. n.l. - príchod Slovanov do tejto časti Karpat a Pannónskej

7. st. n.l. (623-658) - Samova ríša

- franský kupec Samo zjednotil Slovanov
- obrana voči útokom zo Z (franská ríša)
- z V a SV (hazardsky Avarov)

začiatok 9. st. - Nitrianske kniežatstvo

833 - spojenie s Moravským \Rightarrow veľkomoravská ríša

- severné hranice tvorili severné hrebene Karpat
- na juhu Dunaj
- na východe rieka Vh

10. st. - Uhorský štát

- nebol vytvorený samostatný slovenský štát alebo vyhraničenie jeho územia

1918 - vznik Česko-Slovenska po 1. sv. vojne

14.3.1939 - Slovenský štát

1945 - opäť Československo

1.1.1993 - Slovenská republika

b)

- prirodzené (pohorie, rieka) \rightarrow ochrana hraníc
- umelé línie, mýtny \rightarrow bez akýchkoľvek práv
- štátne hranice je pomýšľaním človeka, akékoľvek územie štátu od iného štátu

c)

po 1. sv. vojne - začlenenie Podkarpaty do Rus

- celková rozloha 110 508 km²

Mnichovská dohoda - 29.9.1938

- VB, FR, Nemecko, Taliansko bez CSR
- pohraničné územia Čiech, Moravy \rightarrow Nemecku
- Petržalka, Devín
- Tatras na Orave, Kysuce a Spiš

6.10.1938 - autonómia SK (s názvom Slovenská krajina)

Viedenská arbitráž - 2.11.1938

- juh Slovenska 10 390 km²
- najväčšie pody, mestá (Košice)
- 59% maďarov a 32% Slovákov

14.3.1939 - Slovenský štát → rozpad ČSR

d)

Celková dĺžka hraníc 1652,2 km

Rakúsko 106,7 km (Morava po Devín)

Česko 251,8 km (štít Bielych Karpát)

Poľsko 541,1 km (Vysoké Tatry)

Ukrajina 97,8 km (vrchy Kremeneč a Popriečny)

Maďarsko 654,8 km (Dunaj, kt. sa potom stáča na juh, hranica sa t^{zná}
po púťke až k Ukrajine)

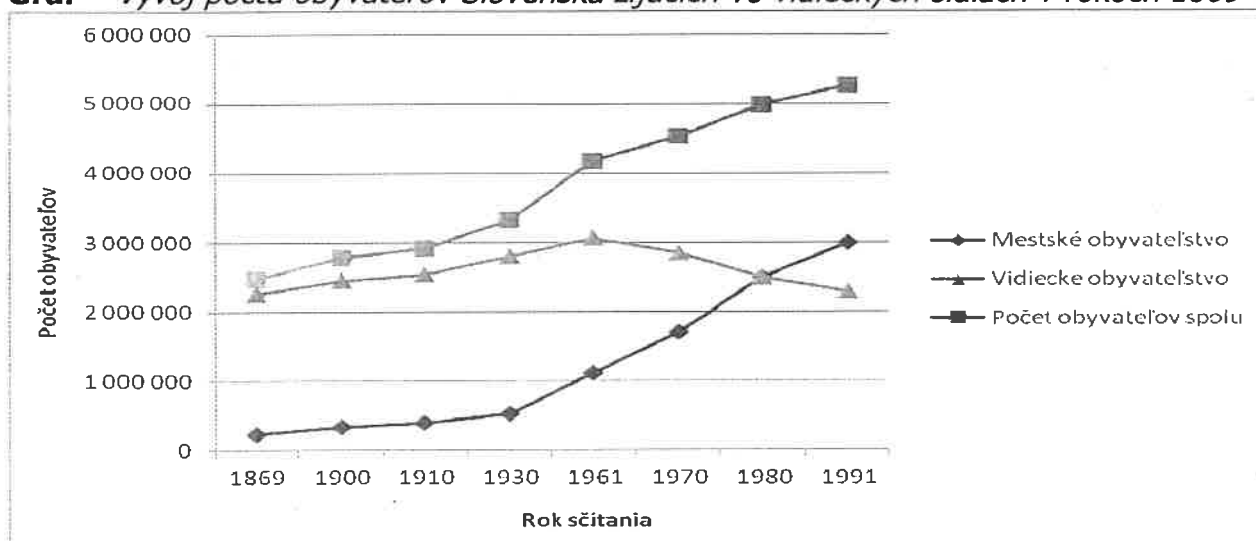
$\frac{2}{3}$ hraníc majú prírodný charakter

Tabuľka – Vývoj počtu obyvateľov Slovenska žijúcich vo vidieckych sídlach v rokoch 1869-1991

Rok sčítania	Počet obyvateľov Spolu	Mestské obyvateľstvo		Vidiecke obyvateľstvo	
		v absolútnych číslach	[%]	v absolútnych číslach	[%]
1869	2 481 811	223 810	9,02	2 258 001	90,98
1900	2 782 925	328 151	11,79	2 454 774	88,21
1910	2 916 657	386 191	13,24	2 530 466	86,76
1930	3 324 111	528 369	15,90	2 795 742	84,10
1961	4 174 046	1 107 026	26,52	3 067 020	73,48
1970	4 537 290	1 698 479	37,43	2 838 811	62,57
1980	4 991 168	2 493 113	49,95	2 498 055	50,05
1991	5 274 335	2 989 247	56,68	2 285 088	43,32

Zdroj: ŠÚ SR

Graf – Vývoj počtu obyvateľov Slovenska žijúcich vo vidieckych sídlach v rokoch 1869-1991

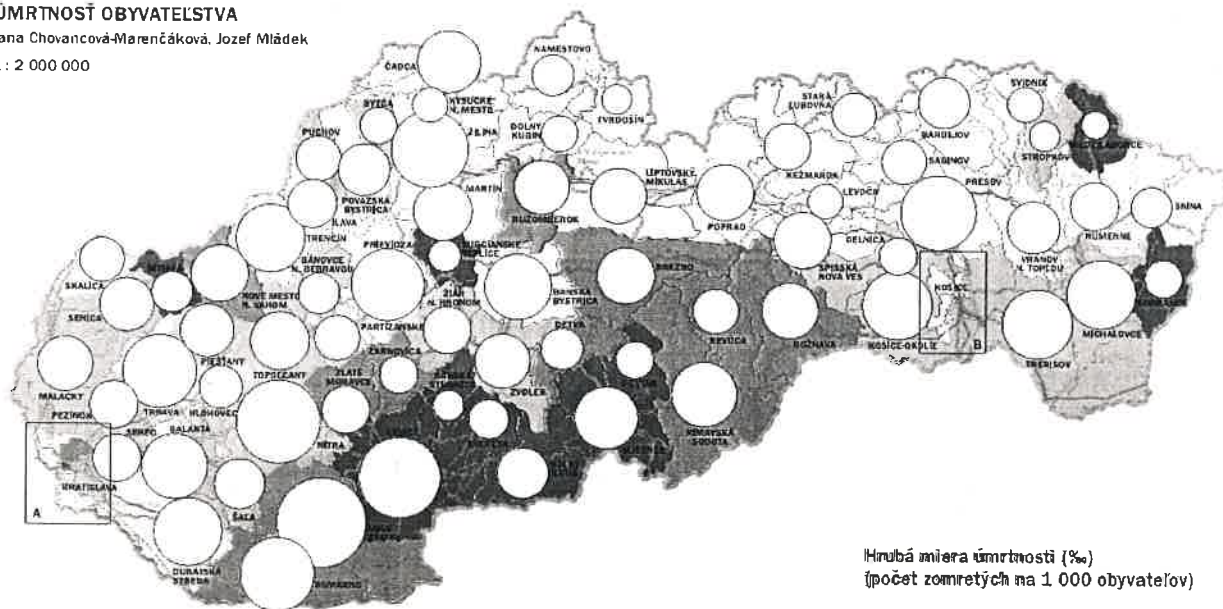
MATURITNÉ ZADANIE Z GEOGRAFIE

Mapa 2 – Úmrtnosť obyvateľstva

ÚMRTNOSŤ OBYVATEĽSTVA

Jana Chovancová-Marenčáková, Jozef Mládek

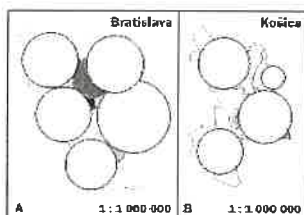
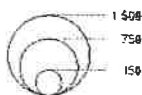
1 : 2 000 000

Hrubá miera úmrtnosti (‰)
(počet zomretých na 1 000 obyvateľov)

- 1 87 - 7.99
- 6.00 - 8.99
- 9.00 - 9.99
- 10.00 - 10.99
- 11.00 - 11.99
- 12.00 - 15.27

Ročný počet zomretých
(priemer za r. 1996 - 1998)

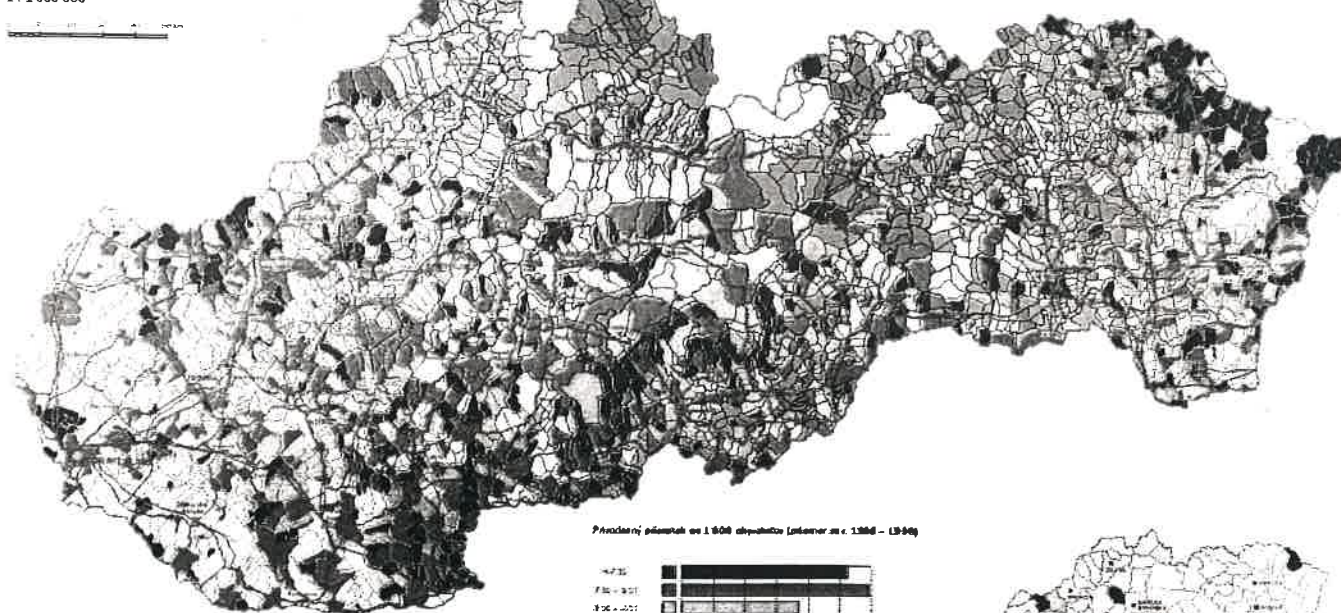
Hrubá miera úmrtnosti na Slovensku: 9.69 ‰

Mapa 3 – Prírodný prírastok obyvateľstva

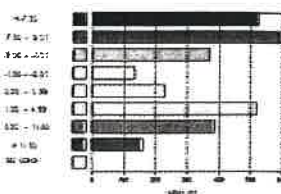
PRÍRODNÝ PRÍRASTOK OBYVATEĽSTVA

Jana Chovancová-Marenčáková, Jozef Mládek

1 : 1 000 000

Prírodný prírastok na 1 000 obyvateľov (priemer za r. 1996 - 1998)

Prírodný prírastok na 1 000 obyvateľov (priemer za r. 1996 - 1998)

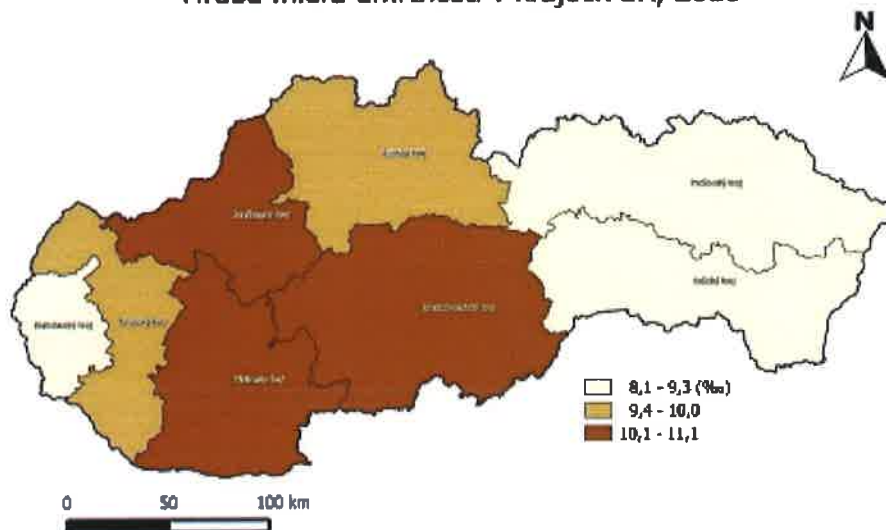
MORTALITA

9,7‰.

Počet zomretých ľudí za určité obdobie. Udáva sa v promile = počet zomretých ľudí na 1000 žijúcich obyvateľov.

- Hrubá miera úmrtnosti v SR je najvyššia v **Trenčianskom, Nitrianskom a Banskobystrickom kraji** a najnižšia v Bratislavskom, Prešovskom a Košickom kraji
- V strednej zóne 9,4 až 10 promile sa nachádza Trnavský a Žilinský kraj

Hrubá miera úmrtnosti v krajoch SR, 2016

PRIRODZENÝ PRÍRASTOK

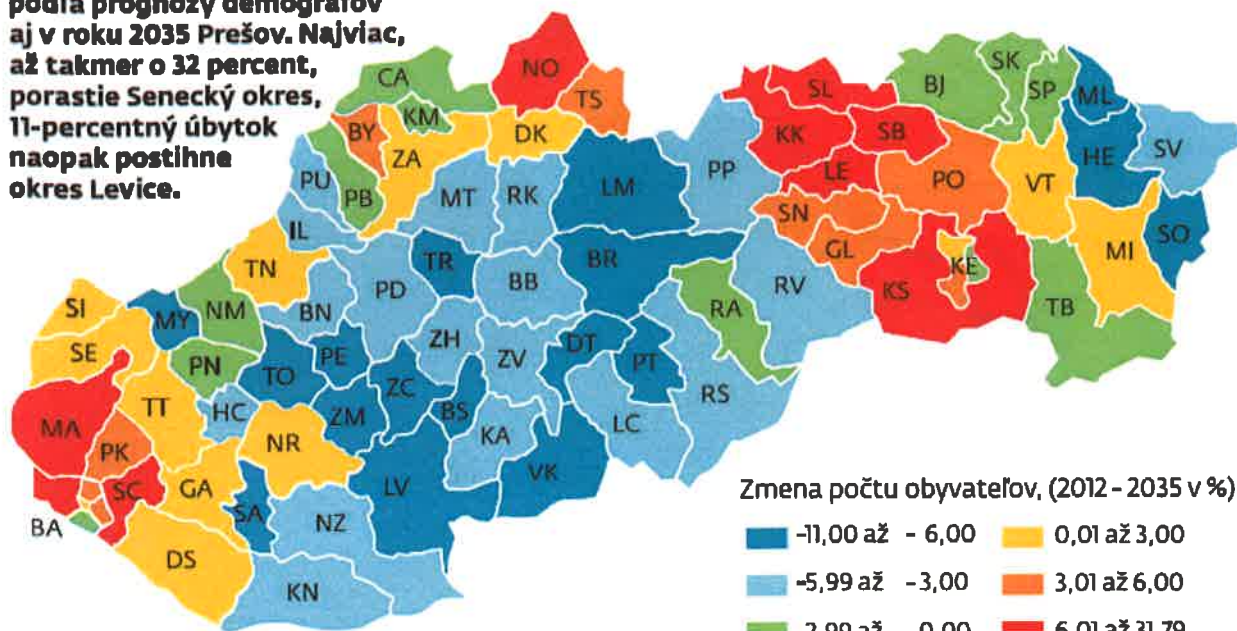
0,57‰.

Výsledok bilancie medzi natalitou a mortalitou. (počet narodených - počet zomretých)

- Po porovnaní oboch máp môžeme vidieť, že prirodzený prírastok je najvyšší v **Prešovskom, Košickom a Bratislavskom kraji** pretože sú to kraje s najnižšou mortalitou a najvyššou natalitou zároveň (3 až 3,6 promile = prirodzený prírastok)
- Prirodzený prírastok je najnižší v Banskobystrickom, Nitrianskom a Trenčianskom kraji pretože sú to kraje s najvyššou mortalitou a najnižšou natalitou zároveň (-0,1 až -2 promile = prirodzený úbytok)
- V Žilinskom kraji je pomerne vysoká natalita aj mortalita (-0,1 až 1,6 promile) a v Trnavskom kraji je nízka natalita ale pomerne vysoká mortalita (-0,9 až 0 promile = prirodzený úbytok)

Vývoj počtu obyvateľov v okresoch 2012 - 2035

Najľudnatejším slovenským okresom zostane podľa prognózy demografov aj v roku 2035 Prešov. Najviac, až takmer o 32 percent, porastie Senecký okres, 11-percentný úbytok naopak postihne okres Levice.

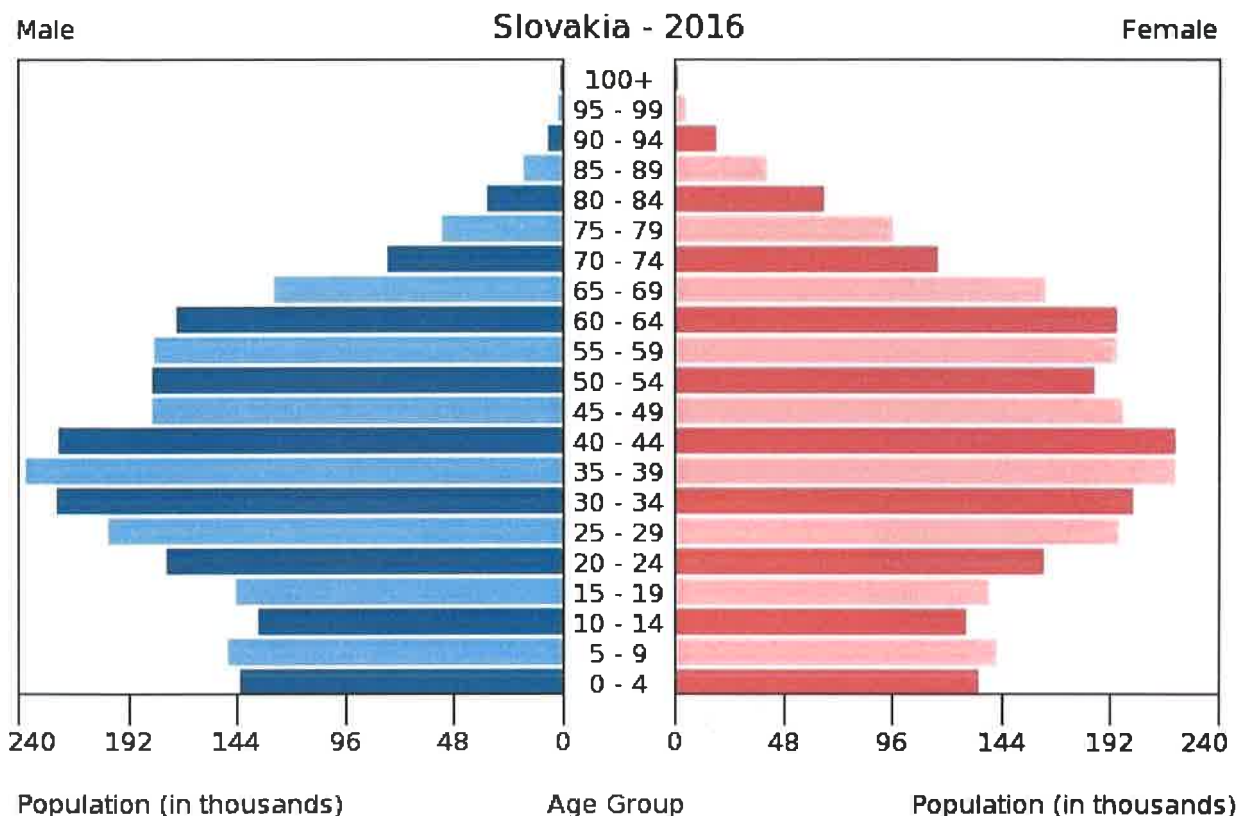

Zmena počtu obyvateľov, (2012 - 2035 v %)

-11,00 až -6,00	0,01 až 3,00
-5,99 až -3,00	3,01 až 6,00
-2,99 až -0,01	6,01 až 21,70

Obyvateľstvo Slovenska

Po odstránení politických prekážok na konci 80. rokov sa Slovensko výrazne priblížilo západoeurópskemu modelu reprodukčného správania. (pokles sobášnosti, plodnosti a pôrodnosti, mierne rastúci trend rozvodovosti, zvyšujúce sa ekonomické zaťaženie obyvateľstva, starnutie obyvateľstva)

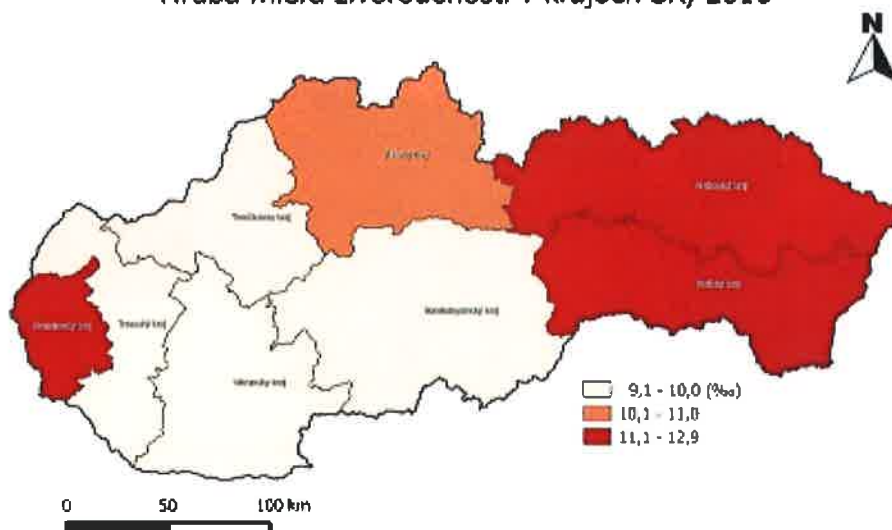
NATALITA - pôrodnosť

~ priemere 10,3

Počet narodených detí za určité obdobie. Udáva sa v promile = počet narodených detí na 1000 žijúcich obyvateľov.

- Hrubá miera živorodenosti (počet živonarodených na 1000 obyvateľov) v SR je najvyššia v **Prešovskom, Košickom a Bratislavskom kraji**, stredná je v Žilinskom kraji a najnižšia je v Trenčianskom, Nitrianskom, Trnavskom a Banskobystrickom kraji
- Najmä vysoká v oblasti Levočských vrchov a Pienin (mestá Spišská Nová Ves, Kežmarok? Spišská Belá, Stará Ľubovňa)

Hrubá miera živorodenosti v krajoch SR, 2016

Úloha č. 2: Poloha Slovenska ← 19.3.

- Určte matematickú polohu Slovenska – geografické súradnice, významné rovnobežky a poludníky, krajné body, maximálne vzdialenosti.
- Zhodnoťte dôsledky polohy Slovenska vzhľadom na vzdialenosť k oceánom a nadmorskej výške.
- Analyzujte výhody a nevýhody polohy Slovenskej republiky a hlavného mesta.

Pomôcky: atlas Slovenskej republiky

Č. 1: Geologická stavba a georeliéf Slovenska.

Charakterizujte geologickú stavbu Slovenska.

Ukážte na mape oblasti ťažby nerastných surovín a dajte ich do súvislosti s geologickou stavbou.

Opíšte geomorfologické procesy, ktoré formovali povrch Slovenska a uveďte konkrétne príklady.

cky: Atlas Slovenskej republiky

2: Podnebie Slovenska.

menujte klimatotvorné činitele a uveďte príklady ako vplývajú na podnebie Slovenska.

píšte vplyv tlakových útvarov na počasie Slovenska.

svetlite pojem teplotná inverzia a uveďte konkrétny príklad.

: Atlas Slovenskej republiky

Úloha č. 3: Vodstvo Slovenska

a) Pomocou tabuľky zostavte poradie 5 najrozsiahlejších, najhlbších a najvyššie položených jazier Slovenska. Lokalizujte ich na mape a opíšte ich pôvod.

b) Na mape ukážte najvýznamnejšie slovenské vodné nádrže a popíšte ich hospodársky význam a využitie.

c) Zhodnoťte využívanie minerálnych a termálnych vôd na Slovensku.

Pomôcky: tabuľka – Najväčšie jazerá Slovenska

Tabuľka – Najväčšie jazerá Slovenska

	Jazero (podľa abecedy)	Rozloha (km ²)	max. hĺbka (m)	nadmorská výška (m n. m.)
1.	BATIZOVSKÉ PLESO	0,0348	11	1 879
2.	CAPIE PLESO	0,0305	18	2 072
3.	IZRA - <i>hľadanie</i>	0,0370	8	434
4.	JAŠTERIČIE PLESO - <i>hľadanie</i>	0,0122	1	588
5.	KRIVÁNSKE ZELENÉ PLESO	0,0516	23	2 017
6.	MALÉ HINCOVO PLESO	0,0222	7	1 923
7.	MORSKÉ OKO - <i>hľadanie</i>	0,1300	26	606
8.	NIŽNÉ BIELOVODSKÉ ŽABIE PLESO	0,0465	20	1 674
9.	NIŽNÉ TEMNOSMREČINSKÉ PLESO	0,1200	38	1 674
10.	NIŽNÉ TERIANSKE PLESO	0,0547	44	1 941
11.	POPRADSKÉ PLESO	0,0688	18	1 494
12.	SKALNATÉ PLESO	0,0123	2	1 754
13.	ŠTRBSKÉ PLESO	0,1976	20	1 346
14.	VEĽKÉ HINCOVO PLESO	0,2008	53	1 946
15.	VEĽKÉ ŽABIE PLESO	0,0265	7	1 919
16.	VYŠNÉ BIELOVODSKÉ ŽABIE PLESO	0,0956	24	1 697
17.	VYŠNÉ TEMNOSMREČINSKÉ PLESO	0,0555	19	1 716
18.	VYŠNÉ WAHLENBERGOVO PLESO	0,0518	21	2 147

Zdroj: Zemepisný atlas Slovenská republika, 2003

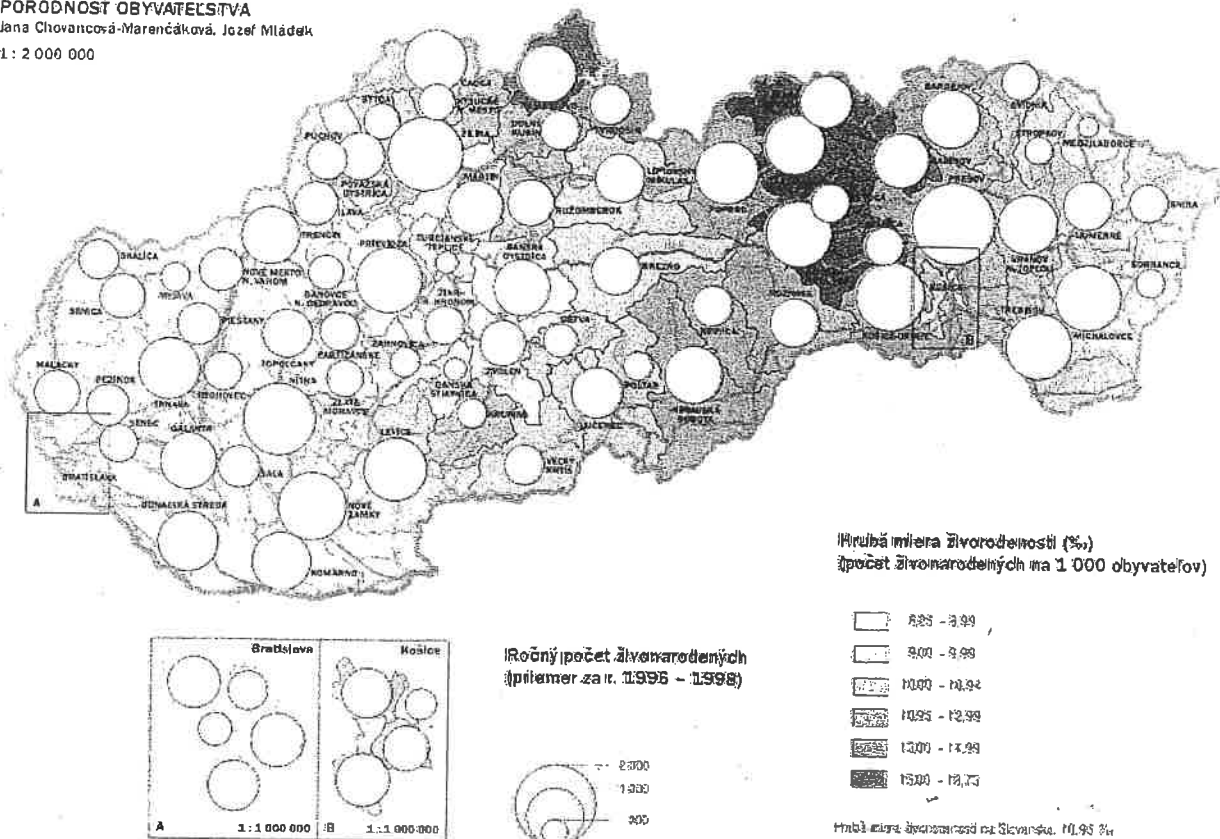
Úloha č. 3: Obyvateľstvo Slovenska

- a) Podľa demografických máp porovnajte natalitu, mortalitu, prirodzený prírastok v jednotlivých oblastiach Slovenska.

Pomôcky: tematické mapy Slovenska

Mapa 1 – Pôrodnosť obyvateľstva

PÔRODNOSŤ OBYVATEĽSTVA
Jana Chovanecová-Marenčáková, Jozef Mládek
1:2 000 000

Úloha č. 2: Hospodárstvo Slovenska.

- a) Charakterizujte jednotlivé odvetvia hospodárstva a popíšte ich vzájomné väzby.
b) Charakterizujte priemysel, poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a cestovný ruch na Slovensku.
c) Uveďte oblasti s narušeným životným prostredím na Slovensku.

Pomôcky: Atlas Slovenskej republiky

Úloha č. 3: Sídla na Slovensku

- a) Pri uvedených sídlach vysvetlite faktory, ktoré ovplyvnili ich vznik alebo rozvoj:
- Bratislava, Banská Štiavnica, Kremnica, Svit, Komárno, Turčianske Teplice, Piešťany, Nová Dubnica. - nové založené Banská Štiavnica, Svit, Komárno, Turčianske Teplice, Piešťany, Nová Dubnica. - nové založené Banská Štiavnica, Svit, Komárno, Turčianske Teplice, Piešťany, Nová Dubnica.
b) S pomocou priloženej tabuľky a grafu porovnajte vývoj podielu mestského a vidieckeho obyvateľstva na Slovensku v rokoch 1869-1991.
c) V ktorom roku sa začal meniť pomer mestského a vidieckeho obyvateľstva? Zdôvodnite.
d) Zhodnoťte tendencie Slovenska v najbližších rokoch.

Pomôcky: tabuľka a graf – Vývoj počtu obyvateľov Slovenska žijúcich vo vidieckych sídlach v rokoch 1869-1991

Úloha č. 1: Historický vývoj a vyhraničenie Slovenska.

- a) Vymenujte jednotlivé štátne útvary, ktoré sa na našom území vyskytovali od 7. st. n.l.
b) Definujte hranice štátu. Určte typ hraníc.
c) Popíšte ako sa menili hranice ČSR od roku 1918.
d) Určte súčasnú dĺžku hranice Slovenska s jednotlivými susedmi a uveďte aj o aký typ ide.

Pomôcka: Atlas Slovenskej republiky

Úloha č. 3: Strojársky priemysel na Slovensku.

26.3.

- Charakterizujte strojársky priemysel v SR.
- Vysvetlite jeho historický vývoj, orientáciu a lokalizáciu počas obdobia od druhej svetovej vojny až po súčasnosť.
- Na základe lokalizácie automobilového priemyslu v SR rozhodnite, či existujú regionálne rozdiely v smerovaní zahraničných investícií na Slovensko. Ak áno, uveďte prečo je tomu tak a navrhните možnosti riešenia tohto problému.

Pomôcky : všeobecná zemepisná mapa SR, priemyselná mapa SR

Úloha č. 3: Cestovný ruch Slovenska

- Charakterizujte významné oblasti Slovenska z hľadiska rôznych typov cestovného ruchu. Ich rozdelenie do kategórií zdôvodnite a argumentujte konkrétnymi príkladmi s využitím mapy Slovenska.

Pomôcky: tematické mapy Slovenska

Úloha č. 3: Doprava Slovenska

- Charakterizujte súčasný dopravný systém Slovenska – cestné, železničné, vodné, letecké, potrubné a špeciálne druhy dopravy.
- Pomocou mapy analyzujte vplyv prírodných podmienok Slovenska na cestnú dopravu.
- Porovnajte trasu historických ciest a súčasných najvýznamnejších dopravných ťahov.
- Pokúste sa navrhnúť opatrenia na zefektívnenie niektorých druhov dopravy.

Pomôcky: atlas Slovenskej republiky

- WW
- Slovenský priemysel na Slovensku
 - odvetvie sekundárneho priemyslu, ktoré sa zaoberá s výrobou a údržbou strojov a prístrojov strojných zariadení, dopravných prostriedkov
 - úzko sa spája s elektrotechnickým priemyslom
 - na lokalizáciu vplyva volná, lacná a kvalifikovaná pracovná sila, miesto odlyku a zdroje surovín
- 2.3 elektrotechnický - Long (Tiba), Pannónia (Kruppa), Vamag (Vodňany)

a) - prevládajúci automobilový

- Bratislava - Volkswagen Slovakia, Trnava - PSA Peugeot Citroën, Žilina - KIA Motors Slovakia, ^{Poprad - nad Tatrami} Tiba - Jaguar
- export - 5. najväčší exportér auto do USA
- veľmosť
- montážna dielňa
- rozsiahly priemysel na výrobu komponentov

- Horná - lodenie
- Košice - motocykle
- Humenné - obrábacie stroje
- Považie - Trenčín, Dubnica nad Váhom, Považská Bystrica (motocykle), Martin (automobily a vozne)
- Považská Bystrica, Žilinské Tatry, Šalica - výroba ložísk
- Poprad - ťahačiarstvo
- Levice opravovne Trenčín
- silné zahraničné investície - najmä z Nemecka
- najrozvinutejší odvetvie priemyslu

b) - ~~stavebný priemysel~~ stavebný priemysel

- po druhej svetovej vojne začal prevládajúci malobiznis stavebníctva
- vojenská technika, strojové zariadenia, dopravné prostriedky... - AVH
- porovnanie - stredný odlyk
- 12. marec 1991 - Volkswagen - spojenie s Bratislavou
- automobilové návrhy
- 15. 1. 2003 - PSA Peugeot Citroën
- 2004 marec - KIA Motors
- 2016 - Jaguar Land Rover

- Prírodné podmienky Ameriky
- svetadiel - dvojkontinent
- oceány - západ - Tichý oceán, východ - atlantický oceán, sever - Severný ľadový oceán, juh - Južný oceán
- západná pologuľa
- 28,4% z celku Zeme
- rozloha - 42 549 000 km²
- časové zóny - -10 až +10
- Severná Amerika
 - geokanadický štít - severovýchod - geologicky najstaršia časť - modelovanie

rozhranok

- ~~Americká~~ členitosť

- veľá ostrov - Karibik - New Zealand
- Karibský mier
- Veľké kanadské jazerá - Horné, Michigánske, Hurónske, Ontarijské, Eriejské
- Hudsonov záliv
- Baffinov ostrov
- Labradorský polostrov - kanadský štát
- Mississippi, Missouri
- Amazon, Parana
- Maracaibské jazero
- Mexický záliv
- Andilly - orientované juhovýchodným smerom ...
- Gvatský púšť - Mexický záliv a New Zealand
- Labradorský púšť - chladný - severovýchodná pobrežia (Canada)
- Južná Amerika, pobrežia Atla Tichého oceán - Peruánske (Humboldt) púšť
- chladný - nedostatočná vlhkosť - púšť Atacama
- Amazonský púšť - Kalifornský púšť - chladný
- Gvatský štát - Brazílske púšť - horúce

Západní Evropa

a, Velká Británie, Ísko, Francie, Belgie, Holandsko, Lucembursko

- b, - rozmanitý povrch - polce (Holandsko)
- ~~polovina~~ alpy, ~~řada~~ vysoká
 - Francie, Alpy, ~~Střední Evropa~~, nížina
 - horizontální členění
 - řeky - Rýnský, Lotr (přírodní okrasa)
 - Lamberský púcliv
 - Britské ostrovy, Ísko
 - moře - Ísko, Severní, Střední, Lisavské
 - řeky - Temže, Rýn, Seine, Loire, Rhóna, Šarona, Garona
 - atlantický oceán - do Golfského púcliv - doprava, el. energie
 - podnebí - mírné, oceánské - teplý Golfský púcliv
 - velá ~~řeka~~ - Ísko, VB, Holandsko
 - ~~podnebí~~
 - sociokonomická
 - nejprůmyslovější region Evropy (spolu se severem)
 - vysoká životní úroveň a střední dělná síla
 - orientace na služby a výzkum
 - římskokatolická, ale VB ^{protestantská}
 - germánské a románské národy
 - průmysl
 - strojárenský - ~~dopravní prostředky~~
 - chemický - gumárenský (Michelin), farmaceutický / technický
 - textilní
 - potravinářský
 - hutní
 - výroba společného novaru
 - doprava - hustá železniční a cestní síť
 - námořní - Lamberský púcliv a Severní moře

JAPONSKO

Japonsko je ostrovným štátom, ktorý sa nachádza na severnej a súčasne východnej pologuli, na okraji kontinentálneho šelfu, východne od Kórejského polostrova a Číny. Má rozlohu 377 973 km², pričom väčšinu rozlohy tvoria štyri hlavné ostrovy — Hokkaido, Honšú, Šikoku, Kjušú. Slovensko sa celým svojím územím nachádza severnejšie od Japonska. Tieto ostrovy sa totiž rozprestierajú medzi 45 a 31 stupňami s.g.š. Pokiaľ však nezanedbáme menšie ostrovy, má súostrovie dĺžku až vyše 3000 km a tiahne sa medzi 45 a 20 stupňami s.g.š.

Následkom toho sú klimatické podmienky v Japonsku rôznorodé. Z oblasti Japonského mora smerom ku pevnine každú zimu fúkajú z oblasti vysokého tlaku vzduchu (východná Sibír) silné a studené severozápadné vetry; pričom nad Japonským morom sa tieto studené a suché vetry zmiešajú s teplým a vlhkým vzduchom pochádzajúcim z teplého Tsušimského morského prúdu. Spojením oboch vzduchových hmôt vznikne na zrážky bohatá vzduchová masa, ktorá každoročne spôsobí výdatné zrážky, i snehové, keďže hovoríme o zimnom období. Východné a južné pobrežie krajiny naopak charakterizujú teplé letá s vysokými letnými teplotami a mierna zima, keďže pri východných brehoch pôsobia teplé oceánske prúdy. V období neskoršej jari až stredného leta prichádza najmä do južných a východných častí krajiny z Tichého oceánu monzún, teda nastáva približne 6-týždňové letné obdobie dažďov, ktoré je typické silnými prehánkami. Na začiatku jesene často pôsobia na Japonsko i tajfúny.

Výraznou črtou je vysoká horizontálna členitosť, Japonsko sa rozkladá na približne 6000 ostrovoch, z ktorých je asi 400 obývaných. Okrem toho má i výraznú členitosť pobrežia. Ďalším výrazným charakterom georeliéfu Japonska sú pohoria, pokrývajú totiž takmer 75% plochy krajiny. Okrem toho je zalesnených 68% územia. Japonsko má z dôvodu svojich topografických podmienok krátke a dravé horské rieky, ktoré majú dostatok vody po celý rok. Väčšina z nich nie je splavná. Najdlhšia rieka, Šinano na ostrove Honšú, má dĺžku len 367 km, no je splavná a zároveň najširšia v Japonsku. Nachádza sa tu množstvo jazier, najväčšie má rozlohu 670 km², väčšina z nich má rozlohu pod 100 km². Jazerá vznikali v dôsledku vulkanickej aktivity, či už vyplnením kalder alebo kráterov, prípadne kolapsom okolitých hornín. Vulkanická a tektonická činnosť spôsobili vznik minerálnych a geotermálnych prameňov, využívajú sa na rekreačné i liečebné účely.

Japonsko je etnicky homogénnou krajinou (98% obyvateľov sú etnickí Japonci; 2,4 milióna cudzinci); žije tu približne 126,9 milióna ľudí. Priemerný vek sa pohybuje okolo hodnoty 45 rokov. Miera urbanizácie je 93% (2/2019), v mestách teda žije asi 118 miliónov ľudí. Medzi oblasti s najväčšou hustotou zaľudnenia a zároveň najväčšie mestské centrá patria Tokio, Jokohama, Kjoto, Osaka, Nagoja a Fukuoka. S počtom obyvateľov približne 38 miliónov je metropolitná oblasť, resp. konurbácia Veľké Tokio (Tokio-Jokohama). Náboženstvá sa tu stretávajú až tri, šintoizmus, budhizmus a kresťanstvo. Štátne zriadenie Japonska je konštitučná monarchia s parlamentným systémom, vo forme unitárneho štátu. Hospodárska činnosť obyvateľstva je výrazná, Japonsko je treťou najväčšou ekonomikou sveta, so zameraním najmä na priemysel, najmä automobilový — Honda, Mazda, Toyota, Nissan, Suzuki, Mitsubishi, Subaru (2. najväčší vývozca automobilov hneď po USA), výrobu dopravných prostriedkov, elektrotechnický a strojársky priemysel. Ku elektrotechnickému priemyslu zaraďujeme spoločnosti ako Canon, Epson, Fujifilm, Hitachi, Nikon, Olympus, Panasonic, Sony, Toshiba, Yamaha.

Čo sa týka členstva v nadnárodných organizáciách, väčšina z integrácii sa týka ekonomického rozvoja a spolupráce: G7, G10, OECD — Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj; samozrejme je aj členskou krajinou OSN.

Z dôvodu blízkosti zlomov, subdukčných zón a miest stretu litosferických dosiek je častý výskyt zemetrasení. Aj tie silnejšie však mali relatívne mierny dopad, pretože boli zavedené preventívne opatrenia. Začína to skorou prevenčnou formou výchovy, už v predškolskom veku sú deti vedené ku najefektívnejším postupom pri zemetraseniach. Často sú vystavené možným podmienkam v simulačných strediskách. Okrem toho sú mnohé budovy stavané tak, aby rovnomerne rozložili vibrácie a minimalizovali zaťaženie jednej časti budovy. Všetky vlakové súpravy obsahujú citlivé seizmometre, ktoré po zaznamenaní dostatočne silného chvenia súpravu zabrzdia a spustia varovný systém, informujúci pasažierov. Taktiež fungujú varovné systémy cez všetky formy verejnoprávneho vysielania a mobilné telefóny. Rozšírená je i núdzová výstroj pre zemetrasenia, obdoba škatulky prvej pomoci (obsahuje vodu a jedlo, hygienické prostriedky, náradie, termoizolanty, prijímač a odevy).

- poľnohospodárstvo - Francúzsko - $\frac{1}{4}$ produkcie EÚ
- najväčšie pôdy - Francúzska palma, Φ .
- obilniny - najmä pšenica
- cukrová repa, hrachoviny
- svetoznáme pestovanie viniča a ^{sliviek} rýb
- množstvo živočíchov rýb - chov ^{sliviek} rýb, ošipáných a rydiny, rybníky

- silná organizácia EÚ

- c) Rolls Royce, Bentley, Aston Martin, Jaguar Land Rover, Bugatti, Renault
- Axa, Carrefour, Tesco, Total (skvapalnený plyn), Sanofi (farmaceutika)
 - Michelin, Shell, Airbus, Lufthansa
 - syry - Camembert, Brie, Comté, Cantal, Beaufort
 - víno - Bordeaux, Champagne, Liskó, Provensálske

- d) - Francúzsko
- Paríž - Veľký obchod, Bastilla, chránený Notre Dame, Eiffelova veža, múzea a kultúrne pamiatky, Disney

- alpy - Chamonix (lyžiarske stredisko)
- južné pobrežie - Francúzska Riviera - Nice, Marseille, Monaco (komplexná zóna), Cannes, Saint-Tropez
- Tour de France
- 24 hodinový pretek Le Mans - Le Mans prototypy, Grand Tour auto
- Bretonsko - útesy

86-27-
Úloha č. 1: Prírodné podmienky Ameriky.

- a) Charakterizujte polohu a povrch Ameriky z hľadiska horizontálnej a vertikálnej členitosti.
- b) Opíšte vplyv klimatických činiteľov na podnebie Ameriky.
- c) Vysvetlite vplyv morských prúdov, nadmorskej výšky a rozloženia pohorí na podnebie Ameriky.

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 2: Obyvateľstvo a sídla Ameriky.

- a) Popíšte proces osídľovania Ameriky.
- b) Opíšte jazykové a rasové zloženie Ameriky a na základe toho vyčleň jednotlivé regióny.
- c) Zdôvodnite nerovnomerné zaľudnenie Ameriky, porovnaj východné a západné pobrežie.
- d) Vymenujte problémy spojené s rýchlym rastom miest. Uveď konkrétne príklady.

Pomôcka: Atlas sveta

Úloha č. 2: Hospodárstvo Ameriky.

- a) Lokalizujte na mape oblasti svetovo významnej ťažby nerastných surovín.
- b) Porovnaj hospodárstvo Latinskej a Severnej Ameriky.
- c) Charakterizujte súčasný stav a perspektívy cestovného ruchu.

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 3: USA – hospodárstvo.

- a) Analyzujte hospodárstvo Spojených štátov Amerických a uveďte či existuje prepojenie hospodárstva USA a Kanady.
- b) Vyčleňte najdôležitejšie oblasti priemyslu USA a charakterizujte zameranie ich priemyselnej výroby.
- c) Zdôvodnite rozmiestnenie týchto priemyselných pásiem v USA: Silicon Valley, Frost Belt, Sun Belt. Priradte k nim mestá, priemyselné odvetvia.
- d) Porovnajte štruktúru dovozu a vývozu USA ako celku, odlišť špecifiká jednotlivých oblastí.

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 2: Kanada.

- a) Stručne charakterizujte polohu, prírodné a socio-ekonomické podmienky a využitie hydroenergetického potenciálu Kanady.
- b) Predstavte Kanadu ako turisticky zaujímavú, popíšte obrázky - symboly Kanady.

Úloha č. 3: Mexiko.

Napríklade Mexika uveďte ako súvisia prírodné podmienky s jeho zameraním sa v priemysle a poľnohospodárstve.

Charakterizujte postavenie Mexika v rámci latinskoamerického regiónu, začlenenie do integrácií.

Vymenujte problémy Mexika a zhodnoťte jej potenciál do budúcnosti.

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 2: Brazília

- a) Charakterizujte prírodné a socio-ekonomické podmienky Brazílie a jej postavenie v regióne Latinskej Ameriky.
- b) Predstavte Brazíliu ako turisticky zaujímavú oblasť.

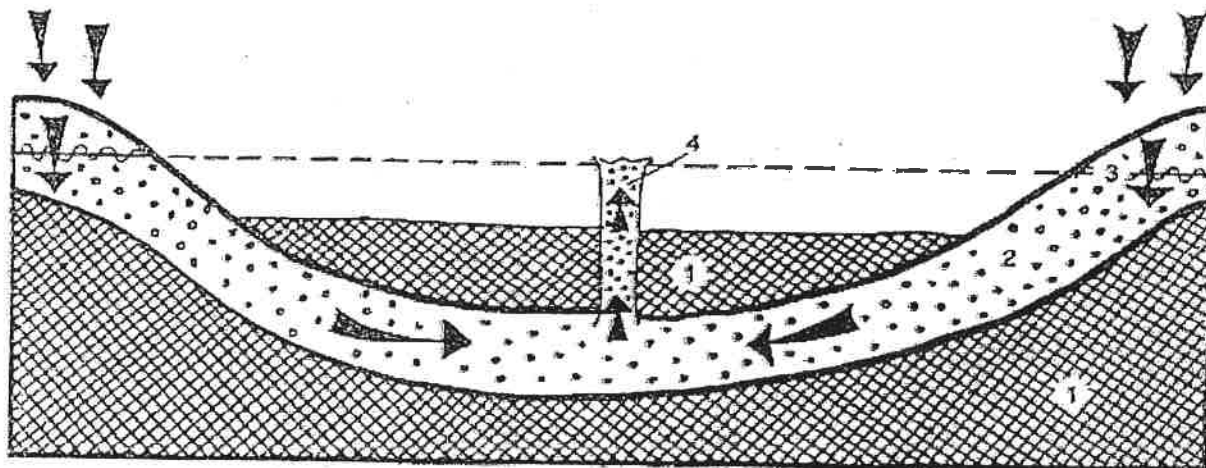
Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 3: Fyzickogeografická charakteristika Austrálie a Oceánie

- Charakterizujte polohu a povrch Austrálie a Oceánie z hľadiska horizontálnej a vertikálnej členitosti.
- Opíšte bioklimatické pásma a uveďte najvýznamnejších zástupcov rastlinstva a živočíšstva.
- Opíšte pôvod ostrovov v Oceánii.
- Vysvetlite vznik artézskych studní v Austrálii.

Pomôcky: Atlas sveta, obrázok – artézska studňa

Obrázok - artézska studňa

Č. 2: Obyvateľstvo a sídla Austrálie a Oceánie.

Popíšte postupné osídľovanie Austrálie.

Charakterizujte osídlenie oblasti a rasovú štruktúru.

Určte polohu sídel a zdôvodnite ju.

Charakterizujte spôsob života obyvateľov Oceánie.

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 2: Austrália a Oceánia – hospodárstvo.

- Podľa mapy určte významné oblasti ťažby nerastných surovín.
- Charakterizujte poľnohospodárske zameranie Austrálie a Nového Zélandu.
- Analyzujte význam dopravy a služieb pre Austráliu a Oceániu.
- Popíšte súčasný stav a perspektívy cestovného ruchu.

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 2: Afrika – prírodné podmienky.

- Charakterizujte polohu a povrch Afriky z hľadiska horizontálnej a vertikálnej členitosti.
- Opíšte vplyv klimatotvorných činiteľov na podnebie Afriky.
- Vysvetlite pojem dezertifikácia. Zhodnoťte význam riek a jazier.
- Vysvetlite zákonitosti bioklimatických pásiem Afriky.

Úloha č. 2: Obyvateľstvo a sídla Afriky

- Analyzujte priestorové rozmiestnenie rás v Afrike.
- Popíšte jednotlivé obrázky.
- Zdôvodnite nerovnomerné zaľudnenie Afriky. Ukážte oblasti riedko a husto zaľudnené.
- Porovnajte jednotlivé oblasti podľa urbanizácie a lokalizujte najväčšie mestá.

Úloha č. 2: Hospodárstvo v Afrike.

- Lokalizujte oblasti ťažby nerastných surovín a dajte ich do súvislosti s geologickou stavbou.
- Zdôvodnite zaostalosť priemyslu napriek bohatým zdrojom surovín.
- Zhodnoťte poľnohospodárstvo Afriky, vymenujte plodiny určené na export a na výživu domáceho obyvateľstva.

Pomôcky: *Atlas sveta*

Zadanie č. 21

Úloha č. 1: Polárne oblasti. - Jabub

- Porovnajte polohu, podnebie a hospodárske využitie Antarktídy a Arktídy.

Pomôcky: *Atlas sveta*

Úloha č. 2: Prírodné podmienky Ázie.

- Charakterizujte polohu a povrch Ázie z hľadiska horizontálnej a vertikálnej členitosti.
- Opíšte vplyv klimatotvorných činiteľov na podnebie Ázie.
- Zhodnoťte význam riek a jazier.
- Vysvetlite zákonitosti bioklimatických pásiem Ázie.

Pomôcky: *tematické mapy Ázie*

Úloha č. 2: Štáty Arabského polostrova.

- Charakterizujte prírodné podmienky na Arabskom polostrove a dôsledky, ktoré z toho vyplývajú pre život obyvateľstva.
- Popíšte obyvateľstvo a hospodárstvo tejto oblasti.
- Zhodnoťte príčiny vzniku častých konfliktov v tejto oblasti.

Pomôcky: *tematické mapy, Atlas sveta*

Úloha č. 2: Štáty Prednej a Zadnej Indie.

- Charakterizujte prírodné podmienky Prednej a Zadnej Indie.
- Popíšte náboženskú, rasovú a národnostnú štruktúru obyvateľstva.
- Vymenujte hlavné znaky hospodárstva štátov tejto oblasti.

Úloha č. 3: Čína

- Popíšte polohu a prírodné podmienky Číny.
- Charakterizujte socioekonomické podmienky Číny.
- Pokúste sa určiť príčiny dynamického hospodárskeho rozvoja Číny. Porovnajte Čínu s Indiou.

Pomôcky: *Atlas sveta*

Úloha č. 3: Východná Ázia - Japonsko

- Popíšte polohu Japonska. Rozhodnite, ktorý zo štátov Slovensko a Japonsko leží severnejšie. Určte približne šírkové rozpätie Japonska – v stupňoch zemepisnej šírky aj v kilometroch. Aké sú dôsledky rozľahlosti územia v poludníkovom smere pre podnebie?
- Charakterizujte fyzicko-geografické a socioekonomické podmienky Japonska a postavenie v integráciách.
- Akými katastrofickými javmi, ohrozujúcimi život a hospodársku činnosť obyvateľstva sa prejavuje pôsobenie endogénnych síl? Aké opatrenia sa proti nim uskutočňujú?

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 3: India

- Charakterizujte polohu a prírodné podmienky Indie.
- Charakterizujte národnostné, etnické, jazykové a náboženské zloženie obyvateľstva. Rozhodnite, či takéto usporiadanie spôsobuje napätie v regióne.
- Predstavte Indiu ako turisticky zaujímavú oblasť sveta.

Pomôcky: Atlas sveta

Úloha č. 3: Púšte sveta

- Charakterizujte pojem púšť.
- Vyhľadajte najväčšie púšte na Zemi a vysvetlite ich rozšírenie medzi rovnobežkami 20°-30° g. š..
- Ukážte na mape sveta nasledovné púšte: Atacama, Sahara, Kalahari, Namib, Gobi, Taklamakan, Karakum, Kyzylkum.
- Zdôvodnite súvislosť medzi vznikom púští (Atacama, Namib) a studenými morskými

Úloha č. 2: Obyvateľstvo Ázie.

- Porovnajte hustotu zaľudnenia jednotlivých oblastí Ázie. Zdôvodnite nerovnomernosť zaľudnenia a zhodnoťte problémy spojené s preľudnením.
- Popíšte obrázky a lokalizujte ich na mape.
- Vysvetlite, ako ovplyvňujú jednotlivé náboženstvá spôsob života v Ázii.
- Identifikujte oblasti, kde náboženské zloženie spôsobuje konfliktné situácie.

Pomôcky: obrazová príloha – náboženstvá Ázie, mapa zaľudnenia Ázie

Úloha č. 2: Doprava sveta

- Vymenujte činitele, ktoré ovplyvňujú lokalizáciu jednotlivých druhov dopravy a zdôvodnite ich lokalizáciu.
- Určte význam dopravy v jednotlivých historických obdobiach a význam v súčasnosti.
- Vymenujte hlavné dopravné trasy, svetové prístavy a letiská.

Pomôcky: mapa dopravy sveta

Úloha č. 3: Prírodné podmienky Európy.

- Charakterizujte polohu a povrch Európy z hľadiska horizontálnej a vertikálnej členitosti.
- Opíšte vplyv klimatických činiteľov na podnebie Európy.
- Zhodnoťte hospodársky význam riek Rýn, Dunaj, Volga, Temža a vodných nádrží.
- Uveďte príklady oblastí v Európe s narušeným životným prostredím.

Pomôcky: tematické mapy Európy

Úloha č. 2: Severná Európa

- Vymedzte danú oblasť (vymenovaním štátov).
- Charakterizujte Severnú Európu z fyzickogeografického a socioekonomického hľadiska.
- Zdôvodni, prečo a s ktorou krajinou/ktorými krajinami Severnej Európy sa spájajú nasledujúce termíny: fjord, Saab, ropa, Husqvarna, lyžovanie, lode, polárna žiara, Laponsko, anglická slanina, gejzír, H. Ch. Andersen, Volvo, Ikea, H&M, Nokia, oceľ, losos, lego, sauna, sopky, cesta Trolov.

Pomôcky: tematické mapy Európy

Úloha č. 2: Alpské štáty – Švajčiarsko, Lichtenštajnsko, Rakúsko

- Charakterizujte jednotlivé štáty z hľadiska štruktúry ich obyvateľstva a hospodárstva.
- Opíšte ich postavenie v integráciách a štátne zriadenie.
- Uveďte najznámejšie firmy alebo výrobky z daných krajín.

Pomôcky: atlas Európy

Úloha č. 3: Stredoeurópsky región – Poľsko, Maďarsko, Česko

- Stručne charakterizujte daný región z hľadiska prírodných podmienok, hospodárskeho vývoja a súčasnej ekonomickej situácie.
- Charakterizujte obyvateľstvo týchto oblastí.
- Uveďte integrácie, ktorých sú členmi a vzťahy so SR.

Pomôcky: atlas Európy

Úloha č. 1: Južná a Juhovýchodná Európa.

- Vymedzte danú oblasť (vymenovaním štátov).
- Porovnajte obe oblasti Európy. Určte, čo majú spoločné a čím sa líšia.
- Charakterizujte jednotlivé štáty z hľadiska štruktúry ich obyvateľstva a hospodárstva.
- Uveďte najznámejšie firmy alebo výrobky z daných krajín.

Pomôcky: atlas Európy

Úloha č. 2: Rusko.

- Charakterizujte hlavné zmeny na území bývalého ZSSR po roku 1990. Vysvetlite skratku SNŠ.
- Opíšte prírodné podmienky a základné črty hospodárstva.
- Popíšte členstvo v integráciách, súčasné problémy, ktoré v Rusku riešia a postoje, ktoré zastáva vo svetovej politike.

Pomôcky: atlas sveta

Úloha č. 3: Západná Európa.

- Vymedzte danú oblasť (vymenovaním štátov).
- Charakterizujte Západnú Európu z fyzickogeografického a socioekonomického hľadiska.
- Uveďte najznámejšie firmy alebo výrobky z daných krajín.
- Vyberte si jednu krajinu (napr. Veľká Británia alebo Francúzsko) a predstavte ju ako turisticky zaujímavú oblasť.

Pomôcky: tematické mapy Európy

Úloha č. 2: Taliansko.

- Na základe prírodných podmienok (povrchových celkov) porovnajte vyspelosť hospodárstva a životnej úrovne v Taliansku.
- Predstavte Taliansko ako turisticky zaujímavú. Popíšte obrázky.

Pomôcky: Atlas Európy, obrázky

Úloha č. 2: Nemecko

- Charakterizujte prírodné podmienky a hospodárstvo Nemecka.
- Popíšte ako sa menila pozícia Nemecka vo svetovej ekonomike.
- Predstavte Nemecko ako turisticky zaujímavú oblasť. Popíšte obrázky.

Pomôcky: Atlas Európy, obrázky

Úloha č. 3: Činnosť ľadovca a vulkanizmus v Európe.

- Uved'te konkrétne príklady pôsobenia ľadovcovej a vulkanickej činnosti v severnej a južnej Európe.
- Na mape Európy ukážte aj oblasti, ktoré ovplyvnili.
- Popíšte vrásnenia, ktoré prebehli v Európe a vysvetlite ako ovplyvnili povrch Európy.

Pomôcky: Atlas Európy

Úloha č. 3: Južná a Juhovýchodná Európa – cestovný ruch.

Vymedzte oblasť (vymenujte štáty a ich polohu).

Charakterizujte krajiny daných oblastí z hľadiska cestovného ruchu – uved'te najdôležitejšie oblasti cestovného ruchu.

Vytvorte rebríček 10 najzaujímavejších turistických lákadiel Južnej a Juhovýchodnej Európy.

Pomôcky: Atlas Európy

3: Obyvateľstvo Európy

Charakterizujte obyvateľstvo Európy z hľadiska jazykovej, národnostnej a náboženskej štruktúry.

Odôvodnite nerovnomerné zaľudnenie Európy.

Analýzujte regióny v Európe (napr. Severné Írsko, Balkánsky polostrov, Ruská federácia, Španielsko, ...), kde sú alebo v nedávnej minulosti boli náboženské a etnické konflikty.

Pomôcky: Atlas Európy

Duplicitný list!

1

Afrika - prírodné podmienky

- Charakterizujte polohu a povrch Afriky z hľadiska horizontálnej a vertikálnej členitosti.
- Opíšte vplyv klimatotvorných činiteľov na podnebie Afriky.
- Vysvetlite pojem dezertifikácia. Zhodnoťte význam riek a jazier.
- Vysvetlite zákonitosti bioklimatických pásiem Afriky.

2 Úloha č. 2: Obyvateľstvo a sídla Afriky

- Analyzujte priestorové rozmiestnenie rás v Afrike.
- Popíšte jednotlivé obrázky.
- Zdôvodnite nerovnomerné zaľudnenie Afriky. Ukážte oblasti riedko a husto zaľudnené.
- Porovnajte jednotlivé oblasti podľa urbanizácie a lokalizujte najväčšie mestá.

3 Úloha č. 2: Hospodárstvo v Afrike.

- Lokalizujte oblasti ťažby nerastných surovín a dajte ich do súvislosti s geologickou stavbou.
- Zdôvodnite zaostalosť priemyslu napriek bohatým zdrojom surovín.
- Zhodnoťte poľnohospodárstvo Afriky, vymenujte plodiny určené na export a na výživu domáceho obyvateľstva.

Pomôcky: Atlas sveta

Zadanie č. 21

4 Úloha č. 1: Polárne oblasti. - Jakub

- Porovnajte polohu, podnebie a hospodárske využitie Antarktídy a Ártídy.

Pomôcky: Atlas sveta

5 Úloha č. 2: Prírodné podmienky Ázie.

- Charakterizujte polohu a povrch Ázie z hľadiska horizontálnej a vertikálnej členitosti.
- Opíšte vplyv klimatotvorných činiteľov na podnebie Ázie.
- Zhodnoťte význam riek a jazier.
- Vysvetlite zákonitosti bioklimatických pásiem Ázie.

Pomôcky: tematické mapy Ázie

6 Úloha č. 2: Štáty Arabského polostrova.

- Charakterizujte prírodné podmienky na Arabskom polostrove a dôsledky, ktoré z toho vyplývajú pre život obyvateľstva.
- Popíšte obyvateľstvo a hospodárstvo tejto oblasti.
- Zhodnoťte príčiny vzniku častých konfliktov v tejto oblasti.

Pomôcky: tematické mapy, Atlas sveta

7 Úloha č. 2: Štáty Prednej a Zadnej Indie.

- Charakterizujte prírodné podmienky Prednej a Zadnej Indie.
- Popíšte náboženskú, rasovú a národnostnú štruktúru obyvateľstva.
- Vymenujte hlavné znaky hospodárstva štátov tejto oblasti.

8 Úloha č. 3: Čína

- Popíšte polohu a prírodné podmienky Číny.
- Charakterizujte socioekonomické podmienky Číny.
- Pokúste sa určiť príčiny dynamického hospodárskeho rozvoja Číny. Porovnajte Čínu s Indiou.

Pomôcky: Atlas sveta

9.

Samo 25.3.

- 1.3. Východná Ázia – Japonsko
- 1.4. Japonsko – fyzická a ľudská geografia
- severnejšie. Určte približne šírkové rozpätie Japonska – v stupňoch zemepisnej šírky aj v kilometroch. Aké sú dôsledky rozľahlosti územia v poludníkovom smere pre podnebie?
- b) Charakterizujte fyzicko-geografické a socioekonomické podmienky Japonska a postavenie v integráciách.
- c) Akými katastrofickými javmi, ohrozujúcimi život a hospodársku činnosť obyvateľstva sa prejavuje pôsobenie endogénnych síl? Aké opatrenia sa proti nim uskutočňujú?

Pomôcky: Atlas sveta

10.

Úloha č. 3: India *Marh*

- a) Charakterizujte polohu a prírodné podmienky Indie.
- b) Charakterizujte národnostné, etnické, jazykové a náboženské zloženie obyvateľstva. Rozhodnite, či takéto usporiadanie spôsobuje napätie v regióne.
- c) Predstavte Indiu ako turisticky zaujímavú oblasť sveta.

Pomôcky: Atlas sveta

11.

Úloha č. 3: Púšte sveta *Adam* *pošli*

- a) Charakterizujte pojem púšť.
- b) Vyhľadajte najväčšie púšte na Zemi a vysvetlite ich rozšírenie medzi rovnobežkami 20°-30° g. š..
- c) Ukážte na mape sveta nasledovné púšte: Atacama, Sahara, Kalahari, Namib, Gobi, Taklamakan, Karakum, Kyzylkum.
- d) Zdôvodnite súvislosť medzi vznikom púští (Atacama, Namib) a studenými morskými

12.

Úloha č. 2: Obyvateľstvo Ázie. *Samokohutrac*

- a) Porovnajte hustotu zaľudnenia jednotlivých oblastí Ázie. Zdôvodnite nerovnomernosť zaľudnenia a zhodnotte problémy spojené s preľudnením.
- b) Popíšte obrázky a lokalizujte ich na mape.
- c) Vysvetlite, ako ovplyvňujú jednotlivé náboženstvá spôsob života v Ázii.
- d) Identifikujte oblasti, kde náboženské zloženie spôsobuje konfliktné situácie.

Pomôcky: obrazová príloha – náboženstvá Ázie, mapa zaľudnenia Ázie

13.

Úloha č. 2: Doprava sveta *Marh*

- a) Vymenujte činitele, ktoré ovplyvňujú lokalizáciu jednotlivých druhov dopravy a zdôvodnite ich lokalizáciu.
- b) Určte význam dopravy v jednotlivých historických obdobiach a význam v súčasnosti.
- c) Vymenujte hlavné dopravné trasy, svetové prístavy a letiská.

Pomôcky: mapa dopravy sveta

DOPRAVA SVETA

English

- a) 1. PRÍRODNÉ PODMIENY - geografická šírka, nadmorská výška, reliéf
- príklady - v Austrálii, kde sú oblasti nedeľne osídlené sa často lieta (lietadla, turbulencie)
 - Do hôr sa nedeľne lietat lietadlom - je tam lanovka

2. EKONOMICKÉ PODMIENKY - Rozvojové krajiny - malá automobilizácia, zlá infraštruktúra, pešia doprava a zvieratá
- Afrika, Ázia
 - Rozvinuté krajiny - automobilizácia, rozvinutá letecká doprava, dobrá infraštruktúra
 - USA, Európa, Kanada

- b) 1. PRAVEK - pešia preprava + zvieratá - migrovanie za potravou, lepšími prírodnými podmienkami
- vynález kola 5000 p.n.l. - prvé vozy
2. STAROVEK - vozy ťahané dobytkom - prevoz tovaru
- prvé lode - bojové lode, preprava tovaru
 - využívajú sa na riečkach - Eufrat, Tigris, Níl, Indus, Ganga a na moriach
 - cestná doprava - rozvoj v Rímskej Ríši - hustá sieť kamenných ciest

3. STREDOVEK - rozvoj cestnej dopravy, pošty
- lodná doprava - veľký význam pri objavovaní nových území

4. DNES - veľký význam - najmä preprava tovaru - prakticky všetko sa prepravuje
- život bez celosvetovej dopravy si už nemáme predstaviť
 - stále veľké rozdiely medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami

→ PRÍEMYSELNÁ REVOLÚCIA - hlavným prostriedkom dopravy sa stali stroje

- veľký rozmach, zefektívnenie dopravy

c) Najväčšie svetové prístavy - Rotterdam, Dubaj, Šanghaj, Singapur, Hong-kong
- majú veľký význam - viac ako 80% svetového obchodu
sa prepravuje loďami

Najväčšie svetové letiská - Paríž, Los Angeles, Tokyo, Londýn, Peking, Dubaj

Železnice - Japonsko (východný Šinkansen)
- Francúzsko (TGV)

Úloha č. 3 - činnosť ľadovca a vulkanizmus v Európe

a) Uveďte konkrétne prípady pôsobenia ľadovcovej a vulkanickej činnosti v severnej a južnej Európe.

Ľadovcová činnosť v severnej Európe bola a aj stále je veľmi aktívna. Kedysi ľadovec pokrýval celú severnú Európu, výsledky jeho činnosti sú viditeľné dodnes. Na pobreží Nórska vieme vidieť fjordy - úzke a dlhé morské zálivy, vznikajúce v hornatých oblastiach v blízkosti morí a oceánov prehĺbením údolí riek vplyvom tlaku postupujúcich ľadovcov. V Dánsku a južnom Švédsku vieme zase nájsť pieskové a štrkové podložie, ktoré priniesol ustupujúci ľadovec.

Ak pôjdeme viac na Sever, tak napríklad súostrovie Špicberg (Svalbard), patriace Nórsku, je zo 60% pokryté ľadovcom a snežnými poliami.

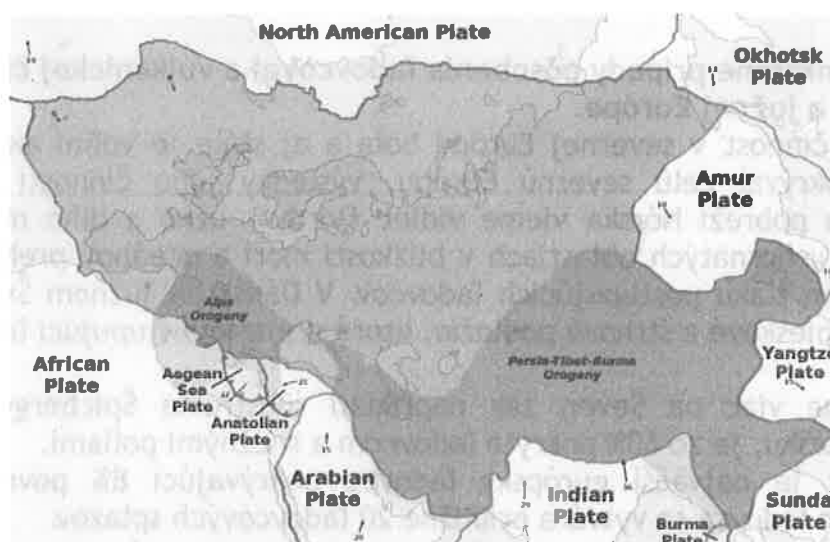
Vatnajökull je najväčší európsky ľadovec pokrývajúci 8% povrchu Islandu. Na okrajoch ľadovca sa vytvára približne 20 ľadovcových splazov.

V Škandinávskych vrchoch je veľa ľadovcov, jeden z nanajštevovanejších je Briksdal Glacier v Nórsku. *horstých*

Výsledkom vulkanickej činnosti sú ostrovy Jan Mayen, tiež patriaci Nórsku a bez pôvodného obyvateľstva a Island. Na ostrove Jan Mayen je aktívna sopka Beerenberg, čo je najsevernejšia aktívna sopka. Island je vulkanicky stále aktívny a formovaný, nachádza sa totiž na hranici dvoch litosferických dosiek, Severoamerickej a Eurázijskej. Okrem Eyjafjallajökull, ktorá vybuchla v roku 2010, sú napríklad známe sopky aj Bárðarbunga, Öraefajökull, Katla, Hekla, alebo Grímsvötn.

V južnej Európe nie je žiadny výsledok činnosti ľadovca, ale za to vulkanickej činnosti áno. Tá je hlavne viditeľná v Taliansku, vďaka sopkám ako Vezuv, Etna, Stromboli apod. Dôvodom je znova hranica medzi dvoma litosferickými doskami, medzi Eurázijskou a Africkou. Práve táto hranica prechádza južným Talianskom, v blízkosti napríklad ostrovu Sicília, kde je sopka Etna. Známy sú aj mesto Pompeje, pri Neapole, ktoré zaniklo v roku 79 kvôli erupcii sopky Vezuv. Sopečné činnosti formovali aj južnú časť Grécka a jeho ostrovy.

b) Ukážte ovplyvnené oblasti na mape

Obrázok 1 Eurázijská tektonická platňa, vidno ovplyvnené oblasti vulkanickou činnosťou Island, juh Talianska a Grécko

Obrázok 2 Fjordy na západnom pobreží Nórska

c) Popíšte vrásnenia ktoré prebehli v Európe a popíšte ako ovplyvnili povrch Európy

V Európe prebehlo Kaledónske, Hercýnske a Alpínske vrásnenie. Hercýnske vrásnenie prebehlo v mladších prvohorách, bola spôsobené zrážkou Eurameriky a Gondwany a malo za následok vznik nových pásmových pohorí. V oblasti Európy vznikli 2 vetvy nových pásmových pohorí, prvou bola Armorická vetva, ktorá viedla cez tzv. armorický masív (Bretónsko, Normandia) na Britské ostrovy a do Írska. Druhá, Variská vetva sa tiahla cez Sardíniu, Korziku, Francúzske stredohorie, Ardeny, Český masív až do poľských hôr. Zasiahla aj oblasť budúcich Karpát.

Pri Alpínskom vrásnení vznikli alpínske pohoria v Európe ako Pyreneje, Alpy, Karpaty, Apeniny a celkovo pohoria južnej Európy, takže napr. aj Kaukaz. Samozrejme pri týchto vrásneniach vznikli aj iné pohoria na iných svetadieloch.

Úloha č.3 - význam vody

- a) V dnešnej dobe stále viac narastá počet oblastí s nedostatkom vody, z dôvodu zvyšujúceho sa počtu obyvateľstva na Zemi a konštantnom, nezvyšujúcom sa množstve vody. Problémy spojené s týmto nedostatkom sú napríklad tieto:
- i) Menej pitnej vody pre ľudí. Jednou z najdôležitejších vecí pre život človeka je voda. V tomto bode to je myslené tak, že človek musí prijímať určité množstvo vody denne, inak hrozí dehydratácia a možná smrť
 - ii) Problémy v poľnohospodárstve. Na pestovanie poľnohospodárskych plodín sa tiež využíva voda. Bez vody rastlinstvo vyschne a stane sa neúrodným. Tieto plodiny predstavujú obrovskú časť celkovej produkcie jedla vo svete a bez jedla hrozí rovnako ľudstvu hladomor a smrť.
 - iii) Menej vody pre zvieratá. Zvieratá sa okrem potravinovej produkcie využívajú aj v poľnohospodárstve a v odľahlých chudobných častiach sveta napr. aj v doprave. Zvieratá ako napr. kravy, kone apod. spotrebujú obrovské množstvo vody. Bez nej by tým pádom zahynuli a ľudstvo by stratilo potravinové zdroje, ale aj iné spomínané na začiatku.
 - iv) Hygiena. Voda je využívaná aj na celkové udržiavanie hygieny v okolí. So zlou hygienou hrozí šírenie chorôb, parazitov a podobne. Týka sa to teda nie len ľudí, ale aj zvierat, čo má istý (vysoký) vplyv na ľudí.

Medzi príklady môžeme uviesť napríklad rýchlo rastúce mestá ako Mexico city, Bangalore, Peking, Káhira. Rovnako aj oblasti púští ako Sahara, Gobi a miesta so znečistenou vodou, napríklad Jakarta, alebo Indické mestá.

- b) Jedným z možných príkladov, ktorý máme celkom blízko je toxická podzemná skládka odpadov vo Vrakuni, ktorá nie je dnes už využívaná, odpad tam ale ostal. Z dôvodu nedostatočného zabezpečenia presakujú výluhy tohoto odpadu do podzemných vôd a znečisťujú tak tieto vody v oblasti Žitného ostrova, čo je oblasť s najväčšími zásobami podzemných vôd. Vodu týmto znehodnocujú, po kontaminácii už nie je vhodná na pitie, ani na využívanie v poľnohospodárstve (dá sa využiť, ale je to nebezpečnejšie ako čistá nekontaminovaná voda, je totiž dokázané, že odpad vo Vrakuni obsahuje karcinogénne látky).

Okrem skládky vo Vrakuni môžu byť použité ako príklady ropné polia na mori a oceánoch, ktoré v prípade havárie znečistia tieto vody ropou, čo je pre väčšinu morských zvierat smrteľné, často ide o obrovské prírodné katastrofy. Ropou môže vodu znečistiť aj ropný tanker po havárii, to sú ale zriedkavé príklady. Najčastejšie sa voda znehodnocuje práve odpadmi, či ich priamym vypúšťaním do riek a vodných tokov/nádrží, alebo nedostatočným spracovaním odpadu v mestách a ich skládkovaním priamo v riekach (ako napr. rieka Ganga v Indii)

- c) Jednotlivé rieky:

- i) Níl - v histórii sa starí Egyptania usídľovali pri rieke Níl, keďže išlo o jeden z mála vodných tokov v Egypte, ktorý leží na Sahare, teda púšti. Vybudovali

system zavlažovacích kanálov, teda pásma cca 20km od rieky, kde privádzali vodu z rieky na zavlažovanie poľnohospodárskych plodín. Z toho dôvodu najväčšie Egyptské sídla ako Káhira, Luxor a Alexandria sú situované na rieke Níl. V okolí je spomínané úrodné pásmo, jedno z mála v Egypte a zároveň najväčšie. *NKDRZ - NAKIROVO MORE (Asuánska priehrada)*

- ii) Ganga - Ganga je jednou z najposvätejších riek pre Hinduistov, momentálne je však jedným z najznečistenejších vodných tokov na Zemi. Odpad z nej spôsobuje veľké zamorenie oceánov plastami, ohrozuje život živočíchov v nej, ale aj ľudí žijúcich v okolí kvôli baktériám ktoré obsahuje. Jej využitie je na poľnohospodárstvo (rovnako kanály ako pri Níle), riečnu dopravu, priemyslu a napriek znečisteniu aj ako zdroj úžitkovej vody, niekedy využívanéj ako pitnej. Ležia na nej veľké indické sídla ako Dillí, Kalkata, alebo Váránasí.
- iii) Brahmaputra - ústi v spoločnej delte s Gangou do Bengálskeho zálivu. Jej využitie je z minulosti hlavne na poľnohospodárstvo, momentálne sa využíva aj na tvorbu energie z hydroenergetických zdrojov, ako vodné elektrárne.
- iv) Eufrat - na území okolo tejto rieky vznikli najstaršie civilizácie ako Sumer, Babylon, Asýria. Jej využitie bolo už od histórie na poľnohospodárstvo, preto sa územie okolo tejto rieky a rieky Tigris nazýva krajina úrodného polmesiaca. Aj v súčasnosti je využívaná na poľnohospodárstvo vo veľkom. Rieka sa vlieva do Perzského zálivu a preteká Tureckom, Sýriou a Irakom.
- v) Amur - rieka Amur je využívaná na lodnú dopravu, je to najdôležitejšia vodná cesta ďalekého východu. Okrem toho aj na rybolov, nachádza sa tu najviac druhov rýb zo všetkých ruských riek. Tvorí prirodzenú hranicu medzi Ruskom a Čínou.

Nemecko

- a) Rozprestiera sa od Álp na juhu po Severné a Baltské more na severe, 4. najrozľahlejší štát Európy ^{EU} smerom na juh sa územie dvíha do výšok až 1000 m, v doline Dunaja klesá a na juhu stúpa do najvyšších výšok Álp. Prírodné podmienky sú celkove priaznivé pre rozvoj hospodárstva. Povrch tvoria tri veľké prírodné krajiny. Na severe sa rozkladá Severonemecká nížina, na ktorej prevládajú menej úrodné piesočnaté pôdy. Na juhu prechádza nížina do širokého pásma Stredonemeckej vrchoviny. Tvoria ju pahorkatiny, plošiny a pohoria, ktoré sa smerom na juh dvíhajú do predhoria a pohorí Álp. Na juhozápade sa šíri úrodná nížina v úvale rieky Rýn. ^{Barocké alpy, Eugénie - najvyššia hora Nemecka, Brandenburská brána, Linderhof, Neuschwanstein, Kolínsky dom (Katholik), Kolín nad Rýnom (UNESCO)}

Na západe a severe podnebie väčšmi ovplyvňuje Atlantický oceán. Smerom na juhovýchod nadobúda znaky vnútrozemského podnebia. Najteplejšia oblasť je Porýnie. Zrážok je dostatok, smerom na východ ich množstvo mierne klesá.

- b) V povojnovom zničenom N sa hosp. vyvíjalo nerovnomerne – odlišne východ a západ, po zjednotení sa postupne rozdiely vyrovnávali, súčasnosť – jedna z hosp. najvyspelejších štátov Zeme

úrodnejšia pôda – obilniny, cuková repa

zemiaky – najviac Bavorsko (aj najväčšie oblasti pestovania Chmeľu), inak celé územie, teplé a úrodné okolie Rýna – vinič, ovocie, tabak

živ výroba, chov hovädzieho dobytku, ošípaných, hydiny, rybolov

Priemysel: významné postavenie, bohaté ložiská a ťažba čierneho uhlia, vyťažili sa najviac hnedého uhlia na svete

strojársky – výroba automobilov, lodí, strojov

farmaceutický, potravinársky, elektrotechnický a chemický – tiež významné – export do celého sveta

- c) Na území Nemecka možno vyčleniť dve makrooblasti:

- prímorskú na severe

- alpskú na juhu, medzi nimi ležia menšie oblasti, ktoré využívajú obyvatelia Nemecka na krátkodobú rekreáciu.

K turisticky najatraktívnejším mestám patria: Berlín, Postupim, Hamburg, Lubeck, Kiel, Brémy, Hannover, Munster, Kolín nad Rýnom, Bonn, Halle, Lipsko, Drážďany, Jena, Norimberg, Mníchov.

Medzi najvýznamnejšie kúpele Nemecka sa zaraďujú Bad Oeynhausen, Bad Salzuflen, Bad Wildungen, Bad Nauheim, Bad Orb, Bad Füssing a iné prírodné, historické, stavebné a kultúrne pamiatok, aj vysokohorská turistika, lyžovanie v Alpách (strediská - Garmisch - Partenkirchen, Oberstdorf), zábavné parky (Europa-Park, Legoland), romantiku starobylých hradov, zámkov a miest. Vodné športy (jachting, športový rybolov) ponúka oblasť Baltického mora, ale aj jazerá (Bodamské, Chiemské, Starnberské – v Bavorsku).

- Mámky Ľudvíka II. - Linderhof, Neuschwanstein
- Drážďany - Zwinger (palác-galéria)

Taliansko

- a) Súčasťou T je viacero ostrovov, najväčšie – Sicília, Sardínia, Elba

Povrch T možno deliť na 3 časti- sever: Alpy, južne od Álp: Pádska nížina (úrodná rovina zavlažovaná riekou Pád, najbohatšia poľnohosp. oblasť, najdôležitejšie priemyselné územie- výroba automobilov v Turíne, módné salóny v Milane), horský systém Apeniny ktorý sa tiahne až na Sicíliu
Poľnohosp sa koncentruje do Pádskej nížiny, prevláda rastlinná výroba nad živočíšnou, hlavné plodiny – obilniny, Taliansko je najväčší pestovateľ ryže v Európe, význ-je pestovanie viniča takmer po celom Taliansku, olivy a citrusy – teplejšie južné regióny- najmä Sicília

Priemyselné regióny – najmä sever krajiny, Turín a Milano: centrá automobilového priemyslu (Fiat, Lamborghini, Alfa Romeo, Ferrari)

Potravinársky priemysel spracúva hrozno, subtropické plodiny a ryby, textilný priemysel má tradíciu najmä v Milane a Florencii.

Talianske hosp.- veľké rozdiely medzi "bohatým" severom a „chudobným“ *juhom*
východom – granty a fondy z EÚ

Väčšina obyvateľov žije na severe krajiny, najmä v oblasti Pádskej nížiny, ktorú obýva vyše 25 miliónov ľudí. Veľká časť obyvateľov v tomto regióne dosiahla vysokú životnú úroveň. Juh Talianska má skôr vidiecky charakter. Mestá sú tam menšie a život ťažší. Najviac obyvateľov na 1 km² - vyše 200 je od Milána, Benátok po Bolognu, Anconi na východe, od Janova po Florenciu na západe, okolo Ríma, Neapolu, Bari a Tarentu na severe, Palermo, Catanie a Messinie na Sicílii. Vidiecke osídlenie v Taliansku má 31% a mestské osídlenie má 63,5%

- b) T má bohaté dejiny, kultúrno-historické pamiatky navštevuje každoročne množstvo turistov. Historické mestá - Rím, Florencia, Benátky, Pisa

Najnavštevovanejšie regióny – Toskánsko, Kampánia a Benátsko

Prímorské regióny – rekreačný CR, najviac turistov (pobrežie Jadranského mora a ostrovy), zima – región Álp s množstvom športových možností, Vatikán – pútnické miesto, San Maríno – lacné nákupy, história

Vesuvius, Pompeje, Lavinio
Conde di Rialto, Conde di Rialto!
San Remo (hudobný festival), Benátky (karnaval)
Elba, Sardínia, Sicília

2. ročník 2023

- Monarchická informácia

INDIA

a) poloha a prírodné podmienky

POLOHA:

- južná Ázia, zaberá najväčšiu časť Indického subkontinentu (Pakistan, Bangladéš, Nepál, Bhután, Srí Lanka), polostrov predná India
- S - Himaláje, pohoria Karakoram
- J - Arabské more, Indický oceán, Bengálsky záliv

POVRCH:

- stred a juh - Dekanská plošina
- medzi Dekanskou plošinou a Himalájami je Indoganská nížina, vytvorená riečnymi náplavami
- SZ - púšť Thár
- SV - časť Bengálskej nížiny
- Z - Západný Ghát, V - Východný Ghát

PODNEBIE:

- severné horské pásmo - subtropické podnebie
- tropické a monzúnové
- na SZ - nedostatok vlhky, pretože tam už nedosahujú monzúnové dažde

VODSTVO:

- Ganga, Brahmaputra - ľadovcové z Himalájí
- Narmadá, Godávarí, Krišna

b) národnostné, etnické, jazykové a náboženské zloženie, napätie v regióne

- 2. najľudnatejšia krajina na svete (više 1 mld.)
- kastový systém
- pluralitná spoločnosť - multijazyčná a mnohonárodnostná

NÁRODNOSTI:

- Hindovia (39%), Telugovia, Bengálc, Maráthovia, Tamilci, Gudžarátci

NÁBOŽENSTVÁ:

- náboženstvá, ktoré vznikli v Indii - hinduizmus, budhizmus, džinizmus, sikhizmus
- hinduizmus (80%), islam (13%), kresťania, sikhovia, budhisti, džainisti, židia, zoroastri

JAZYK:

- základným úradným jazykom je hindčina, vedľajší je angličtina
- više 20 úradných jazykov a niekoľko stoviek materinských

KONFLIKTY:

- vnútroštátne - menšie nezhody napr. kvôli názvu Hindustan
- **Kašmír**
 - najsevernejší indický štát
 - S - Čína, Z - Pakistan

- všetky tri krajiny si nárokuje na túto oblasť
- momentálne sa delí na 3 časti a každá krajina má jednu pod kontrolou
- spor začal rozpadom Britského impéria po 2. sv. vojne
- stále prebiehajú na území rôzne boje a útoky - hlavne medzi Pakistanom a Indiou
- dôvody: náboženstvo, výnimočná a strategická poloha v strede Ázie
- voda - Indus

c) turizmus

- domovom starovekých civilizácií a centrom historických ciest
- množstvo zvykov, kultúr, jazykov, náboženstiev = synkretická tradícia (Tadž Mahal - inšpirované islamskou architektúrou)
- **chrámy** - Taj Mahal, Zlatý chrám (svätýňa sikhov),
- Jaipur - historické ružové mesto
- **Váránasí** - jedno z najstarších miest v Indii, sväté mesto, náboženské slávnosti, Ganga, „šťastné miesto na smrť“
- **Darjeeling** - mesto čaju, v Himalájach na Z, horská železnica
- **indická kuchyňa** - veľmi rozmanitá, korenia, vegetariánstvo
- veľa **národných parkov** - tiger bengálsky, lev, leopard
- **Himaláje** - turistika, pútnické miesta
- **vlak** - okúsenie kultúry, dopravný prostriedok na dlhšie trate

PÚŠTE SVETA

a) pojem púšť

- krajinná forma, na ktorej sa vyskytuje veľmi málo zrážok (menej než 250 mm ročne)
- púšť (Sahara), štrkoviť, kamenistá
- pokrývajú takmer 1/3 Zeme
- **fauna** - aktívne hlavne v noci (čava, štrkáč, púštna liška, vtáky, plazy, kopytníky, šelmy)
- **sekulentné rastlinstvo** (kaktus) - hrubé listy, korene hlboko, rastú ďaleko od seba
- veľké teplotné rozdiely medzi dňom a nocou -> zem nemá rastlinnú pokrývku, ktorá by ju tepelne ochraňovala
- podzemná voda - **oázy** (datľové palmy)
- pôdy sú málo vyvinuté a zasolené
- vznikajú v tropickom a subtropickom podnebí, najmä pri obrátnikoch
- „zrážkový tieň“ - ohraničená horami

b) vyhľadaj najväčšie púšte na Zemi, vysvetli ich rozšírenie medzi rovníkmi 20 - 30 stupňov š.š.

- Sahara, Arabská púšť, púšť Gobi, Kalahari
- od rovníka vľavo klesá a od rovníka k obrátnikom je prísun slnečnej energie najvyšší
- tropické pásmo, oblasť vysokého tlaku - vetry fúkajú von a VT bráni vlhkým vetrom od oceána preniknúť až do púšte

c) ukáž na mape: Atacama, Sahara, Kalahari, Namib, Gobi, Taklamakan, Karakum, Kyzylkum

- Atacama - západné pobrežie Južnej Ameriky
- Sahara - S Afriky
- Kalahari - J Afriky
- Namib - západné pobrežie Afriky
- Gobi - Mongolsko, Čína
- Taklamakan - Čína, na S od Himalájí
- Karakum - Turkmenistan
- Kyzylkum - Uzbekistan

d) súvislosť medzi vznikom púští (Namib, Atacama) a studeným morským prúdom

- studená voda z Antarktídy prúdi smerom k rovníku, popri západnému pobrežiu Afriky a Južnej Ameriky
- vzduch sa nad hladinou ochladí - vetry prídu o väčšinu svojej vlhky nad morom
- keď sa dostanú nad pevninu - vzduch sa ohreje a odoberie vlhkosť z pevniny
- väčšinou prichádza ako hmľa
- = tieto podmienky vytvorili najsuššie púšte - Namib (Afrika) a Atacama (Čile)

JUŽNÁ A JUHOVÝCHODNÁ EURÓPA CESTOVNÝ RUCH

a) vymedzte oblasť

- južná Európa
- **Pyrenejský polostrov** - Portugalsko, Španielsko, Andorra
- **Apeninský polostrov** - Taliansko
- **najjužnejšia časť Balkánskeho polostrova** - Grécko, ~~Andorra~~
- juhovýchodná Európa
- **Balkánsky polostrov**
 - ➡ Slovinsko (SZ), Chorvátsko (SZ), Bosna a Hercegovina (Z), Čierna Hora (Z), Albánsko (Z)
 - ➡ Macedónsko (stred), Srbsko (stred)
 - ➡ Bulharsko (JV), Rumunsko (SV)

b) charakterizujte oblasť z hľadiska CR

- **JUŽNÁ EURÓPA**

- hlavným zdrojom týchto štátov je najmä cestovný ruch
- najviac zahraničných turistov vo Španielsku a Taliansku (a Francúzsku)
- obrovské množstvo pamiatok zaradených do Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO
- dobre rozvinutá infraštruktúra (v západných krajinách)
- hlavne **prímorský CR**
 - oblasť Stredozemného mora
 - Kanárske ostrovy (Tenerife), Baleáry (Mallorca), Sardínia, Sicília, Santoríni, Kréta,

- Rimini, Benátky
- Monako - riviéra, palác, kasína
- Malta - priaznivá klíma
- **kultúrno-historický CR**
- Š: Barcelona, Madrid, Valencia
- P: pútnické mesto Fatima (Portugalsko), Lisabon
- T: Rim, Miláno, Janov, Benátky, Florencia, Pisa, Bologna
- G: Atény, Sparta, Olympia, Delfy
- San Marino - vysoko položený, historické pamiatky
- Vatikánsky mestský štát - sídlo pápeža, Chrám sv. Petra, Sixtínska kaplnka
- **horský CR**
- Alpy (IT - Dolomity) - zimné športy, horolezectvo
- Pyreneje
- Andorra - horský štát v Pyrenejách

- **JUHOVÝCHODNÁ EURÓPA**

- kvôli vojnovým konfliktom v 90. rokoch po rozpade Juhoslávie bol dlhý roky CR veľmi oslabený
- menej rozvinutá krajina a CR - Albánsko a Rumunsko - priaznivé predpoklady na rozvoj CR
- **prímorský CR**
- Jadranské more - Istria, Hvar, Brač, Korčula, Kornati
- Čierna Hora - pláže - Kotor, Budva
- Bulharsko - Zlaté piesky
- **kultúrno-historický CR**
- CH: Split, Šibenik, Makarska, Dubrovnik
- S: Belehrad
- M: Skopje, Ochridské jazero
- BaH: Sarajevo, Mostar, Tuzla -> vplyv rôznych náboženstiev na architektúru
- A: Tirana, Berat
- R: Bukurešť, Sibiu (Transylvánia)
- B: Sofia
- **horský CR**
- Slovinsko - Júlske Alpy, Karavanky
- Rumunsko - Karpaty, delta Dunaja
- Chorvátsko - Plitvičné jazerá
- Macedónsko - Matka kaňon

c) rebríček 10 najzaujímavejších turistických lákadiel J a JV Európy

1. Rim - Koloseum	7. Júlske Alpy - turistika, výhľady, plesá
2. Barcelona - Sagrada de Família	8. Plitvičné jazerá
3. Tenerife - more, vrch el Teide	9. Belehrad - staré meso
4. Dubrovnik - najstaršie hradby	10. Santoríni - pôvodná architektúra (biele domčeky)
5. Atény - Acropola	
6. Benátky - kanály, karneval	

STREDOEURÓPSKY REGIÓN

POL'SKO, MAĎARSKO, ČESKO

a) prirodne podmienky, hospodársky vývoj, ekonomická situácia

PRIRODNÉ PODMIENKY

- prechodné podnebie medzi oceánskym a vnútrozemským
- S - jazerne pahorkatiny
- J Česka a Slovenska - Karpaty
- Česko
 - stred - Českomoravská vysočina, S a hranica s Poľskom - Krkonoše (Sněžka 1602 m n.m.), JZ - Šumava, J - Karpaty - Moravskosliezske Beskydy
 - Česká tabuľa (nižiny a roviny)
 - územím prechádza hlavné európske rozvodie - povodie Labe - Vltava a Ohře, povodie Dunaja
 - Morava
- Poľsko
 - veľmi nížinatá krajina
 - medzi riekami Odra (na Z) a Visla (na V) sú pahorkatiny
 - na S - Baltské more
 - početné jazerá ľadovcového pôvodu
 - hranice so SK a ČR - najvyššie pohoria
 - najvyšším pohorím sú Tatry - štít Rysy (časť Karpát), potom Bieszczady
- Maďarsko
 - jedna z najrovinatejších krajín - orná pôda
 - Veľká dunajská kotlina/Veľká uhorská nížina, ktorú predeľuje rieka Tisla
 - S - nízke pohoria - sopečné vrchy Mátfa, Bukové hory, Zemplínske a Tokajské vrchy
 - jazerá Balaton

HOSPODÁRSTVO

- peškomunikačné krajiny
- pomaly rastie životná úroveň - stále zaostávajú za priemerom EÚ - najviac Poľsko, ale teraz rýchlo rastie
- odmietajú euro, členstvo v EÚ
- nedostatok pracovných síl
- ekonomická spolupráca medzi krajinami V4 -> rast ekonomiky
- Česko
 - nízky počet zamestnancov - ekonomické problémy (za posledný rok mala ČR najmenší rast HDP z V4)
 - rozvinutý priemysel - strojárstvo, automobilový priemysel (Praha, Plzeň, Brno), výroba el. energie (tepelné a atómové elektrárne - Dukovany, Temelín), hutníctvo železa, chemický priemysel, potravinársky (pivo), výroba skla a porcelánu
 - poľnohospodárstvo - obilniny, raž, zemiaky, chov dobytky, ošipáných a hydiny, chov rýb
 - hustá sieť ciest a železníc
 - dominantný je tretí sektor - hlavne ČR (kúpeľné mestá - Karlovy Vary, Františkovy Lázně, kultúrne-hist. - Český Krumlov, Praha)

- Poľsko
 - veľa nevyužitého potenciálu
 - nerastné suroviny - hnedé a čierne uhlie (popredne miesto v ťažbe), medené rudy, kamenná soľ, siera
 - hutníctvo železa, farebné kovy, chemický a strojársky priemysel (veľká koncentrácia priemyslu - Katowická konurbácia v Hornosliezskej panve -> poškodenie životného prostredia)
 - strojársky (výroba lodí, lokomotív, Gdansk), textilný, potravinársky
 - poľnohospodárstvo - zemiaky, raž, ľan, zeleniny, chmeľ, repka olejná, chov ošipáných, dobytky, rybolov
 - doprava - železnice, modernizácia diaľnic, námorná a riečna
 - CR - poľská časť Tatier (zimná a letná rekreácia), pobrežie Baltského mora, kult.hist. - Varšava, Osvienčim
- Maďarsko
 - obmedzené nerastné suroviny - hnedé a čierne uhlie, ropa, urán, bauxit
 - strojárstvo (automobilový - Suzuki, Audi), elektronika, chemický, farmaceutický, potravinársky (mäsové konzervy, salámy)
 - poľnohospodárstvo - 60% orná pôda, pšenica, kukurica, cukrová repa, zemiaky, slnečnica, zelenina, ovocie, vinič, chov ošipáných, hydiny, dobytky a oviec
 - doprava - železnice, riečna (Dunaj)
 - CR - Budapešť, Balaton, liečivé termálne vody (Budapešť, Eger), gastronómia

b) obyvateľstvo

ČESKO

- pomerne homogénne
- moravská národnosť
- slovenská menšina
- nemecká menšina bola vysťahovaná v polovici 20. stor.
- náboženstvo
- 59% sa nehlási k žiadnemu
- prevláda rímskokatolícka cirkev
- husto zaľudnené
- najväčšie mestá - Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Olomouc

POLSKO

- homogénne
- vyše 95% poľský rímskokatolíci
- menšiny - Bielorusi a Nemci
- najväčšie mestá - Varšava (zničené počas 2. sv. vojny a znovu vybudované), Lodž (priemyselné centrum), Krakov
- najväčšia koncentrácia obyvateľov - Horné Sliezsko (Katowice)
- nízka životná úroveň

MAĎARSKO

- homogénne
- 98% Maďari, tvoria veľkú menšinu v okolitých krajinách

- rómska menšina
- prevláda kresťanstvo
- pokles pôrodnosti
- koncentrácia v Budapešti

c) integrácie, ktorých sú členmi a vzťahy so SR

Vyšehradská skupina/štvorka/V4

- spoločenstvo štyroch stredoeurópskych štátov: Česko, Maďarsko, Poľsko a Slovensko
- vznik: 15.2.1991
- názov: v roku 1335 sa stretli uhorský, český, poľský králi v uhorskom meste Vyšehrad -> v roku 1991 sa opäť stretli hlavy štátov aby znovu obnovili spoluprácu
- hlavným cieľom bola európska integrácia a transformácia ekonomik
- vychádzajú zo spoločných historických znakov, ktoré chcú posilňovať - kultúra, hodnoty, korene, náboženské tradície
- V4 sa usilovala o vstup do EÚ -> 1.5.2004
- ciele: spolupráca medzi sebou a inými európskymi krajinami, výmena informácií, posilňovanie stability v regióne, spoločná integrácia
- inštitúcia: Medzinárodný vyšehradský fond, Bratislava
- predsedníctvo: rotujúce jednoróčné predsedníctvo - predsednícka krajina pripravuje ročný program V4
- 2018/19 - Slovensko —> Česko
- v posledných rokoch z ich spolupráce -> ekonomický rast

EÚ, NATO, OSN

osídlenie a sídla Ameriky

- a) - v období posledného štvrtého tisícročia n. l. perinný Viskonsinský ľadovec
 - nález hladiny Tichého oceánu o 80 - 120 m
 - prechod a úbie do Ameriky cez Beringovú úžinu
 - kočovníci so svojimi psami - 30 000 n. l.
 - Eskymáci sa mohli preplaviť
 - sever - Inuiti a Aleuti - severné pobrežie - 1000
 - Severná Amerika - dyakovia a Mayaim (Mexiko), apaiči (stredná Amerika, JZ USA),
 Tsiman
 - Južná Amerika - Inkovia, Guaraní, Kačua, Azyma, Aymara, duma, Colagomí
 - Karibik - Igneri, Taino - domy odrody v Afrike
 do Karibiku a USA
 - 1100 - Leib Ericson
 - koniec 15. stv. - Kristof Kolumbus
 - Karibik - kolonizovaný prvý - obchodné domy
 - Hernando Cortés - španiel - oslobodenie, Kuba, Mexiko (prvým americkým)
 - Južná Amerika - Pizarro (španiel) vyhlásil 8 miliónov domovcov (vyhlásil Inkov)
 - španieli - väčšina, portugáli - Brazília Guyana - VB - kolonizovali
 - Surinam - Holandsko
 - Veľká Británia - Francúzsko - Francúzska Guyana
 - Severná Amerika - o starožitnostiach
 - Rodi Mayflower - príchod z VB - začiatok misie
 - Francúzsko - koniec 17. storočia
 - misie so svojimi svedkami
 - 1775 - 1783 - vojna o nezávislosť s podporou Francúzska
 - 19. storočie - nezávislosť so svojimi svedkami
 na osídlenie pobrežia USA - kolonizácia
 b) - veľmi pevné záznamy a nové slovo
 - prvý národný obyvateľstvo
 - Karibik - africkí, južná - mongoloidná, medzinárodná, evropská, africká
 males - africká, severná - evropská, africká, evropská (Indiáni, Inuiti),
 Mexiko - evropská
 - Andejská Rota - mestici

Arktída

Ľedkom globálnej zmeny klímy dochádza hlavne v letných mesiacoch k stále väčšiemu ústupu ľadového prikrovia Severného ľadového oceánu. S vidinou ťažby tunajších prírodných surovín začali okolité štáty (Rusko, USA, Kanada, Nórsko a Grónsko, p. Dánsko) rozširovať svoje nároky na dno oceánu, čo vedie k zrástajúcej napätosti predovšetkým medzi Ruskom a západnými štátmi.

Kolumbia

V r. 2012 sú vedené mierové rokovania medzi vládou, marxistickými Revolučnými ozbrojenými silami Kolumbie (FARC) a ďalšími menej významnými partizánskymi skupinami s cieľom skončiť už viac ako 50 rokov trvajúcu občiansku vojnu.

Falklandy a Južná Georgia

Obyvatelia Falklandov sa v referende v r. 2013 už druhýkrát vyjadrili pre zostavenie ostrovov pod správou Spojeného kráľovstva. Falklandy sú však spolu s Južnou Georgiou a Južnými Sandwichovými ostrovmi dlhodobo nárokovvané Argentínou a tá sa ich snaží po prehranej vojne v r. 1982 nevzdáva.

Azavád

V r. 2012 vyhlásili Tuaregovia v severnom Mali nezávislý štát Azavád. Čoskoro však boli tuaregskí povstanci vytlačení pôvodnými spoľubojovníkmi - radikálnymi islamistami zo skupiny An-Nur Dine a al-Káida islamského Maghrebu. V r. 2013 sa malijskej armáde s pomocou Francúzska podarilo znovu dobyť severný rajón. V r. 2015 podpísala vláda s tuaregskými povstalcami mierovú dohodu.

Baltské more

V r. 2014 sa v oblasti Baltského mora významne zvýšilo napätie medzi Západom a Ruskom. Ruské vojenské lietadlá a lode začali s cieľom zvýšenej miere narušovať vzdušný priestor a výšostné vody okolitých štátov NATO, tak aj Švédska a Fínska. NATO odoviedlo posilňovaním obrany pobaltských krajín.

Líbya

V r. 2011 prerástlo povstanie proti režimu v Líbyi do občianskej vojny, do ktorej na strane povstalcov zasiahlo Francúzsko, Spojené kráľovstvo a ďalšie štáty NATO. Režim bol zvrhnutý. Jstanovili jednotnú vládu sa však nepodarilo a v r. 2014 prepukla nová občianska vojna, v ktorej proti sebe bojujú liberálni a islamisti. Okolie Syrti je navyše obsadené radikálmi z Islamského štátu a okolo Bengázi operuje teroristická skupina Ansar al-Šaria.

Boko Haram

Teroristická islamská sekta založená v r. 2002 bojuje za ustanovenie islamského štátu (chalífátu) v Nigérii. Jej bojovníci útočia na miestnych predstaviteľov štátu, kresťanov a moslimov. Rabujú a vypalujú sídla, vraždia, znásilňujú, unášajú a zotročujú obyvateľov. V r. 2015 sa skupina prihlásila k teroristickej organizácii Islamský štát.

Stredoafriická republika

V r. 2012 povstalecká koalícia Séléka požadujúca viac práv pre moslimov obsadila sever a stred krajiny a uskutočnila štátny prevrat. Proti násillu Séléky sa sformovali kresťanské milície Anti-balaka. Činnosť oboch bojových skupín vyústila do občianskej vojny a etnicko-náboženských čistiek. Väčšina moslimov bola zo zeme vyhnaná alebo utiekla. Boje stále pokračujú.

9 Podnestersko

Od r. 1992, kedy značne rusifikované Podnestersko s pomocou ruskej armády uhájilo vo vojne s Moldavskom svoju faktickú nezávislosť, sa krajina stala významným strediskom nelegálneho obchodu a pašovania, najmä zbraní. V r. 2006 obyvatelia v spornom referende podporili pripojenie k Rusku. Moldavsko si územie stále nárokuje.

10 Krym

V r. 2014 využilo Rusko politickú krízu na Ukrajine a pod zámenkou ochrany miestnych Rusov, ktorí tu tvoria väčšinu etnikum, obsadilo polostrov Krym. V následnom referende, ktorého podmienky i výsledky sú sporné, bolo odhlasované pripojenie k Rusku a prebehla anexia. Ukrajina si Krym naďalej nárokuje.

11 Donbas

V r. 2014 začalo Rusko v oblasti Donbasu tzv. hybridnú vojnu s cieľom pripojiť túto prevažne ruskojazyčnú oblasť. S pomocou tunajších proruských ozbrojených skupín a vlastného neoznačeného vojska vytvorilo dva bábkové štáty - Doneckú a Luhanskú ľudovú republiku. Ďalší postup proruských a ruských ozbrojencov sa Ukrajine podarilo zastaviť. V septembri 2015 nastal pokoj zbraní a konflikt zatiaľ takzvané zamrzol.

12 Sudán a Južný Sudán

Ani po dvoch občianskych vojnách (1955-1972, 1983-2005) a rozpade Sudánu na južný a severný v r. 2011 nezavládol v oboch krajinách pokoj. Pokračujú spory oboch krajín o oblasti Abyei a Kafia Kingi, ktoré prerastajú i do ozbrojených stretov. V záp. Sudáne v oblasti Dárfúru pokračuje od r. 2003 ozbrojený konflikt medzi černoškými kmeňmi a kočovnými Arabmi uprednostňovanými vládou. Kruté arabské milície Džandžavíd spolu so sudánskou armádou naďalej etnicky čistia región. Podobná situácia panuje aj v Južnom Kordofáne, kde miestne kmene od r. 2009 bojujú proti centrálnej vláde. V Južnom Sudáne sa v r. 2013 rozhorela občianska vojna medzi väčšinovým provládňým kmeňom Dinkov a druhým najpočetnejším a proopozíčným kmeňom Nuerov.

13 Palestína a Izrael

Už štvrté storočia trvajúci mierový proces medzi Izraelom a Palestínčanmi stále nevedie k cieľu, ktorým by malo byť urovnanie sporu a ustanovenie samostatnej Palestíny. V r. 2005 sa Izrael stiahol z pásma Gazy. Moc tu následne uchopilo hnutie Hamas, ktorého teroristické a raketové útoky na Izrael uvrhli Gazu do prísnej blokády a viedli k niekoľkým vojenským odvetám. Ochota Izraela k stiahnutiu zo Západného brehu Jordánu b skutočných bezpečnostných záruk sa vytratila.

14 Abcházsko a Južné Osetsko

V r. 2008 sa Gruzínsko pokúsilo vojensky znovu získať kontrolu nad separatistickým Južným Osetskom. Rusko na túto snahu odpovedalo masívnym útokom do vnútra Gruzínska a po skončení vojny uznalo ním obsadené Južné Osetsko a Abcházsko za nezávislé štáty. De facto sú ale dnes obe tieto krajiny ruským protektorátmi.

15 Náhorný Karabach

Arménsko a Náhorný Karabach dnes, 25 rokov od víťaznej vojny s Azerbajdžanom, tvoria de facto konfederáciu s úzko spätou ekonomikou a spoločnou armádou. Dlhoročné prímerie s Azerbajdžanom je od r. 2013 stále častejšie porušované, od konca r. 2014 sa na hraniciach Karabachu opäť intenzívne bojuje.

16 Sýria

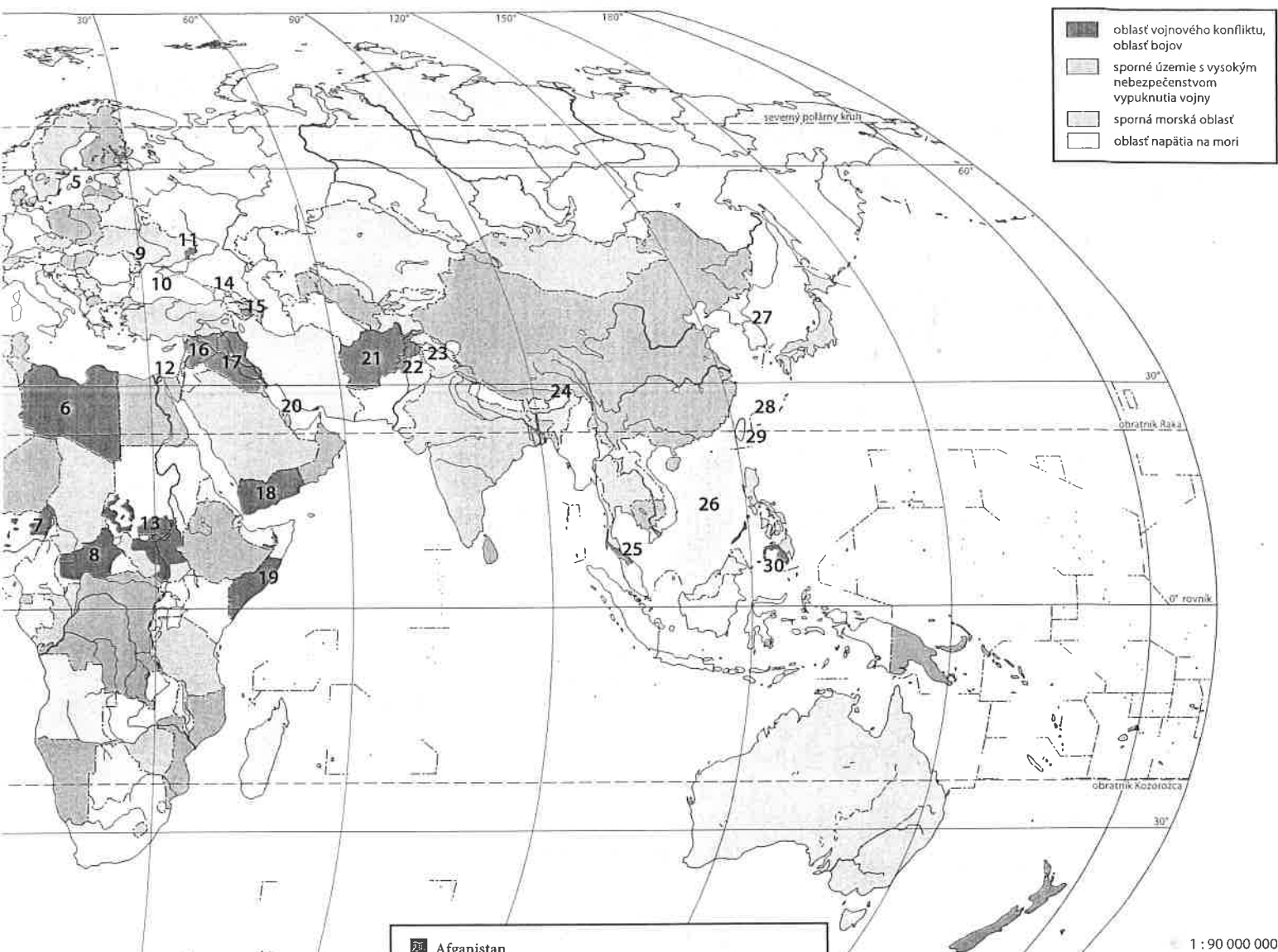
V r. 2012 prerástlo povstanie proti vládnucemu režimu do občianskej vojny, do ktorej sa zapája aj rad ďalších krajín. Na strane vlády a jej vojsk podporovaných Iránom a Ruskom stojí šiitski Alávití. Štáty Západu podporujú Kurdov a ďalej potlačujú „umierených povstalcov“ regrutujúci sa hlavne z väčšinových sunitských Arabov. Turecko a Saudská Arábia podporujú aliciú islamských radikálov Džaiš al-Fatáh. Najväčšiu hrozbu však predstavuje Islamský štát vytvorený miestnymi a zahraničnými islamskými radikálmi.

- jazykové složenie - väčšina španielčina
- USA, Kanada - angličtina (Quebec - francúzština)
- sever - Inuiti - Inuktitut
- USA - napád - navajo, východ - indiáni
- Mexiko, väčšina Južnej Ameriky - španielčina
- Brazília - portugálčina
- Francúzska Guayana - francúzština, Surinam - holandština, Guyana - angličtina
- Trinidad a Tobago, Jamajka, Belize, Bahamy, Barbados - angličtina
- Haiti - francúzština

- c) - sústredovanie populácie pri pobreží
- amazonský prales, kordillery, púšte (Atacama, púšť Atacama, Lomora)
 - pohoria
 - veľké vodné plochy a rieky
 - západné pobrežie - menej osídlené
 - kordillery, Atacama
 - pohoria, suchšie podmienky (sušší horný územie)
 - kolonizácia prebiehala z východu
 - východné pobrežie - viac osídlené
 - nížinaté, vlhké, miernejšie podmienky
 - Golfský záliv a Karibský záliv - teplé morské prielivy
 - sever - Labradorský záliv - chladný

- d) - vznik chudobných zvrstí s vysokou kriminalitou - slums (slums)
- kolaps dopravy

- Rio de Janeiro, São Paulo
- ~~Mexické mesto~~ Mexico City
- Argentína, Brazília
- Buenos Aires, Caracas (Venezuela)

25 Afganistan

Hnutie Taliban, ktoré ovládlo Afganistan v r. 1996, premenilo krajinu na základňu islamských teroristov (o. i. organizácie al-Káida). Útoky al-Káidy v USA v r. 2001 viedli k vojne, v ktorej opozícia (tzv. Severná aliancia) spolu s USA a Spojeným kráľovstvom porazila Taliban. S podporou medzinárodných síl ISAF bola nastolená krehká demokracia. Bezpečie v krajine ale nie je doteraz. Vláda je slabá, terorizmus častý a moc Talibanu opäť rastie.

26 Juhočíncke more

Po začatí vojny v Afganistane v r. 2001 sa severozápadný Pakistan stal útočiskom islamských radikálov z hnutia Taliban, organizácie al-Káida a ďalších teroristických skupín. Tie odtiaľ dodnes operujú ako v Afganistane, tak aj v samotnom Pakistane. Snaha pakistanskej armády dopadnúť týchto ozbrojencov vyúsťila v r. 2004 do vojny, ktorá s prestávkami trvá dodnes.

27 Kórejský polostrov

Ani viac ako šesťdesiat rokov po skončení kórejskej vojny (1950-53) neustupuje značné napätie medzi Kórejskou ľudovodemokratickou republikou (KĽDR) a Kórejskou republikou. Situácia sa naopak zhoršila po r. 2006, kedy KĽDR uskutočnila svoj prvý test jadrovej zbrane. Mier medzi oboma štátmi nebol dodnes uzavretý.

28 Senkaku

Od r. 1972, kedy bola správa týchto neobývaných ostrovov po 27 rokoch odovzdaná Spojenými štátmi späť Japonsku, prebieha spor o vlastníctvo ostrovov s Čínou a Taiwanom. Napätie eskalovalo v r. 2013, kedy sa Čína pokúsila nad Senkaku vyhlásiť svoju Identifikačnú zónu leteckej dopravy (ADIZ).

29 Taiwan

Napriek skutočnosti, že sa medzi Čínou a Taiwanom v posledných 20 rokoch rozvinuli rozsiahle obchodné vzťahy, panuje dodnes medzi oboma štátmi značné vojenské napätie a oficiálne neuzavreli ani prímerie. Čína považuje Taiwan za svoju odpadlickú provinciu a na prípadné oficiálne vyhlásenie nezávislosti ostrova je pripravená odpovedať silou.

30 Mindanao a Suluské súostrovie

Ani po tom, čo v r. 1990 získala moslimská menšina na časti ostrova Mindanao a na Suluskom súostroví autonómiu, neustali v oblasti boje rôznych moslimských ozbrojených skupín. Pod vplyvom blízkovýchodných islamistov sa tieto skupiny naopak značne radikalizovali a usilujú o vytvorenie samostatného islamského štátu.

trvalo, kým sa v Iraku podarilo upokojiť chaos hnutia vojny, do ktorej sa krajina prepádla krátko po porážke koalície USA a ďalších krajín. So stiahnutím vojsk Iraku v r. 2011 začalo v krajine opäť rásť sektárske násilie na upadla do ďalšej krízy. V r. 2014 došlo na západe Iraku k vyhláseniu Islamského štátu (IS) na územiach ch rovnomennou teroristickou organizáciou. Ďalší pokus Irakom zastaviť až kurdské milície Pešmurga. Súčasne u proti IS v Iraku tvoria nesúrodé zoskupenia irackých kurdských milícií podporovaných Iránom a niektorých kurdských kmeňov.

Od r. 2014-2015 sa šiitská povstalecká skupina Hútiť postavila na dobyla západnú tretinu krajiny. V r. 2015 sa do vojny v Jemene zapojila koalícia Saudskej Arábie a niekoľko arabských štátov a niekoľko provincií bolo dobytých späť. V Jemene využívajú islamskí radikáli z organizácie al-Káida v Arabskom polostrove, Ansar aš-Šaría a Islamského štátu, obomarmy ovládajú asi štvrtinu krajiny.

Od r. 1991 prebieha v krajine občianska vojna. Na severe vyhlásila nezávislosť Somaliland (dosiaľ medzinárodne neuznávaný). V južnej časti krajiny sa v r. 2006 pokúsil ujať moc islamistická skupina aš-Šabáb. Tá ďalej bojuje proti prevažne vládam a jednotkám Africkej únie (AMISOM), ktoré pomáhajú obnoviť vládu a poriadok.

Od r. 2014 sa v južnom Thajsku pri hraniciach s Malajziou sa koncentruje moslimská menšina, ktorá od 2. svetovej vojny vznáša nároky na autonómiu. Na konci 20. storočia sa jej časť začala radikalizovať a vzniklo niekoľko ozbrojených skupín usilujúcich o samostatný štát Pattani.

Rusha

- a) - náhly Gorbačov - molňovanie systému a reforma „glasnosť“ a „perestrojka“
- ~~koncept~~ ZSSR - ~~vyklučovali~~ sa: Arménsko, Azerbajdžán, Bielorusko, Estónsko, Gruzínsko, Kazachstan, Kirgizsko, Litva, Lotyšsko, Moldavsko, Rusko, Tadžikistan, Turkmensko, Ukrajina, Uzbekistan
- SNŠ - ~~spoločnosť~~ Spoločnosť nezávislých štátov
- medzinárodná organizácia združujúca ~~byť~~ väčšinu ~~státnych~~ republik ZSSR
- nadväznosť na ZSSR - symbolický význam
- koordinácia spoločných, obchodných, finančných, legislatívnych a bezpečnostných otázok
- sídlo - Minsk, ~~dobro~~ SNŠ vznikla a nahradila ZSSR
- 8.12.1991 - Bielorusko, Rusko, Ukrajina - Bieloruský pakt
- 13.12.1991 - ^{na jom pridali sa} ~~pridali sa~~: Kazachstan, Kirgizsko, Tadžikistan, Turkmenisko, Uzbekistan
- 21.12.1991 - almaská deklarácia - ~~pridali sa všetky republiky na ZSSR okrem Gruzínska, Estónska, Lotva a Litvy~~
- 22.1.1993 - ústava SNŠ - nepočetili: Ukrajina a Turkmenisko
- 1993 - + Gruzínsko
- 2009 - vyhlásenie Gruzínska za konflikt s Turkmenom a Azerbajdžánom
- ~~Ukrajina~~ ^{Ukrajina} ~~medzi~~ ^{medzi} 17128 426 km² - najväčší štát Zeme - > 1/3 súše

sy-maklaha 17128 426 km - Najibul and Sam - 15 sura

- [illegible]

Doplň názvy miest:

1. Malaysia
2. Cambodia
3. Brunei Darussalam
4. Laos
5. Thailand
6. Vietnam
7. Myanmar
8. Surinam
9. Galapagos
10. Dominican Republic
11. Cuba

12. 3636967
13. 44444444
14. 9999999
15. 11111111
16. 22222222
17. 33333333
18. 44444444
19. 55555555
20. 66666666
21. 77777777
22. 88888888

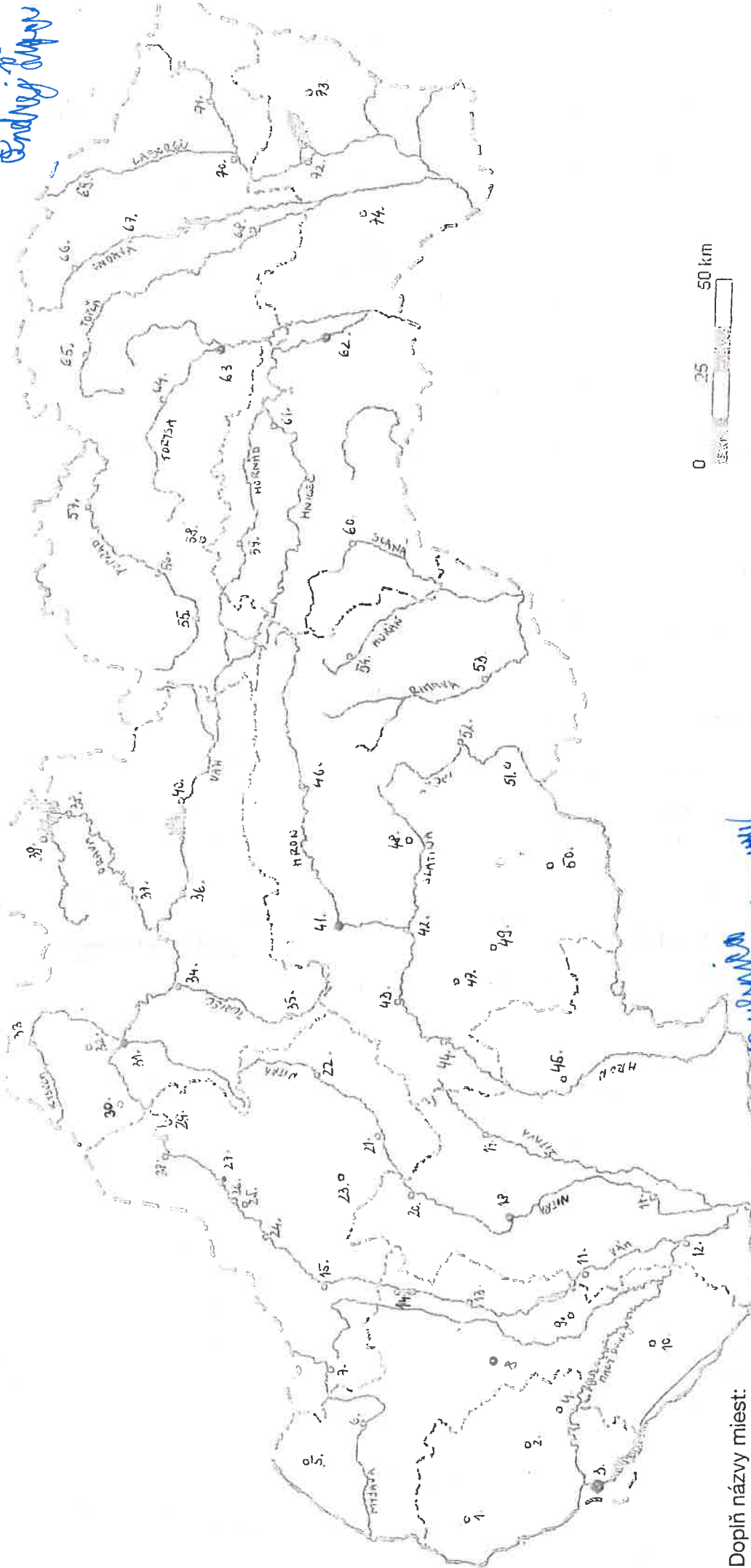
- Nov, 2004
23.	Commoned man
24.	Agarwal
25.	Agarwal
26.	Agarwal
27.	Agarwal
28.	Agarwal
29.	Agarwal
30.	Agarwal
31.	Agarwal
32.	Agarwal
33.	Agarwal

34.	Mardin
35.	Wurtemberg
36.	Bayern
37.	Preußen
38.	Sachsen
39.	Thüringen
40.	Brandenburg
41.	Mecklenburg
42.	Schleswig-Holstein
43.	Oldenburg
44.	Veren. Provinzen

45.	Levi's
46.	Original
47.	Black and white
48.	Black
49.	Black and white
50.	Black and white
51.	Black and white
52.	Black and white
53.	Black and white
54.	Black and white
55.	Black and white

56. Periparturient
57. Calving, calving
58. dry
59. infectious
60. dominant
61. gelonous
62. dry
63. dry
64. calving
65. calving
66. calving

67. Thompson
68. Edward
69. Michael
70. Robert
71. John
72. Michael
73. Robert
74. Robert

- polmerie $\approx 37000 \text{ km}$
- polozemky: Kubický, Samalický, Kamčatka, Kolský, Luvinská hora, Tajmýrsky, Kuznetský (sprawy)

- podnebie
- chladné, v zime veľá hĺbka pod zemou mrazu
- arktický, subarktický, mierne, subtropický
- veľéricky - Volga, Ural, Lena, Jenisej, Irtyš
- asiatické zemet

- Asiatická federácia - 21 autarkických republík

- veľmoc - obchodná a vojenská
- veľmi nerovnomerné osídlenie a rozloženie obyvateľstva
- veľké masy - ZAV, ~~medzinárodná~~ ^{mimn}
- priemysel

- hutnícky
- strojársky - najsilnejší - ťažké stroje, obrábacie stroje, dopravné stroje
- chemický - hnojivá, vlna - poluvalčenie
- drahé kovy a kovy

- hospodárstvo - zameranie na priemysel a minerálne suroviny
- rozvoj ako národná ekonomika

- poľnohospodárstvo - orná pôda 10%, lesy 40% - obilnina - hlavný vývoz

- pšenica, jačmeň, krmivá, kukurica, raž, pšica, soja, ovocie, cukrová repa, mlieko

- chov - hovädí dobytok, ovce, kozy, soby, kory, ťaženie, kožušinové suveníry

- doprava - riečna (Volga), železničná (Transsibiřská magistrála), letecká (východná)

C, - GZO - 5 N 5

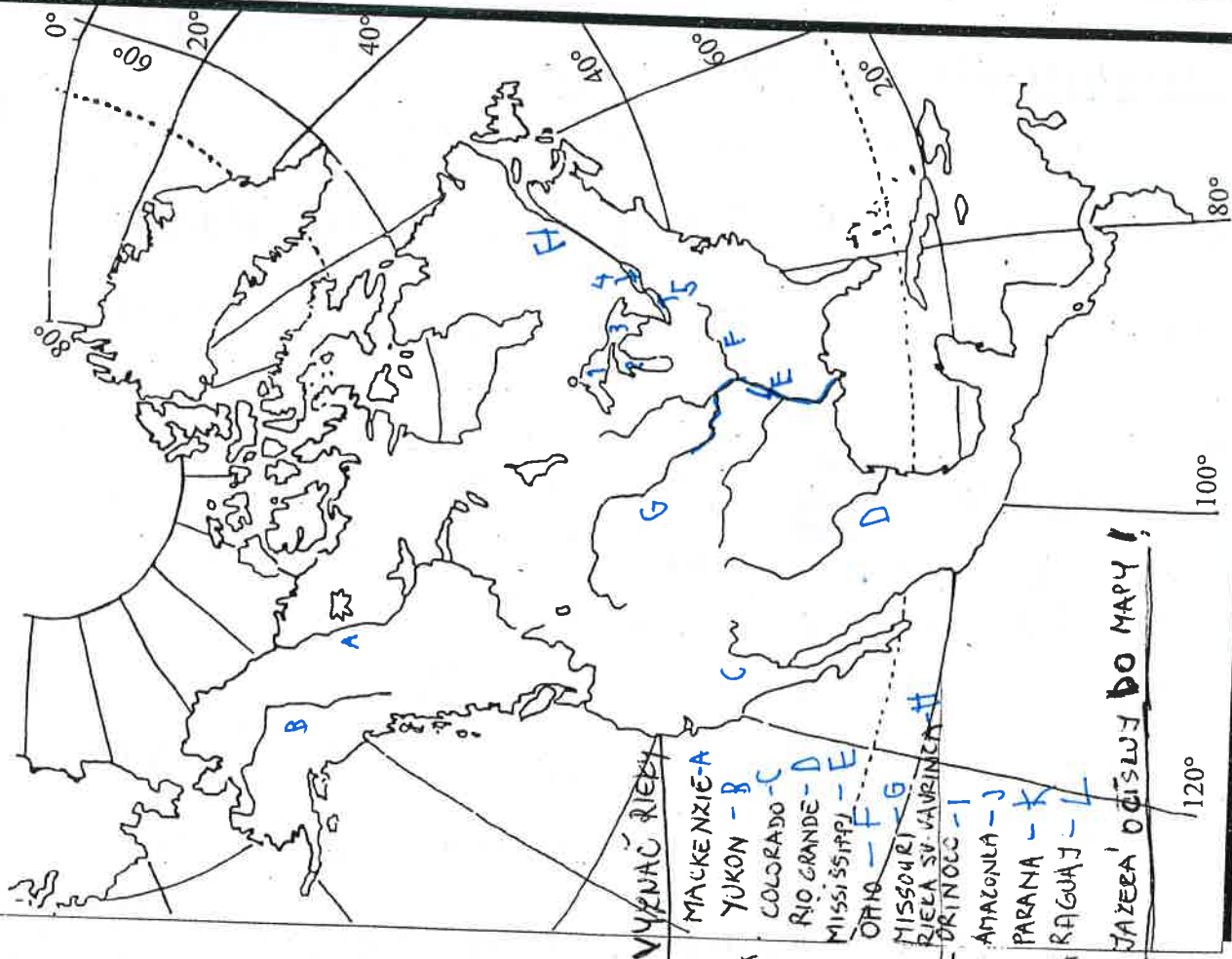
- OBSE - organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
- OSK - Organizácia zmluvy kolektívnej bezpečnosti
- SCO - európska organizácia spolupráce
- APEC - Ázijsko-pacifická hospodárska spolupráca

- súperi s USA, ~~sa~~ (možné) nasahovanie do veľkej a fungovania iných štátov, vojenská príomnosť, Ljón - podpora Ukrajiny, Venezuela, Kuznetsov, Donbas

- vnútorné problémy - staršia populácia, rozklad hospodárstva, veľké problémy, alkoholizmus

SEVERNÁ AMERIKA - VODSTVO

1: 60 000 000

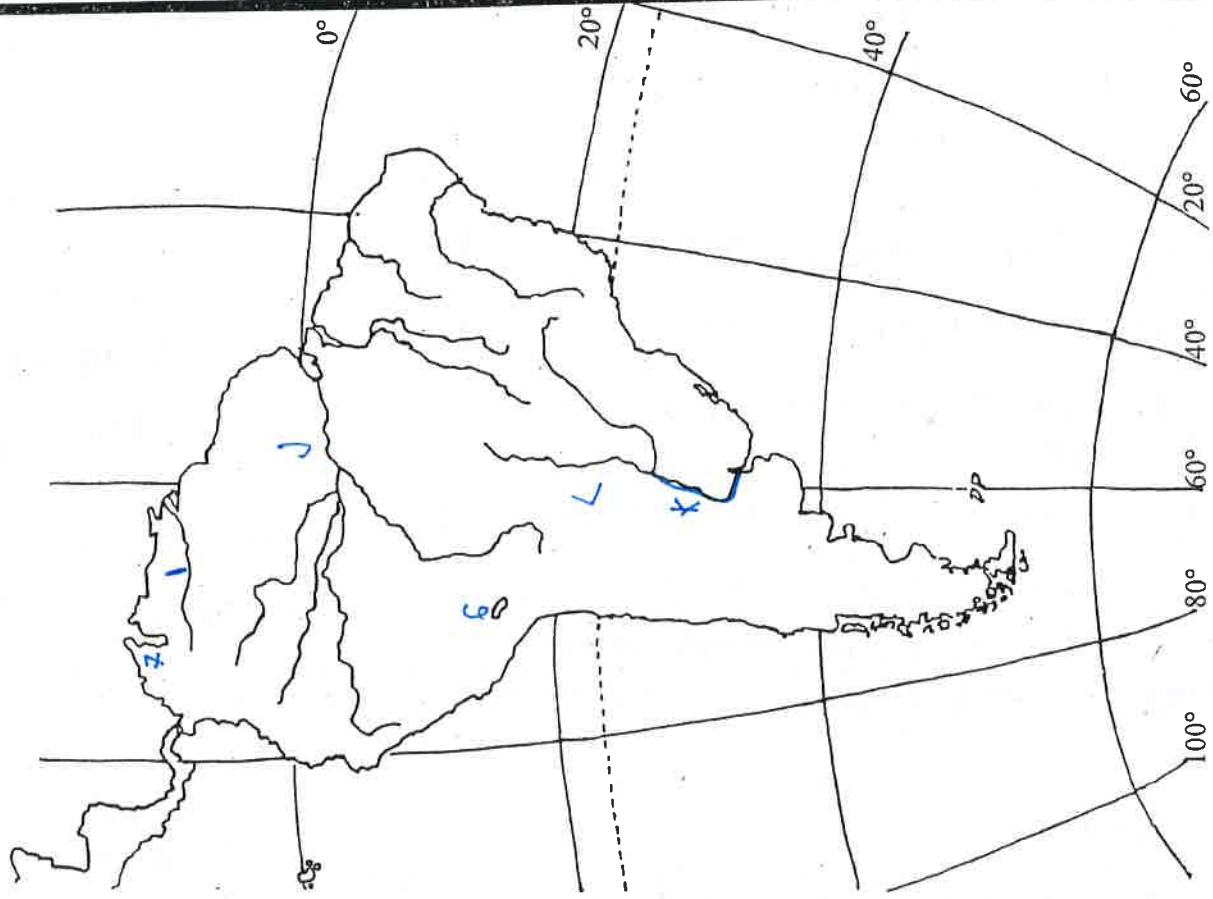

- ① HORNE
- ② MICHIGANSKÉ
- ③ HURONSKÉ
- ④ ONTÁRIJSKÉ
- ⑤ ERIJSKÉ
- ⑥ TITICACA
- ⑦ MARACAIBSKÉ JAZERO

Andrej Ligo

JUŽNÁ AMERIKA - VODSTVO

1: 60 000 000

Čína

- a) - východní a střední část Evázie, pobřeží ~~se~~ Tichého oceánu
- poloha: 71° - 135° v. g. d. a 18° - 53° s. g. š
 - pobřeží žltého, východočínského a jihčínského moře
 - rozloha - rozloha - 9574479 km^2
 - 1/3 pohoří
 - JZ - Tibetská náhorní plošina - Himaláje (m. Everest), Transhimaláje
 - SZ - pánvy - Džungarská (S, úrodná stepná páska, karakumie), Tarimská (V, nížina Taklamakan)
 - rozdělují ich pohoří Tianshan
 - S - hranice s Mongolskem - pohoří Altaj, nížina Gobi
 - SV - severočínská nížina - obklopená pohořími Malý a Velký Chinggan
 - V - Velkočínská nížina - dolní tok Chuang-che
 - J - jihčínské vrchy (veliká řeka Jang'c' Jiang), jünanská vysočina - úrodné pánvy
 - západní hranice - pohoří Pamír, Karakorum
 - madžarská výška klesá na západě na východ
 - vodstvo
 - Jang'c' Jiang (žltá řeka) - dlouhá, hluboká, hornatý tok, zdroj v Tibetu (Tsi náhla)
 - Chuang-che (žltá řeka) - nároky velká řeka na zemědělství
 - amur, Mekong, Ji Xi Jiang, Brahmaputra
 - podnebí
 - Z - subarktický sníh
 - S - mírné podnebí, malé, nerovnomerné srážky
 - J - subtropické, tropické - monzuny
 - Čínská lidová republika
 - počet obyvatelů - 1319132500
 - hlavní město - Peking
 - polnohospodářství
 - rybníky
 - obilí Jang'c' Jiang a J - cukrová řepa, čajovník, ananasy, banány, různé ovoce
 - Velkočínská nížina - sója, olejiny, tabák
 - chemikálie, dřevotvorný a klenina
 - chov - ošípané a křídlaté - maso - ovce a kozy
 - nerovné rozložení
 - uhlí
 - ropa
 - cín - 2. největší produkce
 - železná ruda
 - volfrám, baryt, grafit a fosfáty
 - Sb, Cu, Pb, Zn, Mn, Ag
 - minerální
 - soľ

- priemysel
 - hutnícký - železo, oceľ, hliník
 - elektrotechnický - ~~posledná~~ elektronika
 - textilný
 - výroba spotrebného tovaru
 - petrochemický
 - energetický
 - 80 % uhlie - ~~zníženie~~ - smog
 - ~~hydro~~ vodná energia - tri veľké priehrady
 - strojársky
 - ľahký - ~~z~~ bicykle a motocykle
- ~~prístup~~ lacná pracovná sila, masová výroba, lacné produkty
- postupný prechod ku službám a pokročilým technológiám
- význam vlastky
 - veľké státy - jednotu ľudí vedeného komunistickou stranou
 - malé státy - robotníci, voľníci, malá buržoázia, vlastnecký kapitalizmus
 - červená farba - ~~for~~ revolúcia
- obyvateľstvo
 - nerovnomerne rozmiestnené - sústreduje sa na V, JV, J v nížinách
 - vysoká gramotnosť (92%)
 - mobilizované veľmi silno
 - mongoloidné, málo čínština
 - 2015 - koniec polistého jedného dieťaťa
 - 5-10% - viac mužského pohlavia
- silná štátna podpora
 - veľmi silný export
 - chemický - významný vývoz hnojív a cementu
 - ~~menš~~ sebestačné hospodárstvo
 - silný vplyv voľní a robotníkov

- veľmi sa nachýľuje
- možnosti osídlenia Z

c) - lacná pracovná sila, dostupnosť nerastných surovín a ovcej práce, podpora podnikania, silná štátna podpora hospodárstva a infraštruktúry, veľký domáci doposť a export

- India - menší význam - oddelenie sa od VŠ, ~~rozvoj~~ rozvoj v oblastiach, ktoré sú dôležité, veľmi

(kolónia +, možno angličtina)
 zakladajúci prvky, spoločnosť
 v oblastiach, ktoré sú dôležité, veľmi

Príemysel

USA sú hospodársky najvyspelejší štát sveta, počtom obyvateľov (313,2 mil. v r. 2011) sa zaraďujú na 3. miesto a rozlohou (9,629 mil. km²) na 4. miesto na Zemi. Vytvárajú vyše 25 % svetovej priemyselnej produkcie, majú najvyššiu hodnotu hrubého domáceho produktu. USA tvorí 50 štátov rozdelených na 3 045 okresov, oblasť hlavného mesta (District of Columbia – D.C.), územie hlavného mesta (Washington D.C.) a ďalšie nesamosprávne územia. Je to nezávislá pluralitná federatívna republika s dvojkomorovým parlamentom – kongresom (Snemovňa reprezentantov a Senát), s veľkou prezidentskou právomocou.

Prevažná časť obyvateľov USA (okolo 80 %) je európskeho pôvodu, 13 % obyvateľstva tvoria černoši, asi 4,4 % obyvateľov je pôvodom z Ázie. Pôvodní obyvatelia Indiáni a Eskimáci tvoria menej ako 1 %.

Najdôležitejšou zložkou hospodárstva USA je terciárna sféra, na tvorbe hrubého domáceho produktu sa podieľala 77 %, priemysel vytváral 22 % a poľnohospodárstvo okolo 1 % hrubého domáceho produktu (r. 2010).

Polnohospodárstvo

USA sú prvé na svete vo výrobe a vývoze poľnohospodárskych výrobkov. Vyvážajú 15 % z celkovej poľnohospodárskej výroby, iba niektoré tropické plodiny (banány, kokosové orechy a i.) sa musia dovážať. Patria medzi popredných svetových pestovateľov kukurice, sóje, pšenice, tabaku, ovsa, citrusového ovocia, podzemnice olejnej a bavlníka.

Fyzikogeografické podmienky ovplyvnili charakter poľnohospodárskej výroby, vytvorili sa územia zamerané na pestovanie určitej plodiny. Najvýznamnejšie je kukuričné pásmo, ktoré sa ťahá na juh a západ od Veľkých jazier a zaberá najmä Centrálnu nížinu. Okrem kukurice sa tu pestuje i sója, pšenica. Na západ od kukuričného pásma na Veľkých plošinách sa na územiach s nižším množstvom zrážok rozprestiera pšeničné pásmo. Okrem pšenice sa pestuje aj ovos, cukrová repa, zemiaky. V južných oblastiach USA s dostatkom vlhky je bavlníkové pásmo, pestuje

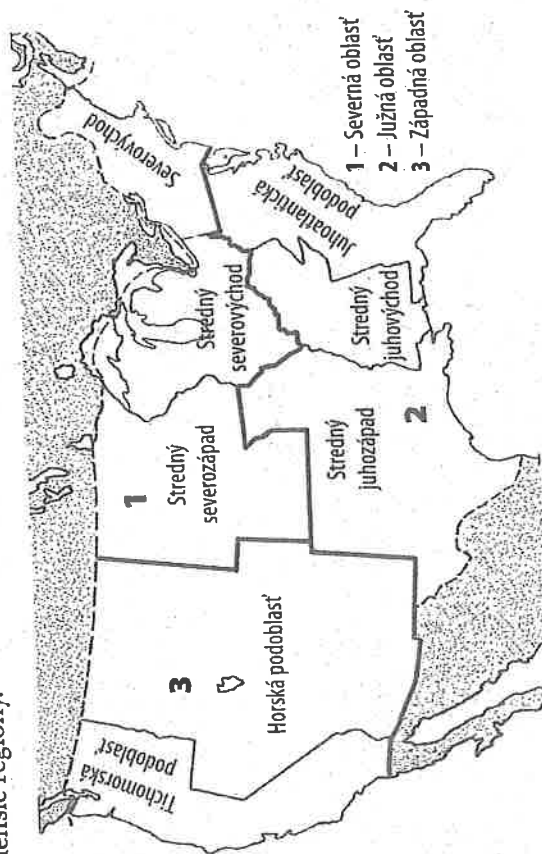
sa tu i podzemnica olejná, tabak a citrusové ovocie. Úzky pás pobrežia Mexického zálivu a južnej časti pobrežia Atlantického oceánu produkuje hlavne ryžu, cukrovú trstinu, citrusy.

Hlavné oblasti chovu hospodárskych zvierat sú kukuričné a pšeničné pásmo, kde sa chová hovädzí dobytok na mäso a mlieko i ošipané. V produkcii mäsa sú USA na 1. mieste a v produkcii mlieka na 2. mieste na svete. Významný je chov hydiny a ryboľov. Horské štáty USA a Aljaška zaberajú takmer polovicu povrchu štátu, ale predstavujú iba desatinu poľnohospodárskej produkcie. Ich význam je v ťažbe dreva (1. miesto na svete). Lesy pokrývajú 34 % povrchu USA.

USA majú dostatok surovín a elektrickej energie. Patria k najväčším výrobcom elektrickej energie na svete, produkujú štvrtinu celosvetovej výroby. Hlavné zdroje: zemný plyn, ropa, uhlie, urán, energia riek. Hutníctvo železa a ocele sa sústredilo pri uhoľných panvách na pobreží Veľkých jazier, pri zásobách železnej rudy. Strediská sú Pittsburgh, Chicago, Cleveland, Baltimore. Farebná metalurgia sa zameriava na spracovanie medi a hliníka. Hliníkarne sa sústredujú na riekach Tennessee a Columbia a pri Mexickom zálive.

V strojárstve dominuje výroba dopravných prostriedkov. Výroba lietadiel, družíc, rakiet a kozmickej techniky je sústredená na pobreží Mexického zálivu a pri vedeckovýskumných základniach na severovýchode USA a v Kalifornii. Elektrotechnický a elektronický priemysel sa sústreďuje do výskumných a vývojových centier, na juh od San Francisca (Silicon Valley), Bostonu a do oblastí s veľkým odbytom (Chicago, New York). Chemická výroba sa sústreďuje do miest ťažby a dovozu ropy (na pobreží Mexického zálivu sa nachádza tretina rafinérií ropy USA) a do oblastí s dlhou tradíciou chemickej výroby (medzi New Yorkom a Baltimorom). Drevospracujúci priemysel je sústredený na severozápade a v okolí Veľkých jazier, kde najväčšie lesné komplexy a dostatok energie viedli k rozvoju výroby celulózy a papiera. Z ostatných odvetví je naj-

významnejší potravinársky priemysel. V priebehu historického vývoja sa vytvorili na území USA tri hlavné hospodárske oblasti: Severná, Južná a Západná, ktoré sa rozdeľujú na menšie regióny.

Severná oblasť sa člení na: *Severovýchod, Stredný severovýchod a Stredný severozápad*. Tieto oblasti sú hospodársky najvyspelejšie, sústreďuje sa v nich strojárstvo, výroba dopravných prostriedkov, elektronika, intenzívne poľnohospodárstvo a najväčšia koncentrácia obyvateľstva.

Najvýznamnejšie strediská sú *New York, Washington, Chicago, Detroit, Philadelphia, Boston*.

Južná oblasť sa člení na *Juhoatlantickú podoblasť, Stredný juhovýchod a Stredný juhozápad*. Má najväčšiu ťažbu ropy, vrátane jej spracovania a celého komplexu nadväzných odvetví chemického, strojárského priemyslu a služieb. Pestuje sa tu bavlník, soja, tabak, významná je energetika, rastie letecký, kozmický a vojenský priemysel. Najvýznamnejšie strediská sú *Houston, Dallas, Atlanta, Miami, Tampa*.

Najväčšie možnosti rozvoja má Západná oblasť, ktorá sa člení na *Horskú a Tichomorskú podoblasť*. Je tu veľké nerastné bohatstvo – ropa a plyn v Kalifornii, z rúd zlato, striebro, volfrám, železo, meď a urán, využíva sa i obrovský hydroenergetický potenciál a lacné pracovné sily. Moderné priemyselné odvetvia sa sústreďujú do priemyselných aglomerácií *San Francisco, Los Angeles*, ktoré sú významnými centrami strojárstva (letectvo, elektronika, lodiarstvo, raketový priemysel, výroba zbraní, elektrotechnika), petrochemického priemyslu, farmaceutiky a filmového priemyslu (Hollywood).

V zahraničnom obchode USA prevyšuje hodnota dovozu nad hodnotou vývozu. USA sú najväčším dovozcom tovaru na svete (špičková technika, hotové výrobky a suroviny). Vo vývoze prevládajú poľnohospodárske produkty, chemické výrobky, liečivá, stroje a zariadenia. Najvýznamnejší obchodní partneri USA sú Kanada, Japonsko a štáty EÚ.

Kanada

Kanada je druhý najrozľahlejší štát sveta. Na rozlohu 9 984 mil. km² žije 34 mil. obyvateľov. Väčšinu tvoria potomkovia prisťahovalcov z Európy – asi 40 % Anglikanania a 27 % Frankokanania, ktorí žijú najmä v provincii Quebec, a ostatní belosi 20 %, ďalej Ázijci, Indiáni a Inuiti (Eskimáci). *Hlavné mesto je Ottawa* (1,2 mil. obyv.), najväčšie mesto je Toronto s 5,4 mil. obyv. Administratívne sa Kanada delí na 11 provincií a 2 teritórií. Je to nezávislý parlamentný federatívny štát, konštitučná monarchia, člen Britského spoločenstva.

Kanada je priemyselne vyspelý štát s veľmi výkonným poľnohospodárstvom. **Patrí medzi 10 hospodársky najvyspelejších štátov sveta.** K jej hospodárskej vyspelosti prispeli obrovské prírodné a nerastné bohatstvo i susedstvo s USA. Najrozvinutejšie odvetvie je **ťažba nerastných surovín a hydroenergetika** (80 % elektrickej energie), ktoré umožnili rozvoj

moderného priemyslu. Z energetických surovín sa ťaží ropa, zemný plyn, urán a uhlie. Svetové prvenstvo má Kanada v ťažbe niklovej rudy a azbestu, patrí medzi svetových producentov zlata, medi, zinku a olova. Zásoby železných rúd sú najväčšie na svete. Kanada je svetový producent uránu. **Spracovateľský priemysel** je zastúpený výrobou papiera a spracovaním dreva, hutníctvom železa a farebných kovov. Zvyšuje sa význam **petrochémie a strojárstva**. Tradičné priemyselné odvetvie je **potravinárstvo**.

Najvýznamnejšia priemyselná oblasť je okolie Veľkých kanadských jazier a územie povodia Rieky sv. Vavrinca, na ktoré pripadá 75 % produkcie kanadského priemyslu. Významné priemyselné strediská sú *Montreal, Toronto*, v prírínej oblasti *Winnipeg, Edmonton, Calgary* (s petrochemickým, potravinárskym, hutníckym priemyslom) a v tichomorskej oblasti *Vancouver* (národný prístav, drevospracujúci priemysel, farebné hutníctvo).

Kanada je jednou zo svetových obilníc i napriek tomu, že poľnohospodárska pôda zaberá len 4,5 % rozlohy štátu. Poľnohospodárstvo sa zakladá na farmárskej veľkovýrobe špecializovanej na pestovanie obilnín (pšenice, jačmeňa, ovsu a kukurice), soje, repky olejnej, na produkciu mlieka, mäsa a kožušinových zvierat.

USA - Hospodárstvo

- 1) hospodárstvo USA všeobecne → Spojené štáty americké (hospodárstvo, obyvateľstvo)
 - prepojenie hospodárstiev USA a Kanady - NAFTA - North American Free Trade Association (USA, Kanada, Mexiko)
 - dovez 1% energie z ~~USA~~ Kanady

- 2) - tradičná priemyselná oblasť - severovýchod Boston, Washington^{D.C.}, Chicago - strojársky, hutnícky
- okolie Veľkých kanadských jazier (Detroit, Cleveland)
 - sever Atlantického oceánu (Baltimore)
 - brehy Mississippi a Ohio
- hutnícky priemysel a strojársky priemysel
- mexický xólit - ťažba a dopytropy > chemický priemysel
 - New York, Baltimore
 - Hollywood - filmový priemysel
 - Kalifornia - Silicon Valley - elektrotechnický
 - Texas - ťažba ropy a zemného plynu
 - južná a národná oblasť - Sun Belt - novodobý výskum

- 3) - Silicon Valley - Palo Alto, Menlo Park, Cupertino, Santa Clara, Mountain View, Sunnyvale - ústrie Santa Clara - elektrotechnický priemysel a výskum
- obchod a výskum, nové odvetvie priemyslu
 - Sun Belt - severovýchod - okolo Veľkých a kanadských jazier
 - Minneapolis, Chicago, Detroit, Indianapolis, Columbus, Pittsburgh
 - hutnícky priemysel, strojársky
 - pobrežie Atlantického oceánu, rozsiahly strojársky priemysel
 - 1920 - ústrie
 - Sun Belt - južne od 36° severnej šírky
 - San Diego, Phoenix, San Antonio, Houston, Austin, Dallas, Los Angeles, Miami, New Orleans, Atlanta
 - 1960 - presídlenie, rozvoj veľkého poľnohospodárstva, lacná práca a priemyselná sila
 - cestovný ruch, ťažba ropy, poľnohospodárstvo, strojársky, chemický priemysel a výskum
- ASA 1

1) - dovez

2017 [miliardy]

- ~~elektronická automobil~~ 178
- ropný motor 129
- výslahy výslahy 105
- počítače 73,5
- komponenty vozidel 67,1

- vývoz

2017 [miliardy]

- ropný, ropné produkty 74,5
- automobily 56
- letadla, vrtulníky 54
- průmyslové stroje 31,6
- lišiny 29,5

- významní partneři

- Čína

- Kanada

- Mexiko

- Japonsko

- Německo

Zhrnutie AMERIKA (hospodárstvo, obyvateľstvo)

Delenie Ameriky z fyzickogeografického hľadiska: Severná, Stredná, Južná
– Politického, kultúrneho, hospodárskeho hľadiska: Severná (Kanada, USA),
Latinská (Stredná, Južná Amerika).

OBYVATEĽSTVO: Pôvodní obyv.–Indiáni pochádzajú z Ázie (žltá rasa),
kolonizátori z Európy–Španieli, Angličania, Francúzi, Holanďania, násilne
privezení černosť z Afriky.

**USA– lídrom svetového hospodárstva v obchode, bankovníctve,
službách.** najdôležitejšou zložkou hospodárstva je terciárny sektor, typická
vysoká produktivita, nové technológie..

–globálna kríza (2008) začala práve tu a ovplyvnila celosvetovú
ekonomiku, rieši osobitné problémy v zdravotníctve a sociálnom zabezpečení
obyv., boj proti terorizmu, ovplyvňuje a rieši dianie na celom svete najmä Lat.
Amerike, Blízkom východe..(aj vojensky).

Obyvateľstvo sa koncentruje v mestách, vidiecke sídla európskeho typu sa
takmer nevyskytujú.

Veľké urbanizované územia. Východoatlantický megalopolis: Boston.
New York, Philadelphia, Baltimore, Washington, megalopolis Veľkých jazier

H1 - PITS ~~CHI-PIS~~ – Chicago– Pitsburg.

P/h : Kukuričné pásmo (Z a J od Veľkých kanadských jazier, Centrálna rovina,
kukurica, sója, pšenica, chov ošipaných, dobytok).

Pšeničné pásmo (Veľké prerie)–pšenica, ovos, zemiaky, chov dobytku..

Bavlníkové pásmo (juh USA) bavlník, podzemnica olejnatá, tabak, citrusy.

– veľké bohatstvo lesov– ťažba dreva– horské štáty

– ložiská ropy a zemného plynu– **Mexický záliv, Aljaška**

Priemysel– patrí k najväčším výrobcam elektrickej energie vo svete. Hutníctvo
železa a ocele – SV– Pitsburg, Chicago, V strojárstve dominuje výroba
dopravných prostriedkov. Lietadlá, rakety, kozmická technika–Mexický záliv,
SV USA, Kalifornia, automobily– SV USA, Detroit, Chicago, elektrotechnický –
na juh od San Francisca (SILICON VALLEY), Boston, New York, filmový
priemysel (Hollywood.)

Cestovný ruch (CR) na vysokej úrovni.

KANADA– patrí medzi 10 hospodársky najvyspelejších štátov sveta. K jej
hospodárskej vyspelosti prispeli obrovské prírodné a nerastné bohatstvo
(ropa, farebné, drahé kovy), susedstvo s USA. Najrozvinutejšie odvetvie je
ťažba NS a hydroenergetika (80% elektrickej energie), strojárstvo,
petrochémia, drevárska veľmoc, rybárska veľmoc,
Jedna zo svetových obilníc, i napriek tomu, že p/h pôda zaberá len 4,5%
rozlohy štátu. Oblasť Veľkých prierí
–pšenica, raž.

Aj napriek svojej rozlohe patrí medzi veľmi riedko zaľudnené štáty sveta.
Najväčšia koncentrácia obyvateľstva a hospodárstva je v oblasti Veľkých
jazier, v JV podhorí Kordiller a JV pobreží T. OC.

Hl. m. OTTAWA, najväčšie mesto TORONTO, člen britského spoločenstva (domínium), S- Inuiti, provincia Quebec - prevládajú frankofónni obyvatelia

Stredná Amerika: Od Mexika po Panamu + Karibské štáty

MEXIKO- najvýkonnejšie hospodárstvo v regióne, založené hlavne na ťažbe ropy, zemného plynu a striebre (1. miesto vo svete), závislé od USA. Najväčšia urbanizácia, husto zaľudnená Mexická plošina.

P/h: kukurica, sója, chilli, plantáže- cukr. trstina, kávovník, bavlník, ananás, sisal.

Priemysel- petrochemický, hutnícky, strojársky. Značne zadĺžený štát.

Významný zdroj príjmov CR- (pozostatky mayskej a aztéckej kultúry).

V hospodárstve ostatných stredoamerických štátov s výnimkou Kostariky(priemysel), Panamy(služby, prieplyv)

Prevláda plantážny typ poľnohospodárstva zameraný na vývozné plodiny . Cukrová trstina(Kuba, Portoriko), káva(Guatemala, Honduras, Nikaragua, Salvador), banány (Guatemala, Honduras, Kostarika, Panama).

CR - Bahamy, Portoriko, Bermudy, Jamajka *slabe'*

Kuba- komunistická krajina, ~~ekonomické~~ ekonomické a politické vzťahy s USA na rozdiel od okolitých štátov v regióne, produkcia cukr.trstiny, tabaku, rumu

Južná Amerika

BRAZÍLIA- najľudnatejší štát JA, splavné rieky Amazonka, Paraná, hydropotenciál. Amazonská oblasť-najväčší potenciál produkcie biomasy na svete. Hospodársky sa rýchlo rozvíja. Nerastné bohatstvo(uhlie, ropa, žel.

ruda..),Priemysel:strojársky(dopravné prostriedky),elektrotechnický,hutnícky, chemický.

P/h- káva, cukrová trstina, sója, citrusy-pomaranče, banány, chov dobytka, koní

Hl. mesto Brasilia, Sao Paulo - najväčšie mesto južnej pologule.

Andské štáty

Zaberajú západnú časť J. Ameriky. Okrem Venezuely a Chile, kde prevládajú belosi. Sú Kolumbia, Ekvádor, Peru, Bolívia osídlené prevažne Indiánmi a mestikmi.

Obyvateľstvo andských štátov je zamestnané prevažne v p/h. Majú značné nerastné bohatstvo, ale s výnimkou Venezuely a Chile nízku hospodársku úroveň.

V niektorých krajinách (Kolumbia, Bolívia, Peru) veľké problémy spôsobuje obchod s narkotikami.

Venezuela- po Mexiku 2. Najväčší producent ropy v Latinskej Amerike.

Chile- svetová produkcia medi, rybárska veľmoc, ATACAMA

Laplatské štáty

Do tejto skupiny patrí Argentína, Uruguaj, hospodársky zaostalý Paraguaj

Argentína- k hospodárskej vyspelosti prispeli priaznivé úrodné podmienky(úrodné pôda, reliéf -Laplatská nížina, podnebie a i.), vhodná geografická poloha, dostatok kvalifikovaných pracovníkov, bohatstvo NS(ropa).

Argentína najväčší podiel beloškého obyvateľstva 97%, mestského obyvateľstva.

Najdôležitejším regiónom je pampa - pšenica, kukurica, strukoviny, ovocie, vinič, ryža, chov. dobytka

Priemysel- potravinársky, strojársky, elektrotechnický

- Severná Amerika
 - křehký sever - ~~nejvyšší~~ nejvyšší C R, Sněžná, Královský náh (královské)
 - Kanada - 389 národních parků
 - národní - Jasper, Banff, Kootenai, Glacier (národní parky) - Columbia River
 - Vancouver - chladná oblast, přímořská oblast, kulturní - poznání, porcelán
 - Ontario a Quebec - Toronto, Ottawa - Niagara vodopády, řeka sv. Vavřince, velké Kanadské řeky
 - pracovní C R - náh
 - velmi rozvinutý
- USA
 - národní parky (61) - Yellowstone, Grand Canyon, Bryce Canyon, Mount Rainier, Yosemite, Arches, Sequoia, Glacier, údolí smrti, Olympic, Joshua Tree
 - přímořský - Kalifornie, Florida (Everglades - močiny, Biscayne National - státní národní)
 - východ - americké vrchy
 - New York, Washington D.C., Chicago, Boston, Miami, Los Angeles, San Diego, San Francisco, Las Vegas, Seattle
 - velmi rozvinutý
 - velké solné jezero, velké solné náso, Salt Lake City
 - většina obyvatel žije v USA
- Mexiko
 - památky mezejské a staré kultury
 - Mexico City
 - Yucatecký poloostrov - Tical (národní parky) - Cancún (letoviště) - Chichén Itzá (pyramida) - Šampánské údolí (národní parky)
 - nížina Kalifornie
 - Chihuahua, Guadalupe, Monte Ruiz - velké město
 - perspektivy
 - ~~staré~~ staré parky - vysoká kultura - moderní C R která nepřijímá
 - Tijuana, Juárez - odhalování kradlov
 - zlepšení domácností spotřeb

- Jižní Amerika
- Brazílie - 48% rozlohy kontinentu
- Rio de Janeiro
 - zřetel Krista Spasitele
 - pláže: Copacabana
 - Karnavaly
- vodopád Iguazu
- São Paulo - město
- 72 národních parků - např. Iguazu, Amazonský

- perspektivy
- zmizení kriminality
- odstranění slonovin
- zlepšení infrastruktury

- Argentina
- Buenos Aires
 - taneční sango
 - centrum města (původní španělská - barok)
 - obrovské služby v centru
 - pobřežní město
- horská oblast Patagonie
- Aconcagua - nejvyšší vrch jižní polokoule
- nejvyšší vrch Andů - vrchol, ~~Amazon~~ ~~Amazon~~ ~~Amazon~~
- národní parky - hlavní Andy
- Chile
 - hlavní město (R)
- Peru a Bolívie - inkské pozůstatky (Machu Picchu v Peru)

- perspektivy
- zlepšení komunikační schopnosti (další světové jazyky obrem španělštinou)

- Střední Amerika
- Kuba
- Bahamy
- Jamajka
- Bermudy

Zhrnutie AMERIKA (hospodárstvo, obyvateľstvo)

Delenie Ameriky z fyzickogeografického hľadiska: Severná, Stredná, Južná
– Politického, kultúrneho, hospodárskeho hľadiska: Severná (Kanada, USA),
Latinská (Stredná, Južná Amerika).

OBÝVATEĽSTVO: Pôvodní obyv.–Indiáni pochádzajú z Ázie (žltá rasa),
kolonizátori z Európy–Španieli, Angličania, Francúzi, Holanďania, násilne
privezení černosi z Afriky.

**USA– lídrom svetového hospodárstva v obchode, bankovníctve,
službách.** najdôležitejšou zložkou hospodárstva je terciárny sektor, typická
vysoká produktivita, nové technológie..

–globálna kríza (2008) začala práve tu a ovplyvnila celosvetovú
ekonomiku, rieši osobitné problémy v zdravotníctve a sociálnom zabezpečení
obyv., boj proti terorizmu, ovplyvňuje a rieši dianie na celom svete najmä Lat.
Amerike, Blízkom východe..(aj vojensky).

Obyvateľstvo sa koncentruje v mestách, vidiecke sídla európskeho typu sa
takmer nevyskytujú.

Veľké urbanizované územia. Východoatlantický megalopolis: Boston.
New York, Philadelphia, Baltimore, Washington, megalopolis Veľkých jazier
CHI–PITS CHI–PIS– Chicago–Pittsburg.

P/h : Kukuričné pásmo (Z a J od Veľkých kanadských jazier, Centrálna rovina,
kukurica, sója, pšenica, chov ošípaných, dobytok).

Pšeničné pásmo (Veľké prerie)–pšenica, ovos, zemiaky, chov dobytky..

Bavlníkové pásmo (juh USA) bavlník, podzemnica olejnatá, tabak, citrusy.

–veľké bohatstvo lesov– ťažba dreva– horské štáty

– ložiská ropy a zemného plynu– **Mexický záliv, Aljaška**

Priemysel– patrí k najväčším výrobcom elektrickej energie vo svete. Hutníctvo
železa a ocele – SV– Pittsburg, Chicago, V strojárstve dominuje výroba
dopravných prostriedkov. Lietadlá, rakety, kozmická technika–Mexický záliv,
SV USA, Kalifornia, automobily– SV USA, Detroit, Chicago, elektrotechnický –
na juh od San Francisca (SILICON VALLEY), Boston, New York, filmový
priemysel (Hollywood.)

Cestovný ruch (CR) na vysokej úrovni.

KANADA– patrí medzi 10 hospodársky najvyspelejších štátov sveta. K jej
hospodárskej vyspelosti prispeli obrovské prírodné a nerastné bohatstvo
(ropa, farebné, drahé kovy), susedstvo s USA. Najrozvinutejšie odvetvie je
ťažba NS a hydroenergetika (80% elektrickej energie), strojárstvo,
petrochémia, drevárska veľmoc, rybárska veľmoc,
Jedna zo svetových obilníc, i napriek tomu, že p/h pôda zaberá len 4,5%
rozlohy štátu. Oblasť Veľkých prierí
–pšenica, raž.

Aj napriek svojej rozlohe patrí medzi veľmi riedko zaľudnené štáty sveta.
Najväčšia koncentrácia obyvateľstva a hospodárstva je v oblasti Veľkých
jazier, v JV podhorí Kordiller a JV pobreží T. OC.

Hl. m. OTTAWA, najväčšie mesto TORONTO, člen britského spoločenstva (domínium), S- Inuiti, provincia Quebec - prevládajú frankofónni obyvatelia

Stredná Amerika: Od Mexika po Panamu + Karibské štáty

MEXIKO - najvýkonnejšie hospodárstvo v regióne, založené hlavne na ťažbe ropy, zemného plynu a striebre (1. miesto vo svete), závislé od USA. Najväčšia urbanizácia, husto zaľudnená Mexická plošina.

P/h: kukurica, sója, chilli, plantáže - cukr. trstina, kávovník, bavlník, ananás, sisal.

Priemysel - petrochemický, hutnícky, strojársky. Značne zadĺžený štát.

Významný zdroj príjmov CR - (pozostatky mayskej a aztéckej kultúry).

V hospodárstve ostatných stredoamerických štátov s výnimkou Kostariky (priemysel), Panamy (služby, prieplav)

Prevláda plantážny typ poľnohospodárstva zameraný na vývozné plodiny. Cukrová trstina (Kuba, Portoriko), káva (Guatemala, Honduras, Nikaragua, Salvador), banány (Guatemala, Honduras, Kostarika, Panama).

CR - Bahamy, Portoriko, Bermudy, Jamajka *slabe'*

Kuba - *socialistická* komunistickej krajina, ~~ekonomické~~ ekonomické a politické vzťahy s USA na rozdiel od okolitých štátov v regióne, produkcia cukr. trstiny, tabaku, rumu

Južná Amerika

BRAZÍLIA - najľudnatejší štát JA, splavné rieky Amazonka, Paraná, hydropotenciál. Amazonská oblasť najväčší potenciál produkcie biomasy na svete. Hospodársky sa rýchlo rozvíja. Nerastné bohatstvo (uhlie, ropa, žel.

ruda..), Priemysel: strojársky (dopravné prostriedky), elektrotechnický, hutnícky, chemický.

P/h - káva, cukrová trstina, sója, citrusy - pomaranče, banány, chov dobytka, koní

Hl. mesto Brasília, Sao Paulo - najväčšie mesto južnej pologule.

Andské štáty

Zaberajú západnú časť J. Ameriky. Okrem Venezuely a Chile, kde prevládajú belosi. Sú Kolumbia, Ekvádor, Peru, Bolívia osídlené prevažne Indiánmi a mestikmi.

Obyvateľstvo andských štátov je zamestnané prevažne v p/h. Majú značné nerastné bohatstvo, ale s výnimkou Venezuely a Chile nízku hospodársku úroveň.

V niektorých krajinách (Kolumbia, Bolívia, Peru) veľké problémy spôsobuje obchod s narkotikami.

Venezuela - po Mexiku 2. Najväčší producent ropy v Latinskej Amerike.

Chile - svetová produkcia medi, rybárska veľmoc, ATACAMA

Laplatské štáty

Do tejto skupiny patrí Argentína, Uruguaj, hospodársky zaostalý Paraguaj

Argentína - k hospodárskej vyspelosti prispeli priaznivé úrodné podmienky (úrodné pôda, reliéf - Laplatská nížina, podnebie a i.), vhodná geografická poloha, dostatok kvalifikovaných pracovníkov, bohatstvo NS (ropa).

Argentína najväčší podiel beloškého obyvateľstva 97%, mestského obyvateľstva.

Najdôležitejším regiónom je pampa - pšenica, kukurica, strukoviny, ovocie, vinič, ryža, chov. dobytka

Priemysel - potravinársky, strojársky, elektrotechnický

- Severní Amerika

- úplný sever - ~~nemyslný~~ výškový ČR, Sněžka, krajinný ráz (hory, řeky)
- Kanada - 389 národních parků
 - národní - Jasper, Banff, Kootenai, Glacier (národní parky) - Columbijské vrchy
 - Vancouver - chateau oblasti, přímořská oblast, kulturní - poznávací, geologické
 - Ontario a Quebec - Toronto, Ottawa - Niagara vodopády, náhla sv. Lavina, Velké Kanadské řeky
- pracovní ČR - víza
- velmi rozvinutý

- USA

- národní parky (61)
 - Yellowstone, Grand Canyon, Bryce Canyon, Mount Rainier, Yosemite, Arches, Sequoia, Glacier, údolí smrti, Olympic, Joshua Tree
- přímořský - Kalifornie, Florida (Everglades - mokřiny, Disney Canal - štěstí náhod)
- východ - apalačské vrchy
- New York, Washington D.C., Chicago, Boston, Miami, Los Angeles, San Diego, San Francisco, Las Vegas, Seattle
- velmi rozvinutý
- Velké solné jezero, Velká solná nádrž, Salt Lake City
- většina obyvatelů žije na USA

- Mexiko

- poměrně málo rozvinutý kulturní
- Mexico City
- Yucatecký poloostrov - Tical (národní parky) - Cancún (letoviště) - Chichén Itzá (pyramida) - Šarpyjský útes (národní park)
- nízká Kalifornie
- Chihuahua, Guadalupe, Monte Ruiz - velké město
- periferie
 - ~~rozvinuté~~ parky - vysoká kultura - město pro ČR která nemyslná: Acapulco
 - Tijuana, Juárez - odstraňování kaktusů
 - zlepšení dopravního spojení

- Jižní Amerika
 - Brazílie - 48% rozlohy Jižní Ameriky
 - Rio de Janeiro
 - socha Krista Spasitele
 - pláže: Copacabana
 - Amazony
 - vodopády Iguaçu
 - São Paulo - město
 - 72 národních parků - např. Iguaçu, Amazony

- perspektivy
 - snížení kriminality
 - odstraňování slumů
 - zlepšení infrastruktury

- Argentina
 - Buenos Aires
 - taneční sango
 - centrum rozvoje (převážně zemědělství - do Evropy)
 - obrovské slumy v centru
 - pobřežní město
 - horská oblast Patagonie
 - Aconcagua - nejvyšší vrch jižní polokoule
 - nejblíže k Antarkidě - výskum, ~~turismus~~ turismus
 - národní parky - hlava And
- Chile
 - Santiago
 - Atacama
 - Peru a Bolívie - indiánské pozůstatky (Machů Picchu v Peru)

- perspektivy
 - zlepšení komunikačních schopností (další světové jazyky okrem španělštiny)

- Střední Amerika
 - Kuba
 - Bahamy
 - Jamajka
 - Bermudy

USA - Hospodárstvo

- a) hospodárstvo USA všeobecne → Zhŕnutie Ameriky (hospodárstvo, obyvateľstvo)
 - prepojenie hospodárstiev USA a Kanady - NAFTA - North American Free Trade Association
 (USA, Kanada, Mexiko)
 - dáva 1% energie ~~z~~ ~~z~~ Kanady

- b) - stredná priemyselná oblasť - ^{D.S.} trojuholník Boston, Washington, Chicago - strojársky, hutnícky
- okolie Veľkých kanadských jazier (Detroit, Cleveland)
 - sever Atlantického oceánu (Baltimore)
 - brehy Mississippi a Ohio
- hutnícky priemysel a ťažba železa
- mexický záliv - ťažba a dopyt ropy → chemický priemysel
 - New York, Baltimore
 - Hollywood - filmový priemysel
 - Kalifornia - Silicon Valley - elektrotechnický
 - Texas - ťažba ropy a zemného plynu
 - južná a západná oblasť - Sun Belt - novodobý výskum

- c) - Silicon Valley - Palo Alto, Menlo Park, Cupertino, Santa Clara, Mountain View, Sunnyvale - údolie Santa Clara - elektrotechnický priemysel a služby
- obchod s akciami, nové odvetvie priemyslu
 - Frost Belt - severovýchod - okolie Veľkých a kanadských jazier
 - Minneapolis, Chicago, Detroit, Indianapolis, Columbus, Pittsburgh
 - hutnícky priemysel, strojársky
 - pobrežie Atlantického oceánu, veľké bohatstvo, jasná budúcnosť
 - 1920 - umádky
 - Sun Belt - južne od 36° rovnobežky
 - San Diego, Phoenix, San Antonio, Houston, Austin, Dallas, Los Angeles, Miami, New Orleans, Atlanta
 - 1960 - presídlenie, veľké poľnohospodárstvo, lacná ropa a priemerná sila
 - cestovný ruch, ťažba ropy, poľnohospodárstvo, strojársky, chemický priemysel a ťažba uranu
- USA

d) - dovoz

2017 [miliardy]

- ~~elektronická auta~~ automobily 17,8
- nesporný motor 12,9
- vysílací systém 10,5
- počítače 73,5
- komponenty vozidel 67,1

- vývoz

2017 [miliardy]

- motor, motorové produkty 74,5
- automobily 56
- letadla, helikoptéry 54
- plynové kotle 31,6
- lišty 29,5

- významní partneři

- Čína

- Kanada

- Mexiko

- Japonsko

- Německo

Prírodné podmienky Ameriky

SEVERNÁ AMERIKA:

- **geologicky najstaršiu časť kontinentu** tvorí **Kanadský štít** – modelovaný ľadovcom, s množstvom plytkých údolí, riek a jazier
- **Kanadský štít** – rozprestiera sa na severovýchode, jeho stredná časť je preliačená a tvorí dno **Hudsonovho zálivu**.
 - skladá sa – z veľmi starých *premenených a vyvretých hornín*.
- **západnú časť** – vyplňa geologicky mladé pohorie **Kordillery**, ktoré sa tiahnu z Aljašky v dvoch výrazných pásmach – **Pobrežné Kordillery** a **Skalisté vrchy** - oddeľujú tichooceánsku oblasť od vnútrozemských panví.
- **Kordillery** – výškovo i rozlohou (tretina územia) i morfológickým členením tvoria významnú dopravnú a bioklimatickú prekážku.
- **stredohorský reliéf** – má **Lauretínska plošina** a **Appalačské vrchy**, ktoré vytvárajú prírodnú hrádzu medzi Atlantickým pobrežím a vnútrozemím, kde sa nachádzajú Centrálna nížina a Veľké plošiny.
- medzi Appalačmi a Atlantickým oceánom – rozprestiera sa **Atlantická nížina**, na severe **Arktická nížina**, Mexický záliv lemuje **Mississippská nížina**.

LATINSKÁ AMERIKA:

- **geologicky najstaršiu časť kontinentu** tvorí **Guayanská a Brazílska vysočina**
- medzi nimi sa rozprestierajú nížiny – **Orinocká, Amazonská, Laplatská**
- západnú časť vyplňajú **Kordillery** (Andy)

POHORIA

Donali

- najvyšší vrch Severnej Ameriky - Mt. McKinley 6194 m.n.m.
- najvyšší vrch Ameriky – Aconcagua 6959 m.n.m.
- najnižší bod Ameriky – Údolie smrti -86m
- pohoria - Kordillery, Pobrežné vrchy, Kaskádové vrchy, Sierra Nevada, Skalisté vrchy, Appalače, Veľké prérie, Brooksove vrchy, Východná Sierra Madre, Západná Sierra Madre, Mexická plošina, Andy, Guayanská vysočina, Brazílska vysočina
- sopky - Citlaltépetl (Orizaba) 5 747 m.n.m, Popocatepetl 5 452 m.n.m.
- v Južnej Amerike 50 činných sopiek: Cotopaxi 5 896 m.n.m, Chimborazo 6 267 m.n.m.
- nížiny - Mississippská, Atlantická (Pobrežná), Arktická
- náhorné plošiny – Colorádska, Veľká panva, Laurentínska, Mexická, Gran Chaco, Campos, Matto Grosso, Patagónia

PODNEBIE

- zasahujú sem všetky podnebné pásma:
 - 1) **studené pásmo** – severné časti kontinentu, Aljaška, Arktické súostrovie, Grónsko
 - 2) prevažná časť sa rozkladá v **miernom** (kontinentálnom, prímorskom) **pásme** – veľké rozdiely teplôt v lete a zime
 - 3) **subtropická oblasť** – oblasť pri Mexickom zálive, Laplatská nížina
 - 4) **tropické pásmo** – južná časť Floridy
- orientácia pohorí poludníkovým smerom spôsobuje prenikanie horúceho vzduchu

- z oblasti Mexického zálivu a chladného arktického vzduchu do vnútrozemia, čo spôsobuje vznik tornád
- SV pobrežie je výrazne ovplyvnené studeným Labradorským prúdom
- poludníkový smer pohorí (Kordillery) spôsobuje aj zrážkový tieň a následný vznik púští, polopúští a prérií vo vnútrozemí
- nad Mexickým zálivom vznikajú hurikány, čo poukazuje na veľmi nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva
- je tu veľká rozmanitosť podnebných pásiem, od ekvatoriálneho po mierne
- priemerné množstvo zrážok je 2000 mm za rok, ale maximum je 9 000 mm – JV a SV pasát a minimum je 25 mm – pacifické pobrežie (studený Peruánsky prúd), čo poukazuje na veľmi nerovnomerné rozmiestnenie obyvateľstva

VODSTVO

- **riečna sieť** – ovplyvnená štvrtohorným zaľadnením (na severe) a **reliéfom** (Kordillery, Appalače)
- **rieky** – najväčšia časť odvodňovaná do **Atlantického oceána** – Mississippi s prítokom Missouri a Tenessee, rieka sv. Vavrinca, Rio Grande, Orinoco, Colorado, Amazonka – 7 013 km, Madeira, Paraná, Uruguay, Sao Francisco (SV J.A), Rio Negro – obrovské zdroje energie
- do Tichého oceána - Colorado (Grand Canyon), Yukon, Columbia,
- do Severného ľadového oceána - Mackenzie
- **severské rieky** majú dostatok vody – sú napájané z ľadovcov a snehu, v zime zamrzajú
- **rieky v centrálnych panvách** – často vysychajú
- po roztopení ľadovcov zostali:
 - jazerá
 - pahorkatinový reliéf
 - vodopády
- **jazerá - ľadovcové:** Veľké medvedie, Veľké jazero otrokov, Athabaka, Sobie jazero, _____Winipegské,
 - bezodtoková oblasť: Veľké soľné jazero (Veľká panva)
 - **tektonicko-ľadovcové** - Veľké jazerá = Horné (82 000 km²), Michiganské, Hurónske, Erijské - (Niagarské vodopády – 49 m) – Ontário,
- **jazerá** - Maracaibo (najväčšia lagúna sveta), Titicaca (najvyššie položené splavné jazero na svete), Poopo, Atacama (soľná močarina – salani)
- **vodopády** – Iguazú – najkrajšie a najrozsiahlejšie (najväčší vodopádny systém)
 - Anjelské (Angelov) – 979 m - najvyšší
- je tu niekoľko bezodtokových oblastí – salani – veľké soľné močariny, Poppo

RASTLINSTVO A ŽIVOČÍŠTVO

Rastlinstvo:

- prechádza - od tundry – na severe územie,
 - cez severné ihličnaté lesy – Kanadský štít, Kordillery

- listnaté lesy mierneho pásma – Veľké jazerá, Atlantická nížina, Appalače – veľké plochy sú odlesnené
- stepi = prairie – Centrálné nížiny, Veľké plošiny – poľnohospod. využívané
- púšte a polopúšte – kaktusové a krovinaté formácie
- vlhké subtropické lesy – na Floride
- až po tropické lesy – pobrežie Mexického zálivu

zasahujú sem tropické dažďové pralesy, ktoré prechádzajú do vlhkých saván -
- trávnatých stepí – pámp, listnatých a zmiešaných lesov - polopúští a púští

- **tropický dažďový les** – najbohatšia rastlinná (živočíšna) forma
- **vlhké savany** – v Brazílii (campos), vo Venezuele
- **krovinaté savany** – vysočiny, plošiny
- **subtropická oblasť** – na pobreží Atlantického oceánu
- **trávnaté stepi** – vo vnútrozemí – **pampy**
- **listnaté a zmiešané lesy** – mierna oblasť západného pobrežia
- **polopúšte a púšte** – východné pobrežie v tieni Ánd (Patagónia)

Horská krajina (Kordillery) – výšková stupňovitosť - puma, kondor

Živočíšstvo:

- neoarktické (prevládajú) - ľadový medveď, los americký, rosomák, medveď grizzly, bobor, bizón, puma,
- neotropické - jaguár, aligátor, papagáje, kolibríky, piranha, pásavec
 - v stepiach – nandu pampový
 - v Andách – lama, kondor
- nadmerným využívaním prírodných zdrojov sa v niektorých oblastiach **narušila ekologická rovnováha.**
- **najväčšie ekologické problémy** spôsobuje odlesňovanie, erózia pôdy, znečisťovanie ovzdušia + sladkých i pobrežných vôd kanalizačnými odpadmi,
- **problémy** – nekontrolovateľný rast počtu obyvateľov v mestách a zásobovanie nezávadnou pitnou vodou.

NÁRODNÉ PARKY

- USA - Yellowstone, Yosemite, Sequoia, Grand Canyon
- Kanada - Jasper, Banf